श्रीरङ्गनाथ पादुका सहस्रम्

अस्मद्गुरुभ्यो नमः।

कावेरी विरजा सेयं वैकुण्ठं रङ्गमन्दिरम्।
स वासुदेवो रङ्गेशः प्रत्यक्षं परमं पदम्॥
विमानं प्रणवाकारं वेदशृङ्गं महद्भुतम्।
श्रीरङ्गशायी भगवान् प्रणवार्थ प्रकाशकः॥

श्रीरङ्गनायकि समेत श्रीरङ्गनाथ परब्रह्मणे नमः ।
श्रीरङ्गनाथ दिव्यमणि पादुकाभ्यां नमः ।

श्रीमान्वेङ्कट नाथार्यः कवितार्किक केसरी ।
वेदान्ताचार्यवर्यो मे सन्निधत्तां सदा हृदि ॥

१. पादुका सहस्रम् - प्रस्ताव पद्धतिः (२०)

सन्तः श्रीरङ्ग पृथ्वीश चरणत्राण शेखराः ।
जयन्ति भुवनत्राण पद पङ्कज रेणवः ॥ १.१॥ १॥

भरताय परं नमोऽस्तु तस्मै प्रथमोदाहरणाय भक्तिभाजाम् ।
यदुपज्ञ मशेषतः पृथिव्यां प्रथितो राघव पादुका प्रभावः ॥ १.२॥ २॥

वर्णस्तोमै र्वकुल सुमनो वासना मुद्वहन्तीं
आम्नायानां प्रकृति मपरां संहितां दृष्टवन्तम् ।
पादे नित्य प्रणिहित धियं पादुके रङ्गभर्तुः
त्वन्नामानं मुनिमिह भजे त्वामहं स्तोतुकामः ॥ १.३॥ ३॥

दिव्य स्थानात् त्वमिव जगतीं पादुके गाहमाना
पादन्यासं प्रथम मनघा भारती यत्र चक्रे ।
योगक्षेमं सकल जगतां त्वय्यधीनं स जानन्
वाचं दिव्यां दिशतु वसुधा श्रोत्र जन्मा मुनिर्मे ॥ १.४॥ ४॥

नीचेऽपि हन्त मम मूर्धनि निर्विशेषं
तुङ्गेऽपि यन्निविशते निगमोत्तमाङ्गे ।
प्राचेतस प्रभृतिभिः प्रथमोप गीतं
स्तोष्यामि रङ्गपति पादुकयो र्युगं तत् ॥ १.५॥ ५॥

धत्ते मुकुन्द मणि पादुकयो र्निवेशात्
वल्मीक सम्भव गिरां समतां ममोक्तिः ।
गङ्गा प्रवाह पतितस्य कियानिव स्यात्
रथ्योदकस्य यमुना सलिला द्विशेषः ॥ १.६॥ ६॥

विज्ञापयामि किमपि प्रतिपन्न भीतिः

प्रागेव रङ्गपति विभ्रम पादुके त्वाम् ।
व्यङ्क्तुं क्षमाः सदसती विगताभ्य सूयाः
सन्तः स्पृशन्तु सदयै र्हृदयैः स्तुतिं ते ॥ १.७॥ ७॥

अश्रद्दधान मपि नन्वधुना स्वकीये
स्तोत्रे नियोजयसि मां मणिपादुके त्वम् ।
देवः प्रमाणमिह रङ्गपति स्तथात्वे
तस्यैव देवि पदपङ्कजयो र्यथा त्वम् ॥ १.८॥ ८॥

यदाधारं विश्वं गतिरपि च यस्तस्य परमा
तमप्येका धत्से दिशसि च गतिं तस्य रुचिराम् ।
कथं सा कंसारे र्द्रुहिण हर दुर्बोध महिमा
कवीनां क्षुद्राणां त्वमसि मणिपादु स्तुतिपदम् ॥ १.९॥ ९॥

श्रुतप्रज्ञा सम्पन्महित महिमानः कतिकति
स्तुवन्ति त्वां सन्तः श्रुति कुहर कण्डू हरगिरः ।
अहं त्वल्पस्तद्वद्यदिह बहु जल्पामि तदपि
त्वदायत्तं रङ्गक्षिति रमण पादावनि विदुः ॥ १.१०॥ १०॥

यदेष स्तौमि त्वां त्रियुग चरण त्रायिणि ततः
महिम्नः का हानिस्तव मम तु सम्प न्निरवधिः ।
शुना लीढा कामं भवतु सुर सिन्धु र्भगवती

तदेषा किम्भूता स तु सपदि सन्ताप रहितः ॥ १.११॥ ११॥

मितप्रेक्षालाभ क्षण परिण मत्पञ्च षपदा
मदुक्ति स्त्वय्येषा महित कवि संरम्भ विषये ।
न कस्येयं हास्या हरिचरण धात्रि क्षितितले
मुहुर्वात्या धूते मुख पवन विस्फूर्जित मिव ॥ १.१२॥ १२॥

निःसन्देह निजापकर्ष विषयो त्कर्षोऽपि हर्षोदय-
प्रत्यूढ क्रम भक्ति वैभव भव द्वैयात्य वाचालितः ।
रङ्गाधीश पदत्र वर्ण नकृता रम्भै र्निगुम्भै र्गिरां
नर्मास्वादिषु वेङ्कटेश्वर कवि र्नासी रमासीदति ॥ १.१३॥ १३॥

रङ्गक्ष्मापति रत्नपादु भवतीं तुष्टूषतो मे जवात्
जृम्भन्तां भवदीय शिञ्जित सुधा सन्दोह सन्देहदाः ।
श्लाघा घूर्णित चन्द्रशेखर जटा जङ्गाल गङ्गापयः
त्रासादेश विशृङ्खल प्रसरणो त्सिक्ताः स्वयं सूक्तयः॥ १.१४॥ १४॥

हिमवन्नल सेतु मध्य भाजां भरताभ्यर्चित पादुकावतंसः ।
अतपोधन धर्मतः कवीनां अखिलेष्वस्मि मनोरथेष्व बाह्यः ॥ १.१५॥ १५॥

अनिदम्प्रथमस्य शब्दराशेः अपदं रङ्गधुरीण पादुके त्वाम् ।
गतभीति रभिष्टुवन् विमोहात् परिहासेन विनोदयामि नाथम् ॥ १.१६॥१६॥

वृत्तिभि र्बहुविधाभि राश्रिता वेङ्कटेश्वर कवेः सरस्वती ।
अद्य रङ्गपति रत्नपादुके नर्तकीव भवतीं निषेवताम् ॥ १.१७॥ १७॥

अपार करुणाम्बुधे स्तव खलु प्रसादा दहं
        विधातुमपि शक्नुयां शतसहस्रिकां संहिताम् ।
तथापि हरिपादुके तव गुणौघ लेशस्थितेः
        उदाहृतिरियं भवेदिति मिताऽपि युक्ता स्तुतिः ॥ १.१८॥ १८॥

अनुकृत निजनादां सूक्ति मापादयन्ती
        मनसि वचसि च त्वं सावधाना मम स्याः ।
निशमयति यथाऽसौ निद्रया दूरमुक्तः
        परिषदि सह लक्ष्म्या पादुके रङ्गनाथः ॥ १.१९॥ १९॥

त्वयि विहिता स्तुतिरेषा पदरक्षिणि भवति रङ्गनाथपदे ।
तदुपरि कृता सपर्या नमतामिव नाकिनां शिरसि ॥ १.२०॥ २०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
प्रस्ताव पद्धतिः प्रथमा ॥

२. पादुका सहस्रम् - समाख्या पद्धतिः (१०)

वन्दे विष्णुप दासक्तं तमृषिं तां च पादुकाम् ।
यथार्था शठजित्संज्ञा मच्चित्त विजयाद्ययोः ॥ २.१॥ २१॥

द्रमिडोपनिष न्निवेशशून्यान् अपि लक्ष्मीरमणाय रोचयिष्यन् ।
ध्रुवमाविशति स्म पादुकात्मा शठकोपः स्वयमेव माननीयः ॥ २.२॥ २२॥

नियतं मणिपादुके दधानः स मुनिस्ते शठकोप इत्यभिख्याम् ।
त्वदुपाश्रित पादजातवंश प्रतिपत्यै परमाततान रूपम् ॥ २.३॥ २३॥

मुनिना मणिपादुके त्वया च प्रथिताभ्यां शठकोप संज्ञयैव ।
द्वितयं सकलोप जीव्यमासीत् प्रथमेन श्रुति रन्यत स्तदर्थः ॥ २.४॥ २४॥

आकर्ण्य कर्णामृत मात्मवन्तो गाथा सहस्रं शठकोप सूरेः ।
मञ्जुप्रणादां मणिपादुके त्वां तदेक नामान मनुस्मरन्ति ॥ २.५॥ २५॥

यः सप्तपर्व व्यवधान तुङ्गां शेषत्वकाष्ठा मभजन्मुरारेः ।
तस्यापि नामोद्वहनात् त्वयाऽसौ लघूकृतोऽभूच्छठकोप सूरिः ॥ २.६॥ २६॥

शय्यात्मना मधुरिपो रसि शेषभूता
पादाश्रयेण च पुन र्द्विगुणी कृतं तत् ।

भूयोऽपि भागवत शेषतया तदेव
व्यङ्क्तुं पदावनि शठारिपदं बिभर्षि ॥ २.७॥ २७॥

पद्येन देवि शठकोप मुनिस्तवासीत्
तस्यापि नाम वहनान् मणिपादुके त्वम् ।
शेषी बभूव युवयोरपि शेषशायी
शेषं त्वशेषमपि शेषपदे स्थितं वः ॥ २.८॥ २८॥

विन्ध्य स्तम्भा दविहत गते र्विष्व गाचान्त सिन्धोः
कुम्भीसूनो रसुर कबल ग्रासिनः स्वैरभाषा ।
नित्यं जाता शठरिपुतनो र्निष्पतन्ती मुखात् ते
प्राचीनानां श्रुति परिषदां पादुके पूर्वगण्या ॥ २.९॥ २९॥

शठकोप इति समाख्या तव रङ्गधुरीण पादुके युक्ता ।
सूते सहस्रमेवं सूक्तीः स्वयमेव यन्मया भवती ॥ २.१०॥ ३०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
समाख्या पद्धति र्द्वितीया ॥

३. पादुका सहस्रम् - प्रभाव पद्धतिः (७०)

वन्दे तद्रङ्गनाथस्य मान्यं पादुकयो र्युगम् ।
उन्नताना मवनति र्नतानां यत्र चोन्नतिः ॥ ३.१॥ ३१॥

निश्शेष मम्बर तलं यदि पत्रिका स्यात्
सप्तार्णवी यदि समेत्य मषी भवित्री ।
वक्ता सहस्र वदनः पुरुषः स्वयं चेत्
लिख्येत रङ्गपति पादुकयोः प्रभावः ॥ ३.२॥ ३२॥

वेदोप बृंहण कुतूहलिना निबद्धं
विश्वम्भरा श्रुति भवेन महर्षिणा यत् ।
व्यासेन यच्च मधुसूदन पादरक्षे
द्वे चक्षुषी त्वदनुभाव मवेक्षितुं नः ॥ ३.३॥ ३३॥

प्रत्यक्षयन्ति परिशुद्धधियो यथावत्
रामायणे रघुपुरन्दर पादरक्षे ।
शश्वत्प्रपञ्चित मिदम्परयैव वृत्त्या
सङ्क्षेप विस्तर दशासु तवानुभावम् ॥ ३.४॥ ३४॥

अल्पश्रुतै रपि जनै रनुमीयसे त्वं
रङ्गेश पादु नियतं निगमोप गीता ।

सारं तदर्थ मुपबृंहयितुं प्रणीतं
रामायणं तव महिम्नि यतः प्रमाणम् ॥ ३.५॥ ३५॥

तिष्ठन्तु श्रुतय स्ततोऽपि महितं जागर्ति तत्पादुके
तत्तादृक्प्रथनाय तावक गुण ग्रामाय रामायणम् ।
यस्यासी दरविन्द सम्भव वधू मञ्जीर शिञ्जारव-
स्पर्धा दुर्धर पादबद्ध फणिति र्वल्मीक जन्मा कविः ॥ ३.६॥३६॥

भक्ति प्रह्व पुर प्रभञ्जन जटावाटी सनीड स्फुरत्
चूडारग्वध वासना परिमलस्त्याने स्तुमः पादुके ।
रङ्गक्षोणि भृदङ्घ्रि पद्मयुगली पूर्ण प्रपत्तेः फलं
निश्चिन्वन्ति विपश्चितः शमधना नित्यं यदुत्तंसनम् ॥ ३.७॥ ३७॥

मात र्माधव पादुके तव गुणान्कः स्तोतु मस्तोकधीः
कोटीरेषु यदर्पण प्रणयिनां सेवाक्षणे स्वर्गिणाम् ।
अन्योन्यं क्षिपता महम्प्रथमिका सम्मर्द कोलाहलं
विष्वक्सेन विहार वेत्रलतिका कम्पश्चिरा ल्लुम्पति ॥ ३.८॥ ३८॥

योषिद्भूत दृषन्त्य पोढ शकट स्थेमानि वैमानिक-
स्रोतस्वि न्युपलम्भनानि भसितो दञ्चत्परीक्षिन्ति च ।
दूत्यादिष्वपि दुर्वचानि पदयोः कृत्यानि मत्वेव यत्
धत्ते तत्प्रणयं तदेव चरणत्राणं वृणे रङ्गिणः ॥ ३.९॥ ३९॥

वन्दे तन्मधुकैटभारि पदयो र्मित्रं पदत्रद्वयं
यत्तद्भक्ति भरानतेन शिरसा यत्र क्वचित् बिभ्रति ।
द्वित्रब्रह्म विनाडिका वधिपद व्यत्यास शङ्काभर-
त्रासोत्कम्प दशावि संस्थुल धृति स्त्रैविष्टपानां गणः ॥ ३.१०॥ ४०॥

पद्माकान्त पदान्तरङ्ग विभवोद्रिक्तं पदत्रं भजे
यद्भक्त्या नमतां त्रिविष्टप सदां चूडापदेष्वर्पितम् ।
नित्यापीत नखेन्दु दीधिति सुधा सन्दोह मुच्चैर्वमति
अन्तर्नून ममान्त मन्ति कलसच्छेषा पटच्छद्मना ॥ ३.११॥ ४१॥

तद्विष्णोः परमं पदत्रयुगलं त्रय्यन्त पर्यन्तगं
चिन्तातीत विभूतिकं वितरतु श्रेयांसि भूयांसि नः ।
यद्विक्रान्ति दशा समुत्थितपद प्रस्यन्दि पाथस्विनी-
सख्येनेव सदानतस्य तनुते मौलौ स्थितिं शूलिनः ॥ ३.१२॥ ४२॥

अम्बुन्यम्बुनिधे रनन्य गतिभि र्मीनैः कियद् गम्यते
क्लेशेनापि कियद्व्यलङ्घि रभसोत्तुङ्गैः प्लवङ्गेश्वरैः ।
विज्ञाता कियती पुनः क्षितिभृता मन्थेन गम्भीरता
किं तैः केशव पादुका गुणमहाम्बोधे स्तटस्था वयम् ॥ ३.१३॥ ४३॥

पदकमल रजोभि र्वासिते रङ्गभर्तुः

परिचित निगमान्ते पादुके धारयन्तः ।
अविदित परिपाकं चन्द्र मुत्तंसयन्ते
परिणत भुवनं तत्पद्म मध्यासते वा ॥ ३.१४॥ ४४॥

सकृदपि किल मूर्ध्ना शार्ङ्गिणः पादुके त्वां
मनुज मनुवहन्तं देहबन्ध व्यपाये ।
उपचरति यथार्हं देववर्ग स्त्वदीयः
स तु नियमितभृत्यो जोषमास्ते कृतान्तः ॥ ३.१५॥ ४५॥

पद सरसिज मेतत्पादुके रङ्गभर्तुः
प्रतिनिधि पदवीं ते गाहते स्वेन भूम्ना ।
तदिद मपरथा चेत् तिष्ठत स्तस्य नित्यं
कथमिव विदितार्था स्त्वां भजन्ते महान्तः ॥ ३.१६॥ ४६॥

श्रुति शिरसि निगूढं कर्मणां चोदितानां
त्वदवधि विनिवेशं नाधिगन्तुं क्षमाणाम् ।
परिहसति मुरारेः पादुके बालिशानां
पशुवध परिशेषान् पण्डितो नामयज्ञान् ॥ ३.१७॥ ४७॥

जनयितु मलमर्घ्यं दैत्यजित्पादरक्षे
नमति महति देवे नाकसिन्धो र्विशीर्णाः ।
मुहुरहि पति चूडा मौलि रत्नाभि घातात्

परिणत लघिमानः पाथसा मूर्मयस्ते ॥ ३.१८॥ ४८॥

पदसरसिजयो स्त्वं पादुके रङ्गभर्तुः
मनसि मुनिजनानां मौलिदेशे श्रुतीनाम् ।
वचसि च सुकवीनां वर्तसे नित्यमेका
तदिद मवगतं ते शाश्वतं वैश्वरूप्यम् ॥ ३.१९॥ ४९॥

परिसर विनतानां मूर्ध्नि दुर्वर्ण पङ्क्तिं
परिणमयसि शौरेः पादुके त्वं सुवर्णम् ।
कुहकजन विदूरे सत्पथे लब्धवृत्तेः
क्क नु खलु विदितस्ते कोऽप्यसौ धातुवादः ॥ ३.२०॥ ५०॥

बलिमथन विहाराद् वर्धमानस्य विष्णोः
अखिल मतिपतद्भि र्विक्रमै रप्रमेयः ।
अवधि मनधि गच्छन्पापराशि र्मदीयः
समजनि पदरक्षे सावधि स्त्वन्महिम्ना ॥ ३.२१॥ ५१॥

तटभुवि यमुनाया स्तस्थुषी यन्निवेशात्
भजति निगम शाखा वैभवं नीप शाखा ।
पदकमल मिदं तत्पादुके रङ्गभर्तुः
त्वयि भजति विभूतिं पश्य शाखानु शाखाम् ॥ ३.२२॥ ५२॥

शिरसि विनिहितायां भक्तिनम्रै र्भवत्यां
सपदि तनुभृतस्ता मुन्नतिं प्राप्नुवन्ति ।
मधुरिपु पदरक्षे यद्वशेनैव तेषां
अनितर सुलभं तद्धाम हस्तापचेयम् ॥ ३.२३॥ ५३॥

सकृदपि भुवनेऽस्मिन् शार्ङ्गिणः पादुके त्वाम्
उपनिष दनुकल्पै रुत्तमाङ्गै र्दधानाः ।
नरकमिव महान्तो नाकमुल्लङ्घयन्तः
परिषदि निविशन्ते प्राक्तनानां गुरूणाम् ॥ ३.२४॥ ५४॥

शमदम गुणदान्तो दन्तवै देशिकानां
शरण मशरणानां मादृशां माधवस्य ।
पदकमलमिदं ते पादुके रक्ष्यमासीत्
अनुदय निधनाना मागमानां निधानम् ॥ ३.२५॥ ५५॥

परिचित पदपद्मां पादुके रङ्गिणस्त्वां
त्रिभुवन महनीयां सादरं धारयन्तः ।
निजशिरसि निलीनं देवि मन्दार माल्यं
निगम परिमलैस्ते वासयन्तीव देवाः ॥ ३.२६॥ ५६॥

कनकसरि दनूपे कल्पवृक्षस्य भूष्णोः
पदकिसलय लग्ना पादुके मञ्जरी त्वम् ।

परिणति मधुराणां या फलानां सवित्री
वहसि निगम वृन्दैः सम्पदं षट्पदानाम् ॥ ३.२७॥ ५७॥

परिकलयसि चेन्मां पद्मवासा निषेव्ये
पदकमल युगे त्वं पादुके रङ्गभर्तुः ।
अविदित निगमानां नून मस्मादृशानां
अघटितघटनी ते शक्ति राविष्कृता स्यात् ॥ ३.२८॥ ५८॥

श्रुतिशत शिरश्चूडापीडे निपीडयितुं क्षमे
दुरित सरिता मोघा नेता नमोघ विसर्पिणः ।
क्रम परिणम द्वेधः श्रेणी शिखामणि घट्टनान्
मसृणित तले रङ्गक्षोणी भृतो मणिपादुके ॥ ३.२९॥ ५९॥

जगज्जनन रक्षण क्षपण सङ्गिनो रङ्गिणः
पवित्र तम माद्रिये भगवतः पदत्रद्वयम् ।
शिवत्व करण क्षम त्रिदिव सिन्धु सम्बन्धिनं
प्रधाव्य चरणं निजं प्रणिदधाति यत्र प्रभुः ॥ ३.३०॥ ६०॥

यदध्वर भुजां शिरः पदयुगं च रङ्गेशितुः
दृढं घटयितुं क्षमं भवति शेष शेषित्वतः ।
शिरस्त्र मिद मस्तु मे दुरित सिन्धु मुष्टिन्धयं
कदध्व विहति क्षमं किमपि तत्पदत्र द्वयम् ॥ ३.३१॥ ६१॥

समुत्क्षिपति चेतसि स्थिर निवेशिता तावकी
मुकुन्द मणिपादुके मुहु रुपासना वासना ।
उदर्कपरि कर्कशा नुपरि पर्वणा खर्वितान्
अनर्थ शतगर्भिता नमर शम्भली विभ्रमान् ॥ ३.३२॥ ६२॥

विगाहन्ते रङ्ग क्षितिपति पदत्रायिणि सकृत्
वहन्त स्त्वामन्त र्विनिहित कुचेल व्यतिकराः ।
मदोद्दाम स्तम्बे रमकरट निर्यन्मधुझरी-
परीवाह प्रेङ्खद्भ्रमर मुखरा मङ्गण भुवम् ॥ ३.३३॥ ६३॥

अधिदैवत मापतत्सु कल्पेषु अधिकारं भजतां पितामहानाम् ।
अभिरक्षतु रङ्गभर्तुरेषा करुणा काचन पादुकामयी नः ॥ ३.३४॥ ६४॥

ध्रुवमिन्द्रिय नाग शृङ्खला वा निरयद्वार निवारणार्गला वा ।
अनपाय पदाधि रोहणी वा मम रङ्गेश विहार पादुके त्वम् ॥ ३.३५॥ ६५॥

शरणागत सार्थवाह शीलां श्रुतिसीमन्त पदप्रसाद नार्हाम् ।
अधिरङ्ग मुपास्महे मुरारेः महनीयां तपनीय पादुके त्वाम् ॥ ३.३६॥ ६६॥

इह ये भवतीं भजन्ति भक्त्या
कृतिनः केशवपादुके नियुक्ताः ।

कथयाम्ब तिरोहितं तृतीयं
नयनं त्रीणि मुखानि वा किमेषाम् ॥ ३.३७॥ ६७॥

मधुवैरि परिग्रहेषु नित्यं क्षमया त्वं मणिपादुके समेता ।
तदपि क्षमसे न किं परेषां त्रिदशाधीश्वर शेखरे निवेशम् ॥ ३.३८॥ ६८॥

द्वितयं प्रतियन्ति रङ्गभर्तुः कतिचित् काञ्चन पादुके शरण्यम् ।
अभयान्वित मग्रिमं करं वा भवती शेखरितं पदाम्बुजं वा ॥ ३.३९॥ ६९॥

भरता श्वसनेषु पादशब्दं वसुधा श्रोत्र समुद्भवो मुनीन्द्रः ।
पठति त्वयि पादुके ततस्त्वं नियतं रामपदा दभिन्न भूमा ॥ ३.४०॥ ७०॥

मकुटेषु निविश्य दिक्पतीनां पदमेव प्रतिपद्य दैत्य हंतुः ।
परिरक्षसि पादुके पदं त्वं क्व नु भिद्येत गरीयसां प्रभावः ॥ ३.४१॥ ७१॥

जगता मभिरक्षणे त्रयाणां अधिकारं मणिपादुके वहन्त्योः ।
युवयोः परिकर्म कोटिलग्नं चरणद्वन्द्व मवैमि रङ्गभर्तुः ॥ ३.४२॥ ७२॥

पदरक्षिणि वत्सला निकामं रघुवीरस्य पदाम्बुजादपि त्वम् ।
यदसौ भरतस्त्वयांशवत्त्वात् न पुनस्तादृश मन्वभूद्वियोगम् ॥ ३.४३॥ ७३॥

अभिगम्य मुकुन्द पादुके त्वां अपनी तातप वारणैः शिरोभिः ।

हरितां पतयो दुरापमन्यैः अनघच्छाय मवाप्नुवन्ति भोगम् ॥ ३.४४॥ ७४॥

अपहाय सितासिता नुपायान् अरविन्देक्शण पादुके महान्तः ।
त्वदनन्य तया भजन्ति वृत्तिं त्वदसाधारण भोग साभिलाषाः॥ ३.४५॥ ७५॥

प्रणमन्ति न वा विधेर्विपाकात् य इमे रङ्ग नरेन्द्र पादुके त्वाम् ।
उपजात मनुत्तमाङ्ग मेषां उभयेषा मपि चित्र मुत्तमाङ्गम् ॥ ३.४६॥ ७६॥

तव केशव पादुके प्रभावो मम दुष्कर्म च नन्वनन्तसारे ।
नियमेन तथाऽपि पश्चिमस्य प्रथमेनैव पराभवं प्रतीमः ॥ ३.४७॥ ७७॥

अस्त्र भूषण तयैव केवलं विश्वमेत दखिलं बिभर्ति यः ।
अक्लमेन मणिपादुके त्वया सोऽपि शेखरतयैव धार्यते ॥ ३.४८॥ ७८॥

रामपाद सहधर्मचारिणीं पादुके निखिल पातकच्छिदम् ।
त्वामशेष जगता मधीश्वरीं भावयामि भरताधि देवताम् ॥ ३.४९॥ ७९॥

चूडाकपाल व्यतिषङ्ग दोषं विमोचयिष्य न्निव विष्णुपद्याः ।
कृतादरः केशव पादरक्षे बिभर्ति बालेन्दु विभूषण स्त्वाम् ॥ ३.५०॥ ८०॥

त्वयैव नित्यं मणिपादरक्षे राजन्वती सृष्टिरियं प्रजानाम् ।
स्त्रीराज्य दोष प्रशमाय नूनं निर्दिश्यसे नाथ विशेषणेन ॥ ३.५१॥ ८१॥

बिभर्षि नित्यं मणिपादुके त्वं विश्वम्भरं धाम निजेन भूम्ना ।
तवानुभाव श्चुलकी कृतोऽयं भक्तै रजस्रं भवतीं दधानैः ॥ ३.५२॥ ८२॥

परस्य पुंसः पदसन्निकर्षे तुल्याधिकारां मणिपादुके त्वाम् ।
उत्तंसयन्ति स्वयमुत्तमाङ्गैः शेषासमं शेषगरुत्मदाद्याः ॥ ३.५३॥ ८३॥

मुकुन्द पादाम्बुज धारिणि त्वां मोहा दनुत्तंसयतां जनानाम् ।
मूर्ध्नि स्थिता दुर्लिपयो भवन्ति प्रशस्तवर्णा वलयस्तदीयाः ॥ ३.५४॥ ८४॥

भूमिः श्रुतीनां भुवनस्य धात्री गुणौरनन्ता विपुला विभूत्या ।
स्थिरा स्वयं पालयितुं क्षमा नः सर्वंसहा शौरिपदावनि त्वम् ॥ ३.५५॥ ८५॥

स्थैर्यं कुलक्षोणि भृतां विधत्से
शेषादय स्त्वां शिरसा वहन्ति ।
पदप्रसूता परमस्य पुंसः
पृथ्वी महिम्ना मणिपादुके त्वम् ॥ ३.५६॥ ८६॥

दैत्याधिपानां बलिनां किरीटा
निक्षेपणं ते यदि नाभ्यनन्दन् ।
रङ्गेश पादावनि रङ्गधाम्नः
सोपानतां प्राप्य वहन्त्यमी त्वाम् ॥ ३.५७॥ ८७॥

शेषो गरुत्मान् मणिपाद पीठी
त्वं चेति पादावनि विश्वमान्याः ।
तुल्याधिकारा यदि किन्तु सन्तः
त्वामेव नित्यं शिरसा वहन्ति ॥ ३.५८॥ ८८॥

परस्य पुंसः परमं पदं तत्
बिभर्षि नित्यं मणिपादुके त्वम् ।
अन्यादृशां व्योमसदां पदानि
त्वय्यायतन्ते यदिदं न चित्रम् ॥ ३.५९॥ ८९॥

पादौ मुरारेः शरणं प्रजानां तयोस्तदेवासि पादावनि त्वम् ।
शरण्यताया स्त्वमनन्य रक्षा सन्दृश्यसे विश्रम भूमिरेका ॥ ३.६०॥ ९०॥

अन्येषु पद्मा कमलासनाद्यैः अङ्गेषु रङ्गाधिपतेः श्रितेषु ।
पदावनि त्वामधिगम्य जातं पदं मुरारे रधिदैवतं नः ॥ ३.६१॥ ९१॥

क्षणं सरोजेक्षण पादुके यः कृतादरः किङ्कुरुते भवत्याः ।
अकिञ्चिनस्यापि भवन्ति शीघ्रं भ्रूकिङ्करा स्तस्य पुरन्दराद्याः ॥ ३.६२॥ ९२॥

वहन्ति ये माधव पादुके त्वामुह्यन्त एते दिवि निर्विघाताः ।
हंसेन नित्यं शरदभ्र भासा कैलास गौरेण ककुद्मता वा ॥ ३.६३॥ ९३॥

रुद्रं श्रितो देवगणः स रुद्रः
पद्मासनं सोऽपि च पद्मनाभम् ।
स त्वामनन्तो न पुनस्त्व मन्यं
क एष पादावनि ते प्रभावः ॥ ३.६४॥ ९४॥

परस्य धाम्नः प्रतिपादनार्हां वदन्ति विद्यां मणिपादुके त्वाम् ।
यतस्तवै वाधिगमे प्रजानां दूरीभव त्युत्तर पूर्वमंहः ॥ ३.६५॥ ९५॥

धन्या मुकुन्दस्य पदानुषङ्गात् हनीयता येन समर्चिता त्वम् ।
वासस्तदीयो मणिपादरक्षे लक्ष्म्याऽलकाम प्यधरीकरोति ॥ ३.६६॥ ९६॥

पदेन विष्णोः किमुतेतरेषां
विसृज्य सङ्गं समुपासते त्वाम् ।
करोषि तान्किं त्वमपेत कामान्
कालेन पादावनि सत्यकामान् ॥ ३.६७॥ ९७॥

अभ्यास योगेन निगृह्यमाणैः अन्तर्मुखै रात्मविदो मनोभिः ।
मातस्त्वया गुप्तपदं प्रभावात् अन्वेषयन्त्यागमिकं निधानम् ॥ ३.६८॥ ९८॥

मूर्ध्ना दधानां मणिपादुके त्वां उत्तंसितं वा पुरुषं भवत्या ।
वदन्ति केचिद्द्वयमाम नामः त्वामेव साक्षा दधिदैवतं नः ॥ ३.६९॥ ९९॥

मूर्ध्ना सता मधस्तात् उपरिच विष्णोः पदेन सङ्घटिताम् ।
अदवीयसीं विमुक्तेः पदवी मवयन्ति पादुके भवतीम् ॥ ३.७०॥ १००॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
प्रभाव पद्धति स्तृतीया ॥

४. पादुका सहस्रम् - समर्पण पद्धतिः (२०)

भजामः पादुके याभ्यां भरतस्याग्रज स्तदा ।
प्रायः प्रति प्रयाणाय प्रास्थानिक मकल्पयत् ॥ ४.१॥ १०१॥

राज्यं विहाय रघुवंश महीपतीनां
        पौरांश्च पादरसिकान्पृथिवीं च रक्ताम् ।
त्वामेव हन्त चरणावनि संप्रयास्यन्
        आलम्बत प्रथम मुत्तर कोसलेन्द्रः ॥ ४.२॥ १०२॥

प्राप्ते प्रयाण समये मणिपादरक्षे
        पौरानवेक्ष्य भवती करुण प्रलापान् ।
मञ्जु प्रणाद मुखरा विनिवर्तनार्थं
        रामं पद ग्रहण पूर्व मयाचतेव ॥ ४.३॥ १०३॥

मत्वा तृणाय भरतो मणिपादरक्षे
रामेण तां विरहितां रघुराजधानीम् ।
त्वामेव सप्रणय मुज्जयिनी मवन्तीं
मेने महोदयमयीं मधुरा मयोध्याम् ॥ ४.४॥ १०४॥

रामात्मनः प्रतिपदं मणिपादरक्षे
विश्वम्भरस्य वहनेन परीक्षितां त्वाम् ।
विश्वस्य देवि वहने विनिवेशयिष्यन्
विस्रब्ध एवं भरतो भवतीं ययाचे ॥ ४.५॥ १०५॥

भक्त्या परं भवतु तद्भरतस्य साधोः
त्वत्प्रार्थनं रघुपतौ मणिपादरक्षे ।
केनाशयेन स मुनिः परमार्थ दर्शी
भद्राय देवि जगतां भवती मवादीत् ॥ ४.६॥ १०६॥

रामे वनं व्रजति पङ्क्तिरथे प्रसुप्ते
राज्यापवाद चकिते भरते तदानीम् ।
आश्वासयेत् क इव कोसल वासिन स्तान्
सीतेव चेत् त्वमपि साहसवृत्ति रासीः ॥ ४.७॥ १०७॥

पादावनि प्रभवतो जगतां त्रयाणां

रामादपि त्वमधिका नियतं प्रभावात् ।
नो चेत् कथन्नु भरतस्य तमेव लिप्सोः
प्रत्यायनं परिपणं भवती भवित्री ॥ ४.८॥ १०८॥

मन्ये नियुज्य भवतीं मणिपादरक्षे
पार्ष्णि ग्रहस्य भरतस्य निवारनार्थम् ।
रत्नाकरं सपदि गोष्पदयन् विजिग्ये
रामः क्षणेन रजनीचर राजधानीम् ॥ ४.९॥ १०९॥

पादावनि प्रभुतरा नपराध वर्गान्
सोढुं क्षमा त्वमसि मूर्तिमती क्षमैव ।
यत् त्वां विहाय निहताः परिपन्थिनस्ते
देवेन दाशरथिना दशकण्ठ मुख्याः ॥ ४.१०॥ ११०॥

वाक्ये गरीयसि पितु र्विहिते ऽप्यतृप्त्या
मातु र्मनोरथ मशेष मवन्ध्ययिष्यन् ।
मन्ये तदा रघुपति र्भरतस्य तेने
मातस्त्वयैव मणिमौलि निवेश लक्ष्मीम् ॥ ४.११॥ १११॥

पादाम्बुजा द्विगलितां परमस्य पुंसः
त्वामादरेण विनिवेश्य जटाकलापे ।
अङ्गी चकार भरतो मणिपादरक्षे

गङ्गाधिरूढ शिरसो गिरिशस्य कान्तिम् ॥ ४.१२॥ ११२॥

अविकल मधिकर्तुं रक्षणे सप्तलोक्या
रघुपति चरणेन न्यस्त दिव्यानुभावाम् ।
अभजत भरतस्त्वा मञ्जसा पादरक्षे
मणिमकुट निवेश त्याग धन्येन मूर्ध्ना ॥ ४.१३॥ ११३॥

इयमविकल योग क्षेम सिद्ध्यै प्रजानां
अलमिति भरतेन प्रार्थिता मादरेण ।
रघुपति रधिरोह न्नभ्यशिञ्चत् स्वयं त्वां
चरण नखमणीनां चन्द्रिका निर्झरेण ॥ ४.१४॥ ११४॥

प्रणयिनि पदपद्मे गाढ माश्लिष्यति त्वां
विधिसुत कथितं तद्वैभवं ते विदन्तः ।
अनुदिन मृषयस्त्वा मर्चयन्त्यग्र्यगारे
रघुपति पदरक्षे रामगिर्याश्रमस्थाः ॥ ४.१५॥ ११५॥

नियत मधिरुरोह त्वामनाधेय शक्तिं
निजचरण सरोजे शक्ति माधातु कामः ।
स कथमितरथा त्वां न्यस्य रामो विजह्रे
दृष दुपचित भूमौ दण्डकारण्य भागे ॥ ४.१६॥ ११६॥

रघुपति पदपद्मा द्रन्तपीठे निवेष्टुं
भरत शिरसि लग्नां प्रेक्ष्य पादावनि त्वाम् ।
परिणत पुरुषार्थः पौरवर्गः स्वयं ते
विधि मभजत सर्वो वन्दि वैतालिकानाम् ॥ ४.१७॥ ११७॥

अनन्य राजन्य निदेश निष्ठां
चकार पृथ्वीं चतुरर्णवान्ताम् ।
भ्रातुर्यियासो भरत स्तदा त्वां
मूर्ध्ना वहन् मूर्तिमती मिवाज्ञाम् ॥ ४.१८॥ ११८॥

यद्भ्रात्रे भरताय रङ्गपतिना रामत्व मातस्थुषा
नित्योपास्य निजाङ्घ्रि निष्क्रयतया निश्चित्य विश्राणितम् ।
योगक्षेमवहं समस्त जगतां यद्गीयते योगिभिः
पादत्राणमिदं मितम्पच कथा मह्राय मे निह्नुताम् ॥ ४.१९॥ ११९॥

भरतस्येव ममापि प्रशमित विश्वापवाद दुर्जाता ।
शेषेव शिरसि नित्यं विहरतु रघुवीर पादुके भवती ॥ ४.२०॥ १२०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
समर्पण पद्धतिश्चतुर्थी ॥

५. पादुका सहस्रम् - प्रतिप्रस्थान पद्धतिः (२०)

प्रशस्ते रामपादाभ्यां पादुके पर्युपास्महे ।
आनृशंस्यं ययोरासी दाश्रितेष्वन वग्रहम् ॥ ५.१॥ १२१॥

भृशातुर सहोदर प्रणय खण्डन स्वैरिणा
पदेन किमनेन मे वनमि हावना दिच्छता ।
इतीव परिहाय तन्निववृते स्वयं यत्पुरा
पदत्रमिद माद्रिये धृत जगत्रयं रङ्गिणः ॥ ५.२॥ १२२॥

दशवदन विनाशं वाञ्छतो यस्य चक्रे
दशरथ मनघोक्तिं दण्डकारण्य यात्रा ।
स च भरत विमर्दे सत्यसन्ध स्त्वयाऽऽसीत्
रघुपति पदरक्षे राजधानीं प्रयान्त्या ॥ ५.३॥ १२३॥

अभ्युपेत विनिवृत्ति साहसा देवि रङ्गपति रत्नपादुके ।
अत्यशेत भवती महीयसा पारतन्त्र्य विभवेन मैथिलीम् ॥ ५.४॥ १२४॥

अव्याहतां रघुपते र्वहतः प्रतिज्ञाम्
अंसाधिरोहण रसे विहते धरण्याः ।
प्रादा न्निवृत्य भवती मणिपादरक्षे
स्पर्शं पदेन विगत व्यवधान खेदम् ॥ ५.५॥ १२५॥

मन्त्राभिषेक विरहाद्व्रजता विशुद्धिं
संस्कार वर्जन वशादभि संस्कृतेन ।
मूर्ध्ना निनाय भरतो मणिपादुके त्वां
रामाज्ञया विनिहिता मिव राज्यलक्ष्मीम् ॥ ५.६॥ १२६॥

रक्षार्थमस्य जगतो मणिपादरक्षे
रामस्य पादकमलं समये त्यजन्त्योः ।
किं दुष्करं तव विभूति परिग्रहो वा
किं वा विदेह दुहितुः कृपणा दशा सा ॥ ५.७॥ १२७॥

सीता सखस्य सहसा चरणारविन्दात्
भक्त्या नते कृतपदा भरतोत्तमाङ्गे ।
आरुह्य नागमभितो भवती वितेने
मायूर चामर भरं मणिरश्मिजालैः ॥ ५.८॥ १२८॥

मूर्ध्ना मुकुन्द पदरक्षिणि बिभ्रतस्त्वाम्
आविर्मदस्य रघुवीर मदावलस्य ।
आमोदिभिः सपदि दानजलप्रवाहैः
लेभे चिराद्वसुमती रुचिरं विलेपम् ॥ ५.९॥ १२९॥

आशाः प्रसाधयितु मम्ब तदा भवत्यां

दैवा दकाण्ड शरदीव समुत्थितायाम् ।
स्तोका वशेष सलिलाः सहसा बभूवुः
साकेत यौवत विलोचन वारिवाहाः ॥ ५.१०॥ १३०॥

अन्ते वसन्न चरमस्य कवेः स योगी
वन्यान्प्रगृह्य विविधा नुपदाविशेषान् ।
आतस्थुषीं रघुकुलोचित मौपवाह्यं
प्रत्युज्जगाम भवतीं भरतोपनीताम् ॥ ५.११॥ १३१॥

मातस्त्व दागमन मङ्गल दर्शिनीनां
साकेत पक्ष्मल दृशां चटुलाक्षि भृङ्गैः ।
जातानि तत्र सहसा मणिपादरक्षे
वातायनानि वदनैः शतपत्रितानि ॥ ५.१२॥ १३२॥

साकेत सीम्नि भवती मणिपादरक्षे
माङ्गल्य लाज निकरै रवकीर्यमाणा ।
कीर्ति स्वयंवर पते र्भरतस्य काले
वैवाहिकी जननि वह्निशिखेव रेजे ॥ ५.१३॥ १३३॥

छत्रेन्दु मण्डलवती मणिपादुके त्वं
व्याधूत चामर कलाप शरप्रसूना ।
सद्यो बभूविथ समग्र विकास हेतुः

साकेत पौरवनिता नयनोत्पलानाम् ॥ ५.१४॥ १३४॥

प्रैक्षन्त वक्त्रै र्मणिपादरक्षे शत्रुञ्जयं शैल मिवाधिरूढाम् ।
रामाभिधान प्रतिपन्न हर्षै रुत्तानितै रुत्तरकोसला स्त्वाम् ॥ ५.१५॥ १३५॥

द्रष्टुं तदा राघव पादरक्षे सीतामिव त्वां विनिवर्तमानाम् ।
आसन्नयोध्या पुरसुन्दरीणा मौत्सुक्य लोलानि विलोचनानि ॥ ५.१६॥ १३६॥

आस्थाय तत्र स्फुट बिन्दुनादं स्तम्बेरमं तादृश सन्निवेशम् ।
अदर्शयस्त्वं पुरमध्यभागे पादावनि त्वत्प्रणवाश्रयत्वम् ॥ ५.१७॥ १३७॥

दशग्रीव स्तम्बे रमदलन दुर्दान्त हृदये
विहार स्वाच्छन्द्या द्विशति रघुसिंहे वनभुवम् ।
स्वावात्सल्य क्रोडी कृत भरत शाबैव भवती
निराबाधां पादावनि न विजहौ कोसलगुहाम् ॥ ५.१८॥ १३८॥

कैकेयी वरदान दुर्दिन निरालोकस्य लोकस्य यत्
त्राणार्थं भरतेन भव्य मनसा साकेत मानीयते ।
रामत्याग सहै रसह्य विरहं रङ्गक्षितीन्द्रस्य तत्
पादत्राण मनन्य तन्त्र फणिते रापीड मीडीमहि ॥ ५.१९॥ १३९॥

समुपस्थिते प्रदोषे सहसा विनिवृत्य चित्रकूट वनात् ।

अभजत पुन र्जनपदं वत्सं धेनुरिव पादुके भवती ॥ ५.२०॥ १४०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
प्रतिप्रस्थान पद्धतिः पञ्चमी ॥

६. पादुका सहस्रम् - अधिकार परिग्रह पद्धतिः (४०)

अधीष्टे पादुका सा मे यस्याः साकेतवासिभिः ।
अन्वय व्यतिरेकाभ्या मन्वमीयत वैभवम् ॥ ६.१॥ १४१॥

मोचित स्थिरचरा नयत्नतः कोसलान् जनपदा नुपास्महे ।
येषु कांश्चन बभूव वत्सरान् दैवतं दनुजवैरि पादुका ॥ ६.२॥ १४२॥

साम्राज्य सम्पदिव दासज नोचिता त्वं
रामेण सत्य वचसा भरताय दत्ता ।
स त्वां निवेश्य चरणावनि भद्रपीठे
पृथ्वीं बुभोज बुभुजे च यशो विभूतिम् ॥ ६.३॥ १४३॥

भोगा ननन्य मनसां मणिपादुके त्वं
पुष्णासि हन्त भजना मनुषङ्ग सिद्धान् ।
तेनैव नून मभव द्भरतस्य साधोः

अप्रार्थितं तदिह राज्य मवर्जनीयम् ॥ ६.४॥ १४४॥

राम प्रयाण जनितं व्यपनीय शोकं
रत्नासने स्थितवती मणिपादरक्षे ।
पृथ्वीं निजेन यशसा विहितोत्तरीयां
एकातपत्र तिलकां भवती वितेने ॥ ६.५॥ १४५॥

रामाज्ञया परवती परिगृह्य राज्यं
रत्नासनं रघुकुलोचित माश्रयन्ती ।
शुद्धां पदावनि पुनर्भवती वितेने
स्वातन्त्र्य लेश कलुषां भरतस्य कीर्तिम् ॥ ६.६॥ १४६॥

पौलस्त्य वीर वदन स्तबकावसानात्
पुष्पाणि दण्डकवनेष्व पचेतु मिच्छोः ।
रक्षाधुरं धृतवती मणिपादुके त्वं
रामस्य मैथिल सुता सहिते प्रचारे ॥ ६.७॥ १४७॥

पादावनि प्रचल चामर वृन्द मध्ये
भद्रासनास्तर गता भवती विरेजे ।
आकीर्ण दिव्य सलिले कटके सुमेरोः
अम्भोजिनीव कलहायित हंसयूथा ॥ ६.८॥ १४८॥

मान्ये रघूद्वहपदे मणिपादुके त्वां
विन्यस्य विग्रहवती मिव राज्यलक्ष्मीम् ।
आलोल मक्षवलयी भरतो जटावान्
आलम्ब्य चामर मनन्य मनाः सिषेवे ॥ ६.९॥ १४९॥

प्राप्ते दिवं दशरथे भरते विलक्षे
पर्याकुलेषु वृष मुत्तरकोसलेषु ।
त्वं चेदुपेक्षितवती क इवाभविष्यत्
गोपायितुं गुह सखस्य विभोः पदं तत् ॥ ६.१०॥ १५०॥

भ्रातुर्यदम्ब विरहाद्भरते विषण्णे
दाक्षिण्य माश्रितवती मणिपादुके त्वम् ।
आसी दशेष जगतां श्रवणामृतं तत्
वाचाल काहलसहं बिरुदं तदा ते ॥ ६.११॥ १५१॥

राज्यं तदा दशरथा दनु रामतः प्राक्
बिभ्राणया चरण रक्षिणि वीतखेदम् ।
तुल्याधिकार भजनेन बभूव धन्यो
वंशस्त्वयाऽम्ब मनुवंश महीपतीनाम् ॥ ६.१२॥ १५२॥

वर्षाणि तानि वृषलो न तपांसि तेपे
बालो न कश्चिदपि मृत्युवशं जगाम ।

राज्ये तवाम्ब रघु पुङ्गव पादरक्षे
नैवापरं प्रतिविधेय मभूत्प्रसक्तम् ॥ ६.१३॥ १५३॥

विश्वं त्वदाश्रित पदाम्बुज सम्भवायां
यस्यां प्रतिष्ठित मिदं मणिपादरक्षे ।
आसी दनन्य शरणा समये यथावत्
साऽपि त्वया वसुमती विहित प्रतिष्ठा ॥ ६.१४॥ १५४॥

प्रायेण राम विरह व्यथिता तदानीं
उत्सङ्ग माश्रितवती तव राज्यलक्ष्मीः ।
तामेव देवि ननु जीवयितुं जलार्द्रां
अङ्गीचकार भवती भरतोपनीताम् ॥ ६.१५॥ १५५॥

वीरव्रत प्रणयिनि प्रथमे रघूणां
प्राप्ते चिराय भरते व्रतमासिधारम् ।
त्यक्त्वा पदावनि तदा विविधान् विहारान्
एकासिका व्रत मपूर्व मवर्तयस्त्वम् ॥ ६.१६॥ १५६॥

काकुत्स्थ पाद विरह प्रतिपन्न मौनां
निष्पन्दता मुपगतां मणिपादरक्षे ।
आश्वासय न्निव मुहु र्भरतस्तदानीं
शीतै रवीजयत चामर मारुतैस्त्वाम् ॥ ६.१७॥ १५७॥

यत्र क्वचिद्विहरतोऽपि पदारविन्दं
        रक्ष्यं मया रघुपते रिति भावयन्त्या ।
निश्शेषमेव सहसा मणिपादरक्षे
        निष्कण्टकं जगदिदं विदधे भवत्या ॥ ६.१८॥ १५८॥

रामं त्वया विरहितं भरतं च तेन
        त्रातुं पदावनि तदा यदभूत्प्रतीतम् ।
रामानुजस्य तव चाम्ब जगत्समस्तं
        जागर्ति तेन खलु जागरण व्रतेन ॥ ६.१९॥ १५९॥

अन्तःपुरे परिजनैः समयोपयातैः
        अभ्यर्चिता भवसि या विनयोपपन्नैः ।
सा कोसलेश्वर पदावनि भूपतीनां
        सङ्घट्टनं मकुट पङ्क्तिभि रन्वभूस्त्वम् ॥ ६.२०॥ १६०॥

प्राप्याधिकार मुचितं भुवनस्य गुप्त्यै
        भद्रासनं भरत वन्दित माश्रयन्त्या ।
मध्येऽवतीर्ण मिव माधव पादरक्षे
        मातस्त्वयाऽपि मनुवंश महीपतीनाम् ॥ ६.२१॥ १६१॥

राजासने रघुकुलोद्वह पादरक्षे

नीराजनं समभवत् समयोचितं ते ।
श्लाघावशेन बहुशः परिघूर्णिताभिः
सामन्त मौलि मणिमङ्गल दीपिकाभिः ॥ ६.२२॥ १६२॥

पृथ्वी पतीनां युगपत् किरीटाः
प्रत्यर्थिनां प्राणितु मर्थिनां च ।
प्रापुस्तदा राघव पादरक्षे
त्वदीय मास्थानिक पादपीठम् ॥ ६.२३॥ १६३॥

प्रणम्य रङ्गेश्वर पादरक्षे
दूरोपनीतै रुपदाविशेषैः ।
सभाजयन्ति स्म तदा सभायां
उच्चैस्तरा मुत्तरकोसला स्त्वाम् ॥ ६.२४॥ १६४॥

अपावृत द्वार मयन्त्रिताश्वं
रङ्गेश पादावनि पूर्व मासीत् ।
त्वया यदृच्छा सुख सुप्त पान्थं
रामे वनस्थेऽपि पदं रघूणाम् ॥ ६.२५॥ १६५॥

अनन्य भक्ति र्मणिपादुके त्वां अभ्यर्चयन् दाशरथि र्द्वितीयः ।
विकल्प्यमानःप्रथमेन कीर्त्या वन्द्यः स्वयं व्योमसदां बभूव ॥ ६.२६॥१६६॥

अरण्य योग्यं पदमस्पृशन्ती रामस्य राजार्हपदे निविष्टा ।
आस्थान नित्यासिकया निरास्थःस्वर्गौकसां स्वैरगते र्विघातम्॥६.२७॥ १६७

राजासने चेद्भवती निषण्णा रङ्गेश पादावनि तन्न चित्रम् ।
यत्राधिरूढाः क्रमशः पुरा त्वां उत्तंसयन्ते रघुसार्वभौमाः ॥ ६.२८॥ १६८॥

भद्रासनं चेत्परिवृत्त मासीत् देवि क्षणं दक्षिणतो मुखं ते ।
कथं भवेत् काञ्चन पादरक्षे रामस्य रक्षोमृगया विहारः ॥ ६.२९॥ १६९॥

यावत्त्वया राघव पादरक्षे जिगीषिता राक्षस राजधानी ।
मालेव तावल्लुलिता मदान्धै रुद्यान शाखामृग यूथपैस्ते ॥ ६.३०॥ १७०॥

महीक्षितां राघव पादरक्षे भद्रासनस्थां भवतीं स्पृशन्तः ।
पूर्वं तथात्वे नियतेऽपि भूयः कल्याणता मानशिरे किरीटाः ॥ ६.३१॥ १७१॥

अनिच्छतः पाण्डर मातपत्रं पित्रा वितीर्णं मणिपादरक्षे ।
आसीत् त्वदर्थं विधृतेन तेन छाया समग्रा भरतस्य मौलौ ॥ ६.३२॥ १७२॥

पादुके रघुपतौ यदृच्छया प्रस्थिते वन विहार कौतुकात् ।
आधिराज्य मधिगम्यते युवा मक्षतं वसुमती मरक्षतम् ॥ ६.३३॥ १७३॥

रघुवीर पदानुषङ्ग मात्रात् परिबर्हेषु निवेशिता यदि त्वम् ।

अधिकारदिने कथं पुनस्ते परिवारास्तव पादुके बभूवुः ॥ ६.३४॥ १७४॥

पुरुषार्थ चतुष्ट यार्थिनीनां परिषत् ते महिता वसिष्ठ मुख्यैः ।
क्रयविक्रय पट्टणं प्रजाना मभवत् काञ्चनपादुके तदानीम् ॥ ६.३५॥ १७५॥

मनुजत्व तिरोहितेन शक्ये वपुषैकेन विरोधिनां निरासे ।
अभजद्भरतादि भेदमीशः स्वयमाराधयितुं पदावनि त्वाम् ॥ ६.३६॥ १७६॥

मगधाङ्ग कलिङ्ग वङ्ग मुख्यान्
विमतान् रन्ध्र गवेषिणः ससैन्यान् ।
रघुपुङ्गव पादुके विजिग्ये
भरतः शासन मुद्वहन् भवत्याः ॥ ६.३७॥ १७७॥

अनितर वहनीयं मन्त्रि मुख्यै र्यदा तत्
त्वयि विनिहित मासीत् सूर्यवंशाधि राज्यम् ।
रघुपति पदरक्षे रत्नपीठे तदानीं
श्रियमिव ददृशुस्त्वां सादरं लोकपालाः ॥ ६.३८॥ १७८॥

परिहृत दण्डकाध्व गमनं पदरक्षिणि तत्
परिणत विश्व सम्प दुदयं युवयो र्द्वितयम् ।
रघुपति रत्नपीठ मधिरुह्य तदा विदधे
व्यपगत वैरिभूप निलयं वसुधा वलयम् ॥ ६.३९॥ १७९॥

प्राप्तोदया तदानीं किमपि तमस्तन्निराक रोद्धवती ।
तनुरिव मनुकुल जनुषां प्रसवित्री रत्नपादुके सवितुः ॥ ६.४०॥ १८०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
अधिकार परिग्रह पद्धतिः षष्ठी ॥

७. पादुका सहस्रम् - अभिषेक पद्धतिः (३०)

पाहि नः पादुके यस्या विधास्य न्नभिषेचनम् ।
आभिषेचनिकं भाण्डं चक्रे रामः प्रदक्षिणम् ॥ ७.१॥ १८१॥

राघवस्य चरणौ पदावनि प्रेक्षितुं त्वदभिषेक मीषतुः ।
आभिषेचनिक भाण्ड सन्निधौ यत्प्रदक्षिण गतिः शनैर्ययौ ॥ ७.२॥ १८२॥

मूर्धाभिषिक्तै र्नियमेन वाह्यौ
विचिन्त्य नूनं रघुनाथ पादौ ।
रत्नासनस्थां मणिपादुके त्वां
रामानुजन्मा भरतोऽभ्य षिञ्चत् ॥ ७.३॥ १८३॥

भ्रातुर्नियोगेऽप्य निवर्तमानं राज्याभिषेकं च परित्यजन्तम् ।

रामानुजौ तौ ननु पारतन्त्र्यात् उभावुभाभ्यां भवती जिगाय ॥ ७.४॥ १८४॥

निवेश्य रङ्गेश्वर पादरक्षे भद्रासने सादर मभ्यशिञ्चत् ।
वशी वसिष्ठो मनुवंशजानां महीक्षितां वंश पुरोहितस्त्वाम् ॥ ७.५॥ १८५॥

कृताभिषेका भवती यथावत् रङ्गेश पादावनि रत्नपीठे ।
गङ्गा निपात स्नपितां सुमेरोः अधित्यका भूमि मधश्चकार ॥ ७.६॥ १८६॥

वसिष्ठ मुख्यै र्विहिताभिषेकां राज्यासने राम निवेश योग्ये ।
तुष्टाव रङ्गेश्वर पादरक्षे प्राचेतसस्त्वां प्रथमः कवीनाम् ॥ ७.७॥ १८७॥

रक्षोवधार्थं मणिपादरक्षे रामात्मनो रङ्गपतेः प्रवासे ।
रक्षोऽपकाराद्भवती वितेने राजन्वतीं कोसल राजधानीम् ॥ ७.८॥ १८८॥

प्राप्ताभिषेका मणिपादरक्षे प्रतापमुग्रं प्रतिपद्यमाना ।
शशास पृथ्वीं भवती यथावत् साकेत सिंहासन सार्वभौमी ॥ ७.९॥ १८९॥

दशाननादीन् मणिपादरक्षे जिगीषतो दाशरथे र्वियोगात् ।
जातोपतापा त्वयि संप्रयुक्तैः तीर्थोदकै रुच्छ्वसिता धरित्री ॥ ७.१०॥ १९०॥

अध्यासितं मनुमुखैः क्रमशो नरेन्द्रैः
आरोप्य देवि भवतीं तपनीय पीठम् ।

राज्याभिषेक मनघं मणिपादरक्षे
रामोचितं तव वशं भरतो वितेने ॥ ७.११॥ १९१॥

स्नेहेन देवि भवतीं विषयेऽभिषिञ्चन्
द्विस्सप्त सङ्ख्य भुवनोदर दीपरेखाम् ।
जातं रघूद्वह दिवाकर विप्रयोगात्
अन्धं तमिस्र महरन्ध्ररतः प्रजानाम् ॥ ७.१२॥ १९२॥

हस्तापचेय पुरुषार्थ फलप्रसूतेः
मूलं पदावनि मुकुन्द महीरुह स्त्वम् ।
छाया विशेष मदिशद्यदसौ प्रजानाम्
आवर्जितै स्त्वयि शुभै रभिषेक तोयैः ॥ ७.१३॥ १९३॥

अह्नाय राम विरहात् परिखिन्न वृत्तेः
आश्वासनाय भवती मणिपादरक्षे ।
तीर्थाभिषेक मपदिश्य वसुन्धरायाः
चक्रे तदा समुचितं शिशिरोपचारम् ॥ ७.१४॥ १९४॥

मालिन्य माश्रितवती मणिपादरक्षे
पङ्केन केकय सुता कलहोत्थितेन ।
शुद्धिं परा मभिजगाम वसुन्धरेयं
त्वत्तः क्षणा न्निपतितै रभिषेक तोयैः ॥ ७.१५॥ १९५॥

आवर्जितं मुनिगणेन जगद्विभूत्यै
तोयं पदावनि तदा त्वयि मन्त्रपूतम् ।
मूलावसेक सलिलं निगम द्रुमाणां
शापोदकं च समभूत्क्षण दाचाराणाम् ॥ ७.१६॥ १९६॥

विप्रोषिते रघुपतौ भवती यथार्हं
मान्ये पदे स्थितिमती मनुवंश जानाम् ।
आत्मन्यथर्व निपुणैः प्रहितैः प्रजानाम्
अश्रूण्यपास्य दभिषेक जलप्रवाहैः ॥ ७.१७॥ १९७॥

प्रायो विशोषित रसा पति विप्रयोगात्
पर्याकुली कृत समुद्र पयोधरा गौः ।
अम्ब त्वदिय मभिषेक जलं पिबन्ती
धेनुर्बभूव जगतां धनधान्य दोग्ध्री ॥ ७.१८॥ १९८॥

वृत्ते यथाव दभिषेक विधौ बभासे
पश्चात्तवाम्ब भरतेन धृतः किरीटः ।
आकस्मिक स्वकुल विप्लव शान्ति हर्षात्
प्राप्तस्त्विषा मिव पति र्मणिपादुके त्वाम् ॥ ७.१९॥ १९९॥

मनुवंश पुरोहितेन मन्त्रैः

अभिमन्त्र्य त्वयि पादुके प्रयुक्तम् ।
अभिषेक जलं क्षणेन राज्ञां
शमयामास समुत्थितान् प्रतापान् ॥ ७.२०॥ २००॥

पादपा दुपहृता रघूद्वहात्
आलवाल मिव पीठ माश्रिता ।
अभ्यषेचि भवती तपोधनैः
पारिजात लतिकेव पादुके ॥ ७.२१॥ २०१॥

अलघुभि रभिषेक व्यापृतै रम्बुभिस्ते
दिनकर कुल दैन्यं पादुके क्षालयिष्यन् ।
स खलु कमलयोनेः सूनुराधत्त मन्त्रेषु
अधिक नियम योगां शक्ति माथर्वणेषु ॥ ७.२२॥ २०२॥

दिनकर कुलजानां देवि पृथ्वी पतीनां
निरुपधि मधिकारं प्राप्नुवत्यां भवत्याम् ।
अजनिषत समस्ताः पादुके तावकीन-
स्नपन सलिल योगा न्निम्नगा स्तुङ्गभद्राः ॥ ७.२३॥ २०३॥

तव विधिव दुपात्ते सार्वभौ माभिषेके
भरत समयविद्भिः पादुके मन्त्रि मुख्यैः ।
त्वदवधि निजकर्म स्थायिनीनां प्रजानां

प्रथम युग विशेषाः प्रादुरासन् विचित्राः ॥ ७.२४॥ २०४॥

अवसित रिपु शब्दा नन्वभूस्त्वं तदानीं
रघुपति पदरक्षे लब्ध राज्याभिषेका ।
चलित भुज लतानां चामर ग्राहिणीनां
मणिवलय निनादै र्मेदुरान् मन्त्रघोषान् ॥ ७.२५॥ २०५॥

समुचित मभिषेकं पादुके प्रप्लुवत्यां
त्वयि विनिपतितानां देवि तीर्थोदकानाम् ।
ध्वनि रनुगत मन्त्रः सीदतां कोसलानां
शमयितु मल मासीत् सङ्कुला नार्तनादान् ॥ ७.२६॥ २०६॥

दिविष दनुविधेयं देवि राज्याभिषेकं
भरत इव यदि त्वं पादुके नान्वमंस्थाः ।
कथमिव रघुवीरः कल्पये दल्पयत्नः
त्रिचतुर शरपातै स्तादृशं देवकार्यम् ॥ ७.२७॥ २०७॥

कतिचन पदपद्म स्पर्श सौख्यं त्यजन्ती
व्रतमतुल मधास्त्वं वत्सरान् सावधाना ।
रघुपति पदरक्षे राक्षसै स्त्रासितानां
रणरणक विमुक्तं येन राज्यं सुराणाम् ॥ ७.२८॥ २०८॥

अथर्वोपज्ञं ते विधिव दभिषेकं विदधतां
वसिष्ठादीना मप्युपचित चमत्कार भरया ।
त्वदास्थान्या रङ्ग क्षिति रमण पादावनि तदा
लघीयस्यो जाता रघुपरिष दाहो पुरुषिकाः ॥ ७.२९॥ २०९॥

अभिषेचयतु स रामः
पदेन वा स्पृशतु पादुके भवतीम् ।
अविशेषित महिमा त्वं
क्व वा विशेषः क्षमा समेतानाम् ॥ ७.३०॥ २१०॥

इति कवितार्किक सिहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कुतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
अभिषेक पद्धतिः सप्तमी ॥

८. पादुका सहस्रम् - निर्यातना पद्धतिः (३०)

अभिषेकोत्सवात् तस्माद्यस्या निर्यातनोत्सवः ।
अत्यरिच्यत तां वन्दे भव्यां भरत देवताम् ॥ ८.१॥ २११॥

उपास्य वर्षाणि चतुर्दश त्वां उत्तारिका मुत्तरकोसलस्थाः ।
सनन्दनाद्यै रपि दुर्विगाहं सान्तानिकं लोक मवापु रग्र्यम् ॥ ८.२॥ २१२॥

पादावनि प्रत्ययितो हनूमान् सीतामिव त्वां चिरविप्र युक्ताम् ।
प्रणम्य पौलस्त्य रिपोरुदन्तं विज्ञापयामास विनीतवेषः ॥ ८.३॥ २१३॥

तवाभिषेकान् मणिपादरक्षे मूले निषेकादिव वृद्धियोग्यात् ।
जहुस्तदैव त्रिदशाङ्गनानां प्रम्लानतां पत्रलताङ्कुराणि ॥ ८.४॥ २१४॥

सर्वत स्त्वदभिषेक वासरे सम्यगुद्धृत समस्त कण्टके ।
राघवस्य विपिनेषु पादुके यत्रकामगमता व्यवस्थिता ॥ ८.५॥ २१५॥

किं चतुर्दशभिरेव वत्सरै र्नित्यमेव मणिपादुके युवाम् ।
पादयो स्त्रिभुवनाधि राजयो र्यौवराज्य मधिगच्छतं स्वयम् ॥ ८.६॥ २१६॥

रामस्य राक्षस वध त्वरितस्य काले
पादावनि प्रकटयन्निव पार्ष्णि गुप्तिम् ।
आचित्रकूट मधिगम्य शशंस वार्ताम्
अव्याहतत्व दभिषेक मृदङ्ग नादः ॥ ८.७॥ २१७॥

भद्राणि देवि जगतां प्रतिपादयिष्यन्
प्रागेव येन भवतीं भरतोऽभ्य षिञ्चत् ।
मन्ये कपीश्वर विभीषणयो र्यथावत्-
सन्तन्यते स्म तत एव किलाभिषेकः ॥ ८.८॥ २१८॥

सम्भिद्यमान तमसा सरयूपनीतैः
संवर्धितस्तव शुभै रभिषेक तोयैः ।
मन्ये बभूव जलधि र्मणिपादरक्षे
रामास्त्र पावक शिकाभि रशोषणीयः ॥ ८.९॥ २१९॥

पादावनि त्वदभिषेचन मङ्गलार्थं
भेरीशतं भृश मताड्यत यत्प्रतीतैः ।
आकर्ण्य तस्य सहसा तुमुलं निनादं
लङ्का कवाट नयनानि निमीलितानि ॥ ८.१०॥ २२०॥

तापोद्गम स्त्वदभिषेक जलप्रवाहैः
उत्सारित स्त्वरित मुत्तरकोसलेभ्यः ।
लेभे चिराय रघुपुङ्गव पादरक्षे
लङ्कावरोध सुदृशां हृदयेषु वासम् ॥ ८.११॥ २२१॥

आवर्जितं विधिविदा मणिपादरक्षे
पद्मासन प्रिय सुतेन पुरोहितेन ।
आसीन्निदान मभिषेक जलं त्वदीयं
नक्तञ्चर प्रणयिनी नयनोदकानाम् ॥ ८.१२॥ २२२॥

देवि त्वया स्नपन सम्पदि संश्रितायां
दग्धे पुरे दशमुखस्य वलीमुखेन ।

आसीत् ततः प्रभृति विश्वजन प्रतीतं
अद्भ्योऽग्निरि त्यवितथं वचनं मुनीनाम् ॥ ८.१३॥ २२३॥

आयोध्यकै स्त्वदभिषेक समिद्धहर्षैः
आध्मापिताः श्रुतिसुखं ननु ते तदानीम् ।
रामस्य राक्षस शिरो लवनेऽप्यशाम्यन्
येषां ध्वनि र्विजय शङ्खरवो बभूव ॥ ८.१४॥ २२४॥

प्रथयितु मभिषेकं पादुके तावकीनं
दुरित शमन दक्षे दुन्दुभौ ताड्यमाने ।
सपदि परिगृहीतं साध्वसं देवि नूनं
दशवदन वधूनां दक्षिणै र्नेत्रकोशैः ॥ ८.१५॥ २२५॥

रघुपति पदरक्षे रत्नपीठे यदा त्वां
अखिल भुवन मान्या मभ्यषिञ्चद्वसिष्ठः ।
दशमुख महिषीभि र्देवि बाष्पायिताभिः
स्तनयुग मभिषेक्तुं तत्क्षणा दन्वमंस्थाः ॥ ८.१६॥ २२६॥

रामास्त्राणि निमित्त मात्रमिह ते लब्धाभिषेका स्वयम्
रक्षस्तत् क्षपयाञ्चकार भवती भद्रासनस्थायिनी ।
यद्दोष्णा मतिवेल दर्पदवथु ज्वालोष्मलानां तदा
निष्पिष्टैः कलधौत शैलशिखरैः कर्पूर चूर्णायितम् ॥ ८.१७॥ २२७॥

श्रुत्वैवं हनुमन्मुखा द्रघुपतेः प्रत्यागतिं तत्क्षणात्
आसीदद्भुर तानुवर्तन वशा दारूढ कुम्भस्थलाम् ।
कालोन्निद्र कदुष्ण दान मदिरा माद्यद्द्विरेफ ध्वनि-
श्लाघा चाटुभि रस्तुतेव भवतीं शत्रुञ्जयः कुञ्जरः ॥ ८.१८॥ २२८॥

प्रत्यागतस्य भवती मवलोक्य भर्तुः
पादारविन्द सविधे भरतोपनीताम् ।
पूर्वाभिषेक विभवाभ्युचितां सपर्यां
मध्ये सतामकृत मैथिल राजकन्या ॥ ८.१९॥ २२९॥

सम्प्रेक्ष्य मैथिल सुता मणिपादरक्षे
प्रत्युद्गतस्य भवतीं भरतस्य मौलौ ।
निर्दिश्य सा निभृत मञ्जलिना पुरस्तात्-
तारादिकाः प्रियसखी रशिषत् प्रणन्तुम् ॥ ८.२०॥ २३०॥

तुल्येऽपि देवि रघुवीर पदाश्रयत्वे
पूर्वाभिशेक मधिगम्य गरीयसी त्वम् ।
तेनैव खल्व भजतां मणिपादरक्षे
रक्षः प्लवङ्ग मपती भवतीं स्वमूर्ध्ना ॥ ८.२१॥ २३१॥

निर्वृत्त राक्षस चमू मृगया विहारो

रङ्गेश्वरः स खलु राघव वंशगोप्ता ।
वंशक्रमा दुपनतं पदमाददानो
मान्यं पुनस्त्वयि पदं निदधे स्वकीयम् ॥ ८.२२॥ २३२॥

तत्तादृशोश्चरणयोः प्रणिपत्य भर्तुः
पौरास्त्वया विधृतयोः प्रतिपन्न सत्त्वाः ।
प्राप्ताभिषेक विभवामपि पादुके त्वां
आनन्द बाष्प सलिलैः पुनरभ्यषिञ्चन् ॥ ८.२३॥ २३३॥

मातस्त्वयैव समये विषमेऽपि सम्यक्
राजन्वतीं वसुमती मवलोक्य रामः ।
सञ्जीवनाय भरतस्य समग्र भक्तेः
सत्यप्रति श्रवतयैव चकार राज्यम् ॥ ८.२४॥ २३४॥

पादावनि प्रतिगतस्य पुरीमयोध्यां
पौलस्त्य हन्तु रभिषेक जलार्द्रमूर्तेः ।
अंसे यथार्ह मधिवास्य निजै र्यशोभिः
कस्तूरिकेव निहिता वसुधा त्वयैव ॥ ८.२५॥ २३५॥

याऽसौ चतुर्दश समाः पति विप्र युक्ता
विश्वम्भरा भगवती विधृता भवत्या ।
विन्यस्य तां रघुपते र्भुज शैलशृङ्गे

भूयोऽपि तेन सहितां भवती बभार ॥ ८.२६॥ २३६॥

निस्तीर्ण दुःख जलधे रनघस्य देवि
त्वत्सम्प्रयुक्त रघुनाथ पदान्वयेन ।
सद्यः सनन्दन मुखैरपि दुर्निरीक्षा
साम्राज्य सम्पदपरा भरतस्य जज्ञे॥ ८.२७॥ २३७॥

निर्गत्य देवि भरताञ्जलि पद्ममध्याद्
भूयः समागतवती पुरुषोत्तमेन ।
पद्मेव भद्रमखिलं मणिपादरक्षे
प्रादुश्चकार भवती जगतां त्रयाणाम् ॥ ८.२८॥ २३८॥

रघुपति मधिरोप्य स्वोचिते रत्नपीठे
प्रगुण मभजथास्त्वं पादुके पादपीठम् ।
तदपि बहुमतिस्ते तादृशी नित्यमासीत्
क्क नु खलु महितानां कल्प्यते तारतम्यम् ॥ ८.२९॥ २३९॥

अनुवृत्त राम भावः शङ्के निर्विष्ट चक्रवर्ति पदाम् ।
अधुनाऽपि रङ्गनाथः सचमत्कारं पदेन भजति त्वाम् ॥ ८.३०॥ २४०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे

निर्यातना पद्धतिः अष्टमी ॥

९. पादुका सहस्रम् - वन्दिवैतालिक पद्धतिः (१०)

नमस्ते पादुके पुंसां संसारार्णव सेतवे ।
यदारोहस्य वेदान्ता वन्दिवैतालिकाः स्वयम् ॥ ९.१॥ २४१॥

उचित मुपचरिष्यन् रङ्गनाथ प्रभाते
विधिशिव सनकाद्यान् बाह्य कक्ष्या निरुद्धान् ।
चरणकमल सेवा सौख्य साम्राज्य भाजां
प्रथम विहित भागां पादुका माद्रियेथाः ॥ ९.२॥ २४२॥

पद्माजुष्टं भजतु चरणं पादुका लब्धवारा
प्रत्यासन्ना स्तव परिजनाः प्रात रास्थान योग्याः ।
अर्धोन्मेषा दधिक सुभगा मर्ध निद्रानुषङ्गां
नाभीपद्मे तव नयनयो र्नाथ पश्यन्तु शोभाम् ॥ ९.३॥ २४३॥

उपनमति मुहूर्तं शेष सिद्धान्त सिद्धं
तदिह चरणरक्षा रङ्गनाथ त्वयैषा ।
मृदुपद मधिरूढा मञ्जुभिः शिञ्जितैः स्वैः
उपदिशतु जनाना मुत्सवारम्भ वार्ताम् ॥ ९.४॥ २४४॥

रङ्गाधीश मरुद्गणस्य मकुटा दाम्नाय वृन्दस्य वा
प्रत्यानीय समर्पिता विधिमुखै र्वरिक्रमा दागतैः ।
वाहारोहण सम्भृतं श्रमभरं सम्यग्विनेतुं क्षमा
लीला सञ्चरण प्रिया स्पृशतु ते पादाम्बुजं पादुका ॥ ९.५॥ २४५॥

वृत्तं क्रमेण बहुधा नियुतं विधीनां
अर्धं द्वितीय मिद मङ्कुरितं तवाह्नः ।
नीलासखीभि रुपनीय निवेश्यमाना
मङ्क्तुं प्रभो त्वरयते मणिपादुका त्वाम् ॥ ९.६॥ २४६॥

दिव्याप्सरोभि रुपदर्शित दीपवर्गे
रङ्गाधिराज सुभगे रजनी मुखेऽस्मिन् ।
संरक्षिणी चरणयोः सविला सवृत्ति-
नीराजनासन मसौ नयतु स्वयं त्वाम् ॥ ९.७॥ २४७॥

आसना दुचित मासनान्तरं रङ्गनाथ यदि गन्तु मीहसे ।
सन्नतेन विधिना समर्पितां सप्रसाद मधिरोह पादुकाम् ॥ ९.८॥ २४८॥

परिजन वनिताभिः प्रेषितः प्राञ्जलिस्त्वां
प्रणमति मदनोऽयं देव शुद्धान्त दासः ।
फणिपति शयनीयं प्रापयित्री सलीलं
पदकमलमियं ते पादुका पर्युपास्ताम् ॥ ९.९॥ २४९॥

इति निगमवन्दि वचसा समये समये गृहीत सङ्केतः ।
अभिसरति रङ्गनाथः प्रतिपद भोगाय पादुके भवतीम् ॥ ९.१०॥ २५०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
वैतालिक पद्धति र्नवमी ॥

१०. पादुका सहस्रम् - शृङ्गार पद्धतिः (१०)

शौरेः शृङ्गार चेष्टानां प्रसूतिं पादुकां भजे ।
यामेष भुङ्क्ते शुद्धान्तात्पूर्वं पश्चादपि प्रभुः ॥ १०.१॥ २५१॥

प्रणत त्रिदशेन्द्र मौलिमाला मकरन्दार्द्र पराग पङ्किलेन ।
अनुलिम्पति पादुके स्वयं त्वां अनुरूपेण पदेन रङ्गनाथः॥ १०.२॥ २५२॥

अवदात हिमांशु कानुषक्तं
पदरक्षे त्वयि रङ्गिणः कदाचित् ।
किमपि स्थित मद्वितीय माल्यं
विरलावस्थित मौक्तिकं स्मरामि ॥ १०.३॥ २५३॥

असहाय गृहीत रङ्गनाथां अवरोधाङ्गण सीम्नि पादुके त्वाम् ।

सुदृशः स्वय मर्चयन्ति दूरात् अवतंसोत्पल वासितै रपाङ्गैः॥ १०.४॥ २५४॥

निर्विश्यमान मपि नूतन सन्निवेशं
कैवल्य कल्पित विभूशण काय कान्तिम् ।
कालेषु निर्विशसि रङ्ग युवान मेका
शृङ्गार नित्य रसिकं मणिपादरक्षे ॥ १०.५॥ २५५॥

निद्रायितस्य कमितु र्मणिपादुके त्वं
पर्यङ्किका परिसरं प्रतिपद्यमाना ।
श्वासानिल प्रचलितेन भजस्य भीक्ष्णं
नाभी सरोज रजसा नवमङ्गरागम् ॥ १०.६॥ २५६॥

शयितवति रजन्यां पादुके रङ्गबन्धौ
चरण कमल पार्श्वे सादरं वर्तसे त्वम् ।
फणिपति शयनीया दुत्थितस्य प्रभाते
प्रथम नयन पातं पावनं प्राप्तुकामा ॥ १०.७॥ २५७॥

चरण कमल सङ्गा द्रङ्गनाथस्य नित्यं
निगम परिमलं त्वं पादुके निर्वमन्ती ।
नियत मतिशयाना वर्तसे सावरोधं
हृदय मधिवसन्तीं मालिकां वैजयन्तीम् ॥ १०.८॥ २५८॥

उपनिष दबलाभि र्नित्य मुत्तंसनीयं
किमपि जलधि कन्या हस्त संवाहनार्हम् ।
तव तु चरणरक्षे देवि लीलारविन्दं
चरण सरसिजं तच्चारु चाणूरहन्तुः ॥ १०.९॥ २५९॥

अखिलान्तः पुरवारेषु अनेकवारं पदावनि स्वैरम् ।
अनुभवति रङ्गनाथो विहार विक्रान्ति सहचरीं भवतीम् ॥ १०.१०॥ २६०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
शृङ्गार पद्धति र्दशमी ॥

११. पादुका सहस्रम् - सञ्चार पद्धतिः (६०)

``अग्रतस्ते गमिश्यामि मृद्नन्ती कुश कण्टकान्'' ।
इति सीताऽपि यद्वृत्ति मियेष प्रणमामि ताम् ॥ ११.१॥ २६१॥

शरदः शतमम्ब पादुके स्यां
समयाहूत पितामह स्तुतानि ।
मणिमण्टपिकासु रङ्गभर्तुः
त्वदधीनानि गतागतानि पश्यन् ॥ ११.२॥ २६२॥

त्वदधीन परिक्रमो मुकुन्दः तदधीनस्तव पादुके विहारः ।
इतरेतर पारतन्त्र्य मित्थं युवयोः सिद्धमनन्य तन्त्रभूम्नोः ॥११.३॥ २६३॥

रजसा तमसा च दुष्टसत्वे
गहने चेतसि मामके मुकुन्दः ।
उचितं मृगया विहार मिच्छन्
भवती माद्दत पादुके पदाभ्याम् ॥ ११.४॥ २६४॥

क्षमया जगता मपि त्रयाणां
अवने देवि पदावनि त्वयैव ।
अभिगम्य तमोऽपि संश्रितानां
अभिगन्ता भवति स्वयं मुकुन्दः ॥ ११.५॥ २६५॥

शिरसा भवतीं दधाति कश्चित्
विधृतः कोऽपि पदस्पृशा भवत्या ।
उभयो र्मधुवैरि पादरक्षे
त्वदधीनां गति मामनन्ति सन्तः ॥ ११.६॥ २६६॥

स्पृशतः शिरसा पदेन च त्वां
गति मुद्दिश्य मुकुन्द पादुके द्वौ ।
अवरोहति पश्चिमः पदात् स्वात्
अधिरोहत्यनघ स्तदेव पूर्वः ॥ ११.७॥ २६७॥

समयेष्वपदिश्य जैत्रयात्रां विविधान्तः पुरवागुरा व्यतीतः ।
नियतं मणिपादुके भवत्या रमते वर्त्मनि रङ्ग सार्वभौमः ॥ ११.८॥ २६८॥

निज संहनन प्रसक्त लास्यं चरति त्वामधिरुह्य रङ्गनाथः ।
पदरक्षिणि पावनत्व मास्तां रसिका स्वादमतः परं न विद्मः ॥ ११.९॥ २६९॥

पदयो रनयोः परस्य पुंसः
तदनुग्राह्य विहार पद्धतेर्वा ।
शिरसो मणिपादुके श्रुतीनां
मनसो वा मम भूषणं त्वमेका ॥ ११.१०॥ २७०॥

कृपया मधुवैरि पादरक्षे
कठिने चेतसि मामके विहर्तुम् ।
मकुटेषु दिवौकसां विधत्ते
भवती रत्न विसंस्थुलेषु योग्याम् ॥ ११.११॥ २७१॥

चरणद्वय मर्भकस्य शौरेः
शरदम्भोरुह चातुरी धुरीणम् ।
शकटासुर ताडनेऽपि गुप्तं
तव शक्त्या किल पादुके तदासीत् ॥ ११.१२॥ २७२॥

उत्तस्थुषो रङ्गशयस्य शेषात् आस्थान सिंहासन मारुरुक्षोः ।
मध्येनिशान्तं मणिपादुके त्वां लीलापदन्यास सखीं प्रपद्ये ॥ ११.१३॥ २७३॥

प्राप्ताधिकाराः पतयः प्रजानां उत्तंसिता मुत्तम पादुके त्वाम् ।
रङ्गेशितुः स्वैर विहारकाले संयोजयन्त्यङ्घ्रि सरोजयुग्मे ॥ ११.१४॥ २७४॥

त्वयाऽनुबद्धां मणिपादरक्षे लीलागतिं रङ्गशयस्य पुंसः ।
निशामयन्तो न पुनर्भजन्ते संसार कान्तार गतागतानि ॥ ११.१५॥ २७५॥

व्यूहानुपूर्वी रुचिरान् विहारान्
पदक्रमेण प्रतिपद्यमाना ।
बिभर्षि नित्यं मणिपादुके त्वं
मुरद्विषो मूर्तिरिव त्रिलोकीम् ॥ ११.१६॥ २७६॥

पदेषु मन्देषु महत्स्वपि त्वं
नीरन्ध्र संश्लेषवती मुरारेः ।
प्रत्यायनार्थं किल पादुके नः
स्वाभाविकं दर्शयसि प्रभावम् ॥ ११.१७॥ २७७॥

कृपा विशेषात् क्षमया समेतां
प्रवर्तमानां जगतो विभूत्यै ।
अवैमि नित्यं मणिपादुके त्वां

आकस्मिकीं रङ्गपतेः प्रसत्तिम् ॥ ११.१८॥ २७८॥

उपागताना मुपताप शान्त्यै
सुखा वगाहां गति मुद्वहन्तीम् ।
पश्यामि शौरेः पदवाहिनीं त्वां
निम्नेषु तुङ्गेषु च निर्विशेषाम् ॥ ११.१९॥ २७९॥

सह प्रयाता सततं प्रयाणे
प्राप्तासने संश्रित पादपीठा ।
अलङ्घनीया सहजेन भूम्ना
छायेव शौरे र्मणिपादुके त्वम् ॥ ११.२०॥ २८०॥

पदस्पृशा रङ्गपति र्भवत्या विचक्रमे विश्वमिदं क्षणेन ।
तदस्य मन्ये मणिपादरक्षे त्वयैव विख्यात मुरुक्रमत्वम् ॥ ११.२१॥ २८१॥

सञ्चारयन्ती पदमन्वतिष्ठः सहायकृत्यं मणिपादरक्षे ।
मातस्त्वमेका मनुवंश गोप्तु र्गोपायतो गौतम धर्मादारान् ॥ ११.२२॥ २८२॥

त्वत्त स्त्रिविष्टप चरा नसपत्नयिष्यन्
आरुह्य तार्क्ष्य मवरुह्य च तत्क्षणेन ।
शुद्धान्त भूमिषु पुन र्मणिपादरक्षे
विश्राम्यति त्वयि विहार वशेन शौरिः ॥ ११.२३॥ २८३॥

विक्रम्य भूमि मखिलां बलिना प्रदिष्टां
देवे पदावनि दिवं परिमातुकामे ।
आसीदतो दिनकरस्य करोपतापात्
संरक्षितुं पदसरोज मुपर्य भूस्त्वम् ॥ ११.२४॥ २८४॥

त्वत्सङ्गमा न्ननु सकृद्विधि संप्रयुक्ता
शुद्धिं परा मधिजगाम शिवत्व हेतुम् ।
रङ्गाधिराज पदरक्षिणि कीदृशी सा
गङ्गा बभूव भवदीय गतागतेन ॥ ११.२५॥ २८५॥

वृद्धिं गवां जनयितुं भजता विहारान्
कृष्णेन रङ्ग रसिकेन कृताश्रयायाः ।
सञ्चारत स्तव तदा मणिपादरक्षे
वृन्दावनं सपदि नन्दन तुल्य मासीत् ॥ ११.२६॥ २८६॥

मातस्त्रयी मयतया चरण प्रमाणे
द्वे विक्रमेषु विविधेषु सहायभूते ।
नाथस्य साधु परिरक्षण कर्मणि त्वं
दुष्कृद्विनाशन दशासु विहङ्गराजः ॥ ११.२७॥ २८७॥

पादावनि क्वचन विक्रमणे भुजानां

पञ्चायुधी कररुहै र्भजते विकल्पम् ।
नित्यं त्वमेव नियता पदयो र्मुरारेः
तेनासि नून मविकल्प समाधि योग्या ॥ ११.२८॥ २८८॥

अक्षेत्रविद्भि रधिगन्तु मशक्य वृत्तिः
मातस्त्वया निरवधि र्निधि रप्रमेयः ।
रथ्यान्तरेषु चरणावनि रङ्गसङ्गी
वात्सल्य निघ्न मनसा जनसात् कृतोऽसौ ॥ ११.२९॥ २८९॥

सम्पद्यते समुचितं क्रम माश्रयन्त्या
सद्वर्त्मना भगवतोऽपि गति र्भवत्या ।
ईष्टे पदावनि पुनः क इवेतरेषां
व्यावर्तनस्य विषमा दपथ प्रचारात् ॥ ११.३०॥ २९०॥

रङ्गेश्वरेण सह लास्य विशेष भाजो
लीलोचितेषु तव रत्न शिलातलेषु ।
मध्ये स्थितानि कतिचिन् मणिपादरक्षे
सभ्यान् विशेष मनुयोक्तु मिति प्रतीमः ॥ ११.३१॥ २९१॥

नित्यं पदावनि निवेश्य पदं भवत्यां
निष्पन्द कल्प परिमेय परिच्छदानि ।
शृङ्गार शीतल तराणि भवन्ति काले

रङ्गेश्वरस्य ललितानि गतागतानि ॥ ११.३२॥ २९२॥

भोगार्चनानि कृतिभिः परिकल्पितानि
प्रीत्यैव रङ्गनृपतिः प्रतिपद्यमानः ।
पश्यत्सु नित्य मितरेषु परिच्छदेषु
प्रत्यासनं भजति काञ्चन पादुके त्वाम् ॥ ११.३३॥ २९३॥

अन्तस्तृतीय नयनैः स्वय मुत्तमाङ्गैः
आविर्भविष्य दतिरिक्त मुखाम्बुजैर्वा ।
न्यस्यन्ति रङ्ग रसिकस्य विहारकाले
वारक्रमेण कृतिनो मणिपादुके त्वाम् ॥ ११.३४॥ २९४॥

रङ्गेश्वरे समधिरूढ विहङ्गराजे
मातङ्गराज विधृतां मणिपादुके त्वाम् ।
अन्वासते विधृत चारु सितातपत्राः
स्वर्गौकसः सुभग चामर लोल हस्ताः ॥ ११.३५॥ २९५॥

विष्णोः पदं गतिवशा दपरित्यजन्तीं
लोकेषु नित्य विषमेषु समप्रचाराम् ।
अन्वेतु मर्हति धृता मखिलैः सुरेन्द्रैः
गङ्गा कथं नु गरुडध्वज पादुके त्वाम् ॥ ११.३६॥ २९६॥

भिक्षा मपेक्ष्य दनुजेन्द्र गृहं प्रयातुः
गुप्त्यै गवां विहरतो वहतश्च दूत्यम् ।
तत्तादृशानि चरणावनि रङ्गभर्तुः
त्वत्सङ्गमेन सुभगानि विचेष्टितानि ॥ ११.३७॥ २९७॥

निर्व्यज्यमान नवताल लय प्रथिम्ना
निर्यन्त्रणेन निज सञ्चरण क्रमेण ।
मृद्नासि रङ्ग नृपते र्मणिपादुके त्वं
दुःखात्मकान् प्रणमतां दुरित प्ररोहान् ॥ ११.३८॥ २९८॥

नित्यं य एव जगतो मणिपादरक्षे
सत्तास्थिति प्रयतनेषु परं निदानम् ।
सोऽपि स्वतन्त्र चरितस्त्वदधीन वृत्तिः
का वा कथा तदितरेषु मितम्पचेषु ॥ ११.३९॥ २९९॥

निर्विष्ट नाग शयनेन परेण पुंसा
न्यस्ते पदे त्वयि पदावनि लोकहेतोः ।
स्वर्गौकसां त्वदनुधावन तत्पराणां
सद्यः पदानि विपदा मपदं भवन्ति ॥ ११.४०॥ ३००॥

शर दुपगम काले सन्त्यजन् योगनिद्रां
शरण मुपगतानां त्राणहेतोः प्रयास्यन् ।

जलधि दुहितु रङ्कान् मन्द मादाय देवि
त्वयि खलु निदधाति स्वं पदं रङ्गनाथः ॥ ११.४१॥ ३०१॥

स्पृशसि पदसरोजं पादुके निर्विघातं
प्रविशसि च समस्तां देवि शुद्धान्त कक्ष्याम् ।
अपरमपि मुरारेः पूर्व माभीर कन्यासु
अभिसरण विधीना मग्रिमा साक्षिणी त्वम् ॥ ११.४२॥ ३०२॥

प्रतिभवन मनन्ये पादुके त्वत्प्रभावात्
विविधवपुषि देवे विभ्रम द्यूतकाले ।
अभिलषित सपत्नी गेहयात्रा विघातं
ग्लहयति रहसि त्वां षोडशस्त्री सहस्रम् ॥ ११.४३॥ ३०३॥

तटभुवि यमुनाया श्छन्नवृत्ते मुकुन्दे
मुहुरधिगम हेतो र्मुह्यतां यौवनानाम् ।
शमयितु मल मासीच्छङ्ख चक्रादि चिह्ना
प्रतिपद विचिकित्सां पादुके पद्धतिस्ते ॥ ११.४४॥ ३०४॥

अधिगत बहुशाखान् मञ्जुवाचः शुकादीन्
सरसिज निलयायाः प्रीतये सङ्ग्रहीतुम् ।
प्रकटित गुणजालं पादुके रङ्गबन्धोः
उपनिष दटवीषु क्रीडितं त्वत्सनाथम् ॥ ११.४५॥ ३०५॥

मुनि परिषदि गीतं गौतमी रक्षणं ते
        मुहु रनुकलयन्तो मञ्जुवाचः शकुन्ताः ।
उषसि निजकुलाया दुत्थिता दण्डकेषु
        स्वयमपि पदरक्षे स्वैर माम्रेडयन्ति ॥ ११.४६॥ ३०६॥

यमनियम विशुद्धै र्यन्न पश्यन्ति चित्तैः
        श्रुतिषु चुलुक मात्रं दृश्यते यस्य भूमा ।
सुलभ निखिल भावं मांस दृष्टे र्जनस्य
        स्वय मुपहरसि त्वं पादुके तं पुमांसम् ॥ ११.४७॥ ३०७॥

निधिमिव निरपायं त्वामनादृत्य मोहात्
        अहमिव मम दोषं भावयन् क्षुद्रमर्थम् ।
मयि सति करुणायाः पूर्णपात्रे त्वया किं
        पर मुपगमनीयः पादुके रङ्गनाथः ॥ ११.४८॥ ३०८॥

कमपि कनक सिन्धोः सैकते सञ्चरन्तं
        कलश जलधि कन्या मेदिनी दत्त हस्तम् ।
अनिश मनुभवेयं पादुके त्वय्यधीनं
        सुचरित परिपाकं सूरिभिः सेवनीयम् ॥ ११.४९॥ ३०९॥

परिसर मुपयाता पादुके पश्य मातः

करण विलय खेदात् कान्दिशीके विवेके ।
पुरुष मुपनयन्ती पुण्डरीकाक्ष मग्रे
पुनरुदर निवास क्लेश विच्छेदनं नः ॥ ११.५०॥ ३१०॥

सा मे भूयात् सपदि भवती पादुके तापशान्त्यै
यामारूढो दिवमिव शुभैः सेव्यमानो मरुद्भिः ।
सौदामिन्या सह कमलया सह्यजा वृद्धि हेतुः
काले काले चरति करुणा वर्षुकः कृष्णमेघः ॥ ११.५१॥ ३११॥

सत्याल्लोकात् सकल महितात् स्थानतो वा रघूणां
शङ्के मातः समधिक गुणं सैकतं सह्यजायाः ।
पूर्वं पूर्वं चिरपरिचितं पादुके यत् त्यजन्त्या
नीतो नाथस्तदिद मितर न्नीयते न त्वयाऽसौ ॥ ११.५२॥ ३१२॥

अग्रे देवि त्वयि सुमनसा मग्रिमै रन्तरङ्गैः
विन्यस्तायां विनय गरिमा वर्जिता दुत्तमाङ्गात् ।
दत्ते पादं दर मुकुलितं त्वत्प्रभावाति शङ्की
देवः श्रीमान् दनुज मथनो जैत्रयात्रा स्वनन्यः ॥ ११.५३॥ ३१३॥

पौरोदन्तान् परिकलयितुं पादुके सञ्चरिष्णोः
व्यक्ता व्यक्ता वशिक विशिखा वर्तिनी रङ्गभर्तुः ।
वेलातीत श्रुति परिमलै र्व्यक्ति मभ्येति काल्ये

विन्यासस्ते विबुध परिषन्मौलि विन्या सदृश्यैः ॥ ११.५४॥ ३१४॥

आसंस्काराद् द्विज परिषदा नित्य मभ्यस्य माना
श्रेयोहेतुः शिरसि जगतः स्थायिनी स्वेन भूम्ना ।
रङ्गाधीशे स्वय मुदयिनि क्षेप्तुमन्धं तमिस्रं
गायत्रीव त्रिचतुर पदा गण्यसे पादुके त्वम् ॥ ११.५५॥ ३१५॥

भवतीं परस्य पुरुषस्य रङ्गिणो
महिमान मेव मणिपादु मन्महे ।
कथ मन्यथा स्वमहिम प्रतिष्ठितः
प्रतितिष्ठति त्वयि पदात्पदं प्रभुः ॥ ११.५६॥ ३१६॥

तिथि रष्टमी यदवतार वैभवात्
प्रथमा तिथि स्त्रिजगता मजायत ।
मणिपादुके तमुपनीय वीथिकासु
अतिथी करोषि तदनन्य चक्षुषाम् ॥ ११.५७॥ ३१७॥

अपार प्रख्याते रशरण शरण्यत्व यशसा
ननु त्वं रङ्गेन्दोश्चरण कमल स्यापि शरणम् ।
यया लभ्यः पङ्गु प्रभृतिभि रसौ रङ्गनगर-
प्रतोली पर्यन्ते निधि रनघ वाचां निरवधिः ॥ ११.५८॥ ३१८॥

तत्तद्वास गृहाङ्गण प्रणयिनः श्रीरङ्ग शृङ्गारिणो
वाल्लभ्या दविभक्त मन्थरगति स्त्वं मे गतिः पादुके ।
लीला पङ्कज हल्ल कोत्पल गलन्माध्वीक सेकोत्थिता
यत्रामोद विकल्पना विवृणुते शुद्धान्त वारक्रमम् ॥ ११.५९॥ ३१९॥

सम्भवतु पादरक्षे सत्य सुपर्णादि रौपवाह्य गणः ।
यात्रासु रङ्गभर्तुः प्रथम परिस्पन्द कारणं भवती ॥ ११.६०॥ ३२०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
सञ्चार पद्धति रेकादशी ॥

१२. पादुका सहस्रम् - पुष्प पद्धतिः (३०)

शौरेः सञ्चार कालेषु पुष्पवृष्टि र्दिवश्च्युता ।
पर्यवस्यति यत्रैव प्रपद्ये तां पदावनीम् ॥ १२.१॥ ३२१॥

दैवतं मम जगत्त्रयार्चिता दिव्य दम्पति विहार पादुका ।
पाणिपाद कमलार्पणात् तयोर्या भजत्यनुदिनं सभाजनम् ॥ १२.२॥ ३२२॥

तव रङ्गराज मणिपादु नतो विहितार्हणः सुरसरित्पयसा ।
अवतंस चन्द्रकलया गिरिशो नवकेतकीदल मिवार्पयति ॥ १२.३॥ ३२३॥

कुसुमेषु समर्पितेषु भक्तैः
त्वयि रङ्गेश पदावनि प्रतीमः ।
शठकोप मुनेस्त्वदेक नाम्नः
सुभगं यत् सुरभि त्वमस्य नित्यम् ॥ १२.४॥ ३२४॥

पदे परस्मिन् भुवने विधातुः
पुण्यैः प्रसूनैः पुलिने सरय्वाः ।
मध्ये च पादावनि सह्य सिन्धोः
आसीच्चतुः स्थान मिवार्चनं ते ॥ १२.५॥ ३२५॥

तवैव रङ्गेश्वर पादरक्षे सौभाग्य मव्याहत माप्तुकामाः ।
सुरद्रुमाणां प्रसवैः सुजातैः अभ्यर्चयन्त्यप्सरसो मुहुस्त्वाम् ॥ १२.६॥ ३२६॥

निवेशितां रङ्गपतेः पदाब्जे मन्ये सपर्यां मणिपादरक्षे ।
त्वदर्पणा दापतिता मपश्यद् गाण्डीव धन्वा गिरिशोत्तमाङ्गे ॥ १२.७॥३२७॥

पत्राणि रङ्गनृपते र्मनिपादरक्षे
द्वित्राण्यपि त्वयि समर्प्य विभूतिकामाः ।
पर्याय लब्ध पुरुहूत पदाः शचीनां
पत्राङ्कुराणि विलिखन्ति पयोधरेषु ॥ १२.८॥ ३२८॥

निर्वर्तयन्ति तव ये निचितानि पुष्पैः
वैहारिकाण्युपवनानि वसुन्धरायाम् ।
कालेन ते कमल लोचन पादरक्षे
क्रीडन्ति नन्दनवने कृतिनः पुमांसः ॥ १२.९॥ ३२९॥

अर्चन्ति ये मुरभिदो मणिपादरक्षे
भावात्मकै रपि परं भवतीं प्रसूनैः ।
मन्दार दाम सुभगै र्मुकुटै रजस्रं
बृन्दारकाः सुरभयन्ति पदं तदीयम् ॥ १२.१०॥ ३३०॥

अस्पृष्ट दोष परिमर्ष मलङ्घ्य मन्यैः
हस्तापचेय मखिलं पुरुषार्थ वर्गम् ।
चित्रं जनार्दन पदावनि साधकानां
त्वय्यर्पिताः सुमनसः सहसा फलन्ति ॥ १२.११॥ ३३१॥

वन्दारुभिः सुरगणै स्त्वयि संप्रयुक्ता
माला विभाति मधुसूदन पादरक्षे ।
विक्रान्त विष्णुपद संश्रय बद्ध सख्या
भागी रथीव परिरम्भण काङ्क्षिणी ते ॥ १२.१२॥ ३३२॥

ये नाम रङ्गनृपते र्मणिपादुके त्वां
अभ्यर्चयन्ति कमलै रधिकर्तु कामाः ।

आरोपय त्यवहिता नियतिः क्रमात् तान्
कल्पान्तरीय कमलासन पत्रिकासु ॥ १२.१३॥ ३३३॥

त्वय्यर्पितानि मनुजै र्मणिपादरक्षे
दूर्वाङ्कुराणि सुलभान्यथवा तुलस्यः ।
साराधिकाः सपदि रङ्ग नरेन्द्र शक्त्या
संसार नागदम नौषधयो भवन्ति ॥ १२.१४॥ ३३४॥

आराध्य नून मसुरार्दन पादुके त्वां
आमुष्मिकाय विभवाय सहस्रपत्रैः ।
मन्वन्तरेषु परिवर्तिषु देवि मर्त्याः
पर्यायतः परिणमन्ति सहस्रनेत्राः ॥ १२.१५॥ ३३५॥

धन्यैस्त्वयि त्रिदश रक्षक पादरक्षे
पुष्पाणि काञ्चन मयानि समर्पितानि ।
विस्रंसिना विनमतो गिरिशोत्तमाङ्गात्
आरग्वधेन मिलितान्य पृथग्भवन्ति ॥ १२.१६॥ ३३६॥

विश्वोपसर्ग शमनं त्वयि मन्यमानैः
वैमानिकैः प्रणिहितं मणिपादरक्षे ।
पद्मासहाय पदपद्म नखार्चिषस्ते
पुष्पोपहार विभवं पुनरुक्तयन्ति ॥ १२.१७॥ ३३७॥

नाकौकसां शमयितुं परिपन्थि वर्गान्
नाथे पदं त्वयि निवेशयितुं प्रवृत्ते ।
त्वत्संश्रितां विजहत स्तुलसीं वमन्ति
प्रस्थान काहल रवान्प्रथमं द्विरेफाः ॥ १२.१८॥ ३३८॥

रङ्गेश पाद परिभोग सुजात गन्धां
संप्राप्य देवि भवतीं सह दिव्यपुष्पैः ।
नित्योपदर्शित रसं न किलाद्रियन्ते
नाभी सरोज मपि नन्दन चञ्चरीकाः ॥ १२.१९॥ ३३९॥

प्रागेव काञ्चन पदावनि पुष्पवर्षात्
संवर्तिते शमित दैत्यभयैः सुरेन्द्रैः ।
पद्मेक्षणस्य पदपद्म निवेशलाभे
पुष्पाभिषेक मुचितं प्रतिपद्यसे त्वम् ॥ १२.२०॥ ३४०॥

दिशिदिशि मुनिपत्न्यो दण्डकारण्य भागे
न जहति बहुमाना न्नून मद्यापि मूलम् ।
रघुपति पदरक्षे त्वत्परिष्कार हेतोः
अपचित कुसुमाना माश्रमानो कहानाम् ॥ १२.२१॥ ३४१॥

घटयसि परिपूर्णान् कृष्णमेघ प्रचारे

कृतिभि रुपहृतैस्त्वं केतकी गर्भ पत्रैः ।
वरतनु परिणामा द्रामतः श्यामलानां
प्रणति समय लग्नान्पादुके मौलिचन्द्रान् ॥ १२.२२॥ ३४२॥

परिचरण नियुक्तैः पादुके रङ्गभर्तुः
पवन तनय मुख्यै रर्पितां त्वत्समीपे ।
विनत विधि मुखेभ्यो निर्विशेषां द्विरेफाः
कथमपि विभजन्ते काञ्चनीं पद्म पङ्क्तिम् ॥ १२.२३॥ ३४३॥

विधि शिव पुरुहूत स्पर्शितै र्दिव्य पुष्पैः
त्वयि सह निपतन्त स्तत्त दुद्यान भृङ्गाः ।
मधुरिपु पदरक्षे मञ्जुभिः स्वै र्निनादैः
अविदित परमार्थान् नून मध्यापयन्ति ॥ १२.२४॥ ३४४॥

प्रशमयति जनानां संज्वरं रङ्गभर्तुः
परिसर चलितानां पादुके चामराणाम् ।
अनुदिन मुपयातै रुत्थितं दिव्य पुष्पैः
निगम परिमलं ते निर्विशन् गन्धवाहः ॥ १२.२५॥ ३४५॥

अखिल भुवन रक्षा नाटिकां दर्शयिष्यन्
अनिमिष तरुपुष्पै रर्चिते रङ्गमध्ये ।
अभिनय मनुरूपं शिक्षयत्यात्मना त्वां

प्रथम विहित लास्यः पादुके रङ्गनाथः ॥ १२.२६॥ ३४६॥

अगलित निजरागां देवि विष्णोः पदं तत्
त्रिभुवन महनीयां प्राप्य सन्ध्यामिव त्वाम् ।
भवति विबुध मुक्तैः स्पष्ट तारानुषङ्गं
परिसर पतितैस्ते पारिजात प्रसूनैः ॥ १२.२७॥ ३४७॥

व्यञ्जन्त्येते विभव मनघं रञ्जयन्तः श्रुतीर्नः
प्राध्वं रङ्ग क्षितिपति पदं पादुके धारयन्त्याः ।
नादैरन्त र्निहित निगमै र्नन्दनोद्यान भृङ्गा
दिव्यैः पुष्पैः स्नपित वपुषो देवि सौस्नातिकास्ते ॥ १२.२८॥ ३४८॥

किं पुष्पैस्तुलसीदलै रपि कृतं दूर्वाऽपि दूरे स्थिता
त्वत्पूजासु मुकुन्द पादु कृपया त्वं कामधेनुः सताम् ।
प्रत्यग्राहृत दर्भ पल्लव लव ग्रासाभिलाषोन्मुखी
धेनुस्तिष्ठतु सा वसिष्ठ भवन द्वारोप कण्ठस्थले ॥ १२.२९॥ ३४९॥

चूडारग्वध रजसा चूर्णस्नपनं विधाय ते पूर्वम् ।
रङ्गेश पादुके त्वां अभिषिञ्चति मौलिगङ्गया शम्भुः ॥ १२.३०॥ ३५०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे

पुष्प पद्धति द्वादशी ॥

१३. पादुका सहस्रम् - पराग पद्धतिः (३०)

पान्तु वः पद्मनाभस्य पादुका केलि पांसवः ।
अहल्या देह निर्माण पर्याय परमाणवः ॥ १३.१॥ ३५१॥

तव सञ्चरणाद्रजो विधूतं यदिदं रङ्गनरेन्द्र पादरक्षे ।
अलमेत दनाविलानि कर्तुं कतकक्षोद इवाशु मानसानि ॥ १३.२॥ ३५२॥

पुनरुक्त पितामहानुभावाः पुरुषाः केचिदमी पुनन्ति विश्वम् ।
मधुवैरि पदारविन्द बन्धोः अपरागास्तव पादुके परागैः ॥ १३.३॥ ३५३॥

अभियुक्त जनो निजार्भकाणां बहुशो रङ्गनरेन्द्र पादरक्षे ।
अवलेप पिशाच मोचनार्थं रजसा लिम्पति तावकेन देहान् ॥ १३.४॥ ३५४॥

शिरसा परिगृह्य लोकपालाः तव रङ्गेश्वर पादुके रजांसि ।
विषमेषु बलेषु दानवानां व्यपनीतान्य शिरस्त्र माविशन्ति ॥ १३.५॥ ३५५॥

कृतिनः शिरसा समुद्वहन्तः कतिचित् केशव पादुके रजस्ते ।
रजसस् तमसोऽपि दूरभूतं परिपश्यन्ति विशुद्धमेव सत्वम्॥ १३.६॥ ३५६॥

अधिकं पदमाश्रितोऽपि वेधाः प्रयतो रङ्ग धुरीण पादरक्षे ।
अभिवाञ्छति सङ्गमं परागैःअभिजातैस्तव देवि नाभिजातः॥ १३.७॥३५७॥

शुद्धसत्त्व वपुषैव भवत्या पादुके विरजसौ हरिपादौ ।
अस्तु किं पुनरिदं रजसा ते शुद्धसत्त्व मयता मनुजानाम् ॥ १३.८॥ ३५८॥

तद्रजस्तव तनोति पादुके
मानसान्य कठिनानि देहिनाम् ।
प्रस्तरस्य पदवी गतस्य यत्
व्याचकार मुनि धर्म दारताम् ॥ १३.९॥ ३५९॥

रङ्गेशयस्य पुरुषस्य जगद्विभूत्यै
रथ्या परिक्रम विधौ मनिपादरक्षे ।
सीमन्त देश मनवद्य सरस्वतीनां
सिन्दूरयन्ति भवती चरिताः परागाः ॥ १३.१०॥ ३६०॥

मान्येन रङ्गनृपते र्मणिपादरक्षे
चूडापदानि रजसा तव भूषयन्तः ।
कालक्रमेण भजतां कमलासनत्वं
नाभी सरोज रजसां निवसन्ति मध्ये ॥ १३.११॥ ३६१॥

मात र्मुकुन्द चरणावनि तावकीनाः
चिन्ता वशीकरण चूर्ण विशेष कल्पाः ।
सञ्चार पांसु कणिकाः शिरसा वहन्तो
विश्वं पुनन्ति पदपद्म परागलेशैः ॥ १३.१२॥ ३६२॥

आयोजिता न्यमलधीभि रनन्य लभ्ये
पादावनि श्रुतिवधू पटवास कृत्ये ।
त्वत्सञ्चर प्रचलितानि रजांसि शौरेः
प्रख्या पयन्ति पदपद्म पराग शोभाम् ॥ १३.१३॥ ३६३॥

मूर्धान मम्ब मुरभिन् मणिपादरक्षे
येषां कदाऽपि रजसा भवती पुनाति ।
त्वामेव ते सुकृतिनः स्नपयन्ति काले
मन्दार दाम रजसा मकुटच्युतेन ॥ १३.१४॥ ३६४॥

रथ्याविहार रजसा परिधूसराङ्गीं
रङ्गेश्वरस्य ललितेषु महोत्सवेषु ।
प्रस्फोटय त्यवनतो मणिपादुके त्वां
गौरीपतिः स्वय मिभाजिन पल्लवेन ॥ १३.१५॥ ३६५॥

नेदीयसां निज पराग निवेश पूर्वं
स्पृष्ट्वा शिरांसि भवती भवरोग भाजाम् ।

गाढं निपीड्य गरुड ध्वज पादरक्षे
        मानग्रहं शमय तीव परैरसाध्यम् ॥ १३.१६॥ ३६६॥

आपात वल्लव तनोर कुमार यूनः
        पादावनि प्रविशतो यमुनानि कुञ्जान् ।
आसी दनङ्ग समरात्पुरतः प्रवृत्तः
        सेनापराग इव ते पदवी परागः ॥ १३.१७॥ ३६७॥

गङ्गापगा तटलता गृहमाश्रयन्त्याः
        पादावनि प्रचलितं पदवीरजस्ते ।
प्रायेण पावनतमं प्रणतस्य शम्भोर्-
        उद्धूलनं किमपि नूतन मातनोति ॥ १३.१८॥ ३६८॥

अन्ते तदा त्वमविलम्बित मानयन्ती
        रङ्गाद्भुजङ्ग शयनं मणिपादरक्षे ।
कामं निवर्तयितु मर्हसि सज्ज्वरं मे
        कर्पूर चूर्ण पटलै रिव धूलिभिस्ते ॥ १३.१९॥ ३६९॥

रङ्गेश पाद सहधर्मचरि त्वदीयान्
        मौलौ निवेश्य महितान्पदवी परागान् ।
सन्त स्त्रिवर्ग पदवी मतिलङ्घयन्तो
        मौलौ पदं विदधते विबुधेश्वराणाम् ॥ १३.२०॥ ३७०॥

मातस्तदा माधव पादरक्षे त्वयि प्रसक्तं त्वरयोपयान्त्याम् ।
परामृशेयं पदवी परागं प्राणैः प्रयाणाय समुज्जिहानैः ॥ १३.२१॥ ३७१॥

तथागता राघव पादरक्षे सम्पश्यमानेषु तपोधनेषु ।
आसीदहल्या तव पांसुलेशैः अपांसुलानां स्वयमग्रगण्या ॥ १३.२२॥ ३७२॥

पश्यामि पद्मेक्षण पादरक्षे भवाम्बुधिं पातुमिव प्रवृत्तान् ।
भक्तोपयान त्वरया भवत्याः पर्यस्यमानान्पदवी परागान् ॥ १३.२३॥ ३७३॥

पञ्चायुधी भूषणमेव शौरेः यतस्तवैते मणिपादरक्षे ।
वितन्वते व्याप्तदिशःपरागाः शान्तोदयाञ्छत्रु चमूपरागान्॥ १३.२४॥३७४॥

परिणति मकठोरां प्राप्तया यत्प्रभावात्
अलभत शिलया स्वान् गौतमो धर्मदारान् ।
पुनरुपजनिशङ्का वारकं पादुके तत्
प्रशमयति रजस्ते रागयोगं प्रजानाम् ॥ १३.२५॥ ३७५॥

रजनि विगमकाले रामगाथां पठन्तः
कुशिक तनय मुख्याः पादुके भावयन्ते ।
उपल शकल सक्तै स्त्वत्परागै रकाण्डे
जनित मुनि कलत्रान् दण्डकारण्य भागान् ॥ १३.२६॥ ३७६॥

शुभ सरणि रजोभिः शोभयन्ती धरित्रीं
परिणति रमणीया न्प्रक्षरन्ती पुमर्थान् ।
भवसि भुवन वन्द्या पादुके रङ्गभर्तुः
शरण मुपगतानां शाश्वती कामधेनुः ॥ १३.२७॥ ३७७॥

पवन तरलितस्ते पादुके रङ्गभर्तुः
विहरण समयेषु व्याप्तविश्वः परागः ।
विषम विषय वर्त्म व्याकुलाना मजस्रं
व्यपनयति जनानां वासना रेणुजालम् ॥ १३.२८॥ ३७८॥

निष्प्रत्यूह मुपासिषी महि मुहु र्निश्शेष दोषच्छिदो
नित्यं रङ्गधुरन्धरस्य निगम स्तोमार्चिते पादुके ।
धत्ते मूर्धभि रादिपद्म जनिता तत्तादृशी सन्ततिः
यत्सञ्चार पवित्रित क्षितिरजःपङ्क्तिं चतुःपञ्चषैः ॥ १३.२९॥ ३७९॥

रजसा परो रजस्तत् न खलु न लङ्घ्येत भगवतोऽपि पदम् ।
किमुत हृदयं मदीयं भवती यदि नाम पादुके न स्यात् ॥ १३.३०॥ ३८०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
पराग पद्धति स्त्रयोदशी ॥

१४. पादुका सहस्रम् - नाद पद्धतिः (१००)

श्रुतीनां भूषणानां ते शङ्के रङ्गेन्द्र पादुके ।
मिथः सङ्घर्ष सञ्जातं रजः किमपि शिञ्जितम् ॥ १४.१॥ ३८१॥

मुरभिन्मणिपादुके भवत्याः स्तुति माकर्णयतां मया निबद्धाम् ।
अवधीरयसीव मञ्जुनादैः अचमत्कार वचांसि दुर्जनानाम् ॥ १४.२॥ ३८२॥

विहितेष्वभि वादनेषु वेदैः गमनोदीरित गर्भरत्न नादा ।
मधुरं मधुवैरि पादरक्षे भवती प्रत्यभिवादनं विधत्ते ॥ १४.३॥ ३८३॥

स्वदते किमिहैव रङ्गनाथो
मयि तिष्ठन् यदि वा पदे परस्मिन् ।
इति पृच्छसि देवि नून मस्मान्
मधुरैस्त्वं मणि पादुके निनादैः ॥ १४.४॥ ३८४॥

अवरोध गतस्य रङ्गभर्तुः गतिषु व्यञ्जित गर्भरत्न नादा ।
प्रतिसँल्लपसीव पादुके त्वं कमला नूपुर मञ्जु शिञ्जितानाम्॥१४.५॥३८५॥

मुरभिच्चरणारविन्द रूपं महितानन्द मवाप्य पूरुषार्थम् ।
अनघै र्मणिपादुके निनादैः अहमन्नाद इतीव गायसि त्वम् ॥ १४.६॥ ३८६॥

मदुवैरि पदाम्बुजं भजन्ती मणिपादावनि मञ्जु शिञ्जितेन ।
पठसीव मुहुः स्वयं प्रजानां अपरोपज्ञ मरिष्ट शान्तिमन्त्रम्॥ १४.७॥ ३८७॥

श्रुतिभिः परमं पदं मुरारेः अनिदङ्कार मनेव मित्युपात्तम् ।
इदमित्थमिति ब्रवीषि नूनं मणिपादावनि मञ्जुभिः प्रणादैः॥ १४.८॥ ३८८॥

मुनयः प्रणिधान सन्निरुद्धे हृदि रङ्गेश्वर रत्नपादुके त्वाम् ।
विनिवेश्य विभावयन्त्यनन्याः प्रणवस्य प्रणिधिं तव प्रणादम्॥१४.९॥ ३८९॥

मधुरं मणिपादुके प्रवृत्ते भवती रङ्गपते र्विहारकाले ।
अभयार्थनया समभ्युपेतान् अविसंवादयतीव मञ्जुनादैः॥ १४.१०॥ ३९०॥

श्रवसोर्मम पारणां दिशन्ती मणिपादावनि मञ्जुलैः प्रणादैः ।
रमया क्षमया च दत्तहस्तं समये रङ्गधुरीण मानयेथाः ॥ १४.११॥ ३९१॥

अनुयाति नित्य ममृतात्मिकां कलां
तव रङ्ग चन्द्र मणिपादु झङ्कृतम् ।
श्रवसा मुखेन परिभुज्य यत्क्षणात्
अजरामरत्व मुपयान्ति साधवः ॥ १४.१२॥ ३९२॥

परुषै रजस्र मसता मनर्थकैः

परिवाद पैशुन विकत्थ नादिभिः ।
मधुकैटभारि मणिपादुके मम
श्रुति दुष्कृतानि विनिवारय स्वनैः ॥ १४.१३॥ ३९३॥

पादुके परिजनस्य दूरतः सूचयन्ति खलु तावकाः स्वनाः ।
लीलया भुजगतल्प मुज्ज़तः श्रीमतस्त्रिचतुरान्पदक्रमान् ॥ १४.१४॥ ३९४॥

देवि दैत्यदमनाय सत्वरं प्रस्थितस्य मणिपादुके प्रभोः ।
विश्वमङ्गल विशेषसूचकं शाकुनं भवति तावकं रुतम् ॥ १४.१५॥ ३९५॥

दातुमर्हसि तदा मम श्रुतौ देवि रङ्गपति रत्नपादुके ।
विह्वलस्य भवदीय शिञ्जितं स्वादुकर्ण रसना रसायनम् ॥ १४.१६॥ ३९६॥

अहमुपरि समस्त देवताना मुपरि ममैष विभाति वासुदेवः ।
तदिह परतरं न किञ्चि दस्मादिति वदसीव पदावनि प्रणादैः॥ १४.१७॥
३९७॥

अवनत विबुधेन्द्र मौलिमाला
मधु मद शिक्षित मन्थर प्रयाता ।
प्रथयसि परिरब्ध शौरि पादा
मणिकलहेन वियात जल्पितानि ॥ १४.१८॥ ३९८॥

आस्थानेषु त्रिदश महितान् वर्तयित्वा विहारान्
स्थाने स्थाने निजपरिजनं वारयित्वा यथार्हम् ।
वासागारं स्वयमुपसरन् पादुके मञ्जुनादाम्
आपर्यङ्कान्न खलु भवतीं रङ्गनाथो जहाति ॥ १४.१९॥ ३९९॥

अन्तर्न्यस्तै र्मणिभि रुदितं पादुके रङ्गबन्धौ
मन्दं मन्दं निहित चरणे मञ्जुलं ते निनादम् ।
पश्यन्त्यादि क्रम परिणतेः प्राक्तनीं तां परायाः
मन्ये मित्रा वरुण विषया दुच्चरन्ती मवस्थाम् ॥ १४.२०॥ ४००॥

प्रख्यातानां परिषदि सतां कारयित्वा प्रतिज्ञां
प्रायेण त्वां प्रथित विभवां वर्णयन्ती मया त्वम् ।
पादन्यास क्रम मनुगुणं प्राप्य रङ्गाधिराजात्
पद्यारम्भान् गणयसि परं पादुके स्वैर्निनादैः ॥ १४.२१॥ ४०१॥

विष्णो रस्मिन् पद सरसिजे वृत्तिभेदै र्विचित्रैः
ऐदम्पर्यं निगम वचसा मैक कण्ठ्येन सिद्धम् ।
इत्थं पुंसा मनिपुण धियां पादुके त्वं तदेव
स्पृष्ट्वा सत्यं वदसि नियतं मञ्जुना शिञ्जितेन ॥ १४.२२॥ ४०२॥

आम्नायैस्त्वा मनितरपरैः स्तोतु मभ्युद्यतानां
मध्ये भक्त्या मधुविजयिनः पादुके मोहभाजाम् ।

शिक्षा तत्त्व स्खलित वचसां शिक्षयस्येव पुंसां
मात्रादीनि स्वयमनुपदं मञ्जुभिः स्वैर्निनादैः ॥ १४.२३॥ ४०३॥

लक्ष्मीकान्तं कमपि तरुणं रथ्यया निष्पतन्तं
रागाद् द्रष्टुं त्वरित मनसां राजधानी वधूनाम् ।
प्रत्यादेशं भजति मधुरैः पादुके शिञ्जितैस्ते
चेतोहारी कुसुम धनुषः शिंञ्जिनी मञ्जुनादः ॥ १४.२४॥ ४०४॥

रङ्गाधीशे सह कमलया सादरं यायजूकैः
सारं दिव्यं सवनहविषां भोक्तु माहूयमाने ।
नेदीयोभि र्निगम वचसां नित्य मंहः प्रतीपैः
प्रत्यालापं दिशति भवती पादुके शिञ्जितैः स्वैः ॥ १४.२५॥ ४०५॥

उपास्य नूनं मणिपादुके त्वां रङ्गेश पादाम्बुज राजहंसीम् ।
पत्युः प्रजाना मलभन्त पूर्वं मञ्जुस्वनं वाहन राजहंसाः ॥ १४.२६॥ ४०६॥

अनादिमाया रजनी वशेन प्रस्वापभाजां प्रतिबोध नार्हाम् ।
पश्यामि नित्योदित वासरस्य प्रभातनान्दीमिव पादुके त्वाम् ॥ १४.२७॥ ४०७॥

शृणोतु रङ्गाधिपतिः प्रजाना मार्तध्वनिं क्वापि समुज्जिहानम् ।
इतीव मत्वा मणिपादुके त्वं मन्दप्रचारै र्मृदु शिञ्जिताऽसि॥ १४.२८॥ ४०८॥

अन्ते ममार्तिं शमयिष्यतस्तां अग्रे सराण्या पततो मुरारेः ।
श्रमोपपन्नः शृणुयां भवत्याः शीतानि पादावनि शिञ्जितानि॥१४.२९॥ ४०९॥

स्वादूनि रङ्गेश्वर पादरक्षे श्रोत्रैः पिबन्तस्तव शिञ्जितानि ।
पचन्त्य विद्योपचिता नशेषान् अन्तर्गता नात्मविदःकषायान्॥१४.३०॥४१०॥

अवैमि रङ्गाधिपतेः सकाशात् अवेक्षमाणेषु जनेषु रक्षाम् ।
उदारनादां मणिपादुके त्वां ओमित्यनुज्ञाक्षर मुद्गिरन्तीम् ॥ १४.३१॥ ४११॥

मधुद्विषः स्वैर विहार हेतुः मञ्जुस्वनान् शिक्षयसीव मातः ।
पर्यन्तभाजो र्मणिपादरक्षे पद्माधरण्यो र्मणिनूपुराणि ॥ १४.३२॥ ४१२॥

प्रास्थानिकेषु समयेषु समागतेषु
प्राप्ता पदं परिचितं द्विज पुङ्गवेन ।
पुष्णासि रङ्गनृपते र्मणिपादुके त्वं
पुण्याह घोषमिव गर्भमणि प्रणादैः ॥ १४.३३॥ ४१३॥

आर्तध्वने रुचित मुत्तर मन्तकाले
कर्णेषु मञ्जु निनदेन करिष्यसीति ।
वासं भजन्ति कृतिनो मणिपादरक्षे
पुण्येषु देवि पुलिनेषु मरुद्वृधायाः ॥ १४.३४॥ ४१४॥

दूत्ये बले र्विमथने शकटस्य भङ्गे
यात्रोत्सवेषु च विभोः प्रतिपन्न सख्या ।
वीरायितानि बिरुदोप हितानि नूनं
मञ्जुस्वनैः प्रथयसे मणिपादुके त्वम् ॥ १४.३५॥ ४१५॥

स्तोतुं प्रवृत्तमपि मां निगम स्तुतां त्वां
व्यासज्यमान करणं विषयेष्वजस्रम् ।
अन्तर्मणि ध्वनिभि रच्युत पादुके त्वं
सम्बोधय स्यनुकलं सहजानु कम्पा ॥ १४.३६॥ ४१६॥

देवस्य दानव रिपो र्मणिपादरक्षे
प्रस्थान मङ्गल विधौ प्रतिपन्न नादाम् ।
मा भैष्ट साधव इति स्वय मालपन्तीं
जाने जगत्रितय रक्षण दीक्षितां त्वाम् ॥ १४.३७॥ ४१७॥

स्वच्छन्द विभ्रम गतौ मणिपादुके त्वं
पादारविन्द मधिगम्य परस्य पुंसः ।
जातस्वना प्रतिपदं जपसीव सूक्तं
विद्रावणं किमपि वैरि वरूथिनीनाम् ॥ १४.३८॥ ४१८॥

रक्षार्थ माश्रित जनस्य समुज्जिहाने

रङ्गेश्वरे शरदि शेष भुजङ्ग तल्पात् ।
नादास्तव श्रुतिसुखा मणिपादरक्षे
प्रस्थान शङ्ख निनदात्प्रथमे भवन्ति ॥ १४.३९॥ ४१९॥

नित्यं पदाम्बुरुहयो रिह गोपिकां त्वां
गोपीजन प्रियतमो मणिपादरक्षे ।
सम्पन्न घोष विभवां गतिभि र्निजाभिः
प्रीत्यैव न त्यजति रङ्ग समाश्रितोऽपि ॥ १४.४०॥ ४२०॥

प्रायः पदावनि विभोः प्रणतार्ति हन्तुः
प्रस्थान मङ्गल विधौ प्रथमोद्यतानि ।
त्वच्छिञ्जितानि सपदि स्वय मारभन्ते
कालोचितान् कनक काहल शङ्खनादान् ॥ १४.४१॥ ४२१॥

आम्रेडित श्रुतिगणै र्निनदै र्मणीनां
आम्नाय वेद्य मनुभाव मभङ्गुरं ते ।
उद्गास्यतां नियत मिच्छसि सामगानां
तानप्रदान मिव शौरि पदावनि त्वम् ॥ १४.४२॥ ४२२॥

रथ्यासु रङ्ग नृपते र्मणिपादरक्षे
त्वद्गर्भ रत्न जनितो मधुरः प्रणादः ।
सन्दर्श नोत्सुक धियां पुरसुन्दरीणां

सम्पद्यते श्रवण मोहन मन्त्रघोषः ॥ १४.४३॥ ४२३॥

आकस्मिकेषु समयेष्वपवार्य भृत्यान्
अन्तःपुरं विशति रङ्गपतौ सलीलम् ।
व्यामोहनेन भवती सुदृशामधीते
मञ्जुस्वनेन मदनोपनिष द्रहस्यम् ॥ १४.४४॥ ४२४॥

यात्रा विहार समयेषु समुत्थितं ते
रङ्गाधिपस्य चरणावनि मञ्जुनादम् ।
पर्याकुलेन्द्रिय मृग ग्रहणाय पुंसां
सम्मोहनं शबरगीत मिव प्रतीमः ॥ १४.४५॥ ४२५॥

प्रायेण सह्य दुहितु र्नदराज कन्या
जामातु रागमन सूचन मीहमाना ।
मञ्जुप्रणाद सुभगै र्मणिपादुके त्वां
अन्तर्युता मकृत यौतक रत्नखण्डैः ॥ १४.४६॥ ४२६॥

नित्यं विहार समये निगमानुयातैः
विक्षेप ताण्डवित गर्भमणि प्रसूतैः ।
नादैः स्वयं नरक मर्दन पादरक्षे
नादावसान निलयं वदसीव नाथम् ॥ १४.४७॥ ४२७॥

साधारणेषु युवयो र्मणिपादरक्षे
देवस्य दानव रिपो स्त्रिषु विक्रमेषु ।
अद्यापि शिञ्जित मिषा दनुवर्तमानं
न्यूनाधिकत्व विषयं कलहं प्रतीमः ॥ १४.४८॥ ४२८॥

प्रायः पदावनि विभोः प्रणयापराधे
मानग्रहं शमयितुं महिषी जनानाम् ।
उच्चारयन्ति निनदै स्तव गर्भरत्नानि
उद्घात मक्षर मुपाश्रय भारतीनाम् ॥ १४.४९॥ ४२९॥

अन्तश्चरेषु पवनेषु जितेष्वभिज्ञाः
प्रत्यङ्मुखीं परिणमय्य मनः प्रवृत्तिम् ।
आस्वादयन्ति सरसं मणिपादरक्षे
नादावसान समये भवती निनादम् ॥ १४.५०॥ ४३०॥

दाक्षिण्य मत्र नियतं नियता सुधाऽस्मिन्
इत्युद्गतो नियत मच्युत पादरक्षे ।
प्रत्येक संश्रित पद स्तुतये भवत्योः
सङ्घर्षवाद इव मध्य मणि प्रणादः ॥ १४.५१॥ ४३१॥

सञ्चार केलि कलहायित गर्भरत्ना
सांसिद्धिकं सकल जन्तुषु सार्वभौमम् ।

रक्षार्थिनां प्रथयसीव पदावनि त्वं
रङ्गेश्वरस्य निरवग्रह मानृशंस्यम् ॥ १४.५२॥ ४३२॥

प्राप्तुं परं पुरिशयं पुरुषं मुनीनां
अभ्यस्यता मनुदिनं प्रणवं त्रिमात्रम् ।
श्रीरङ्गराज चरणावनि शिञ्जितं ते
शङ्के समुन्नयन साम विशेष घोषम् ॥ १४.५३॥ ४३३॥

नित्यं समाहित धिया मुपदर्शयन्ती
नागेशयं किमपि धाम निजोर्ध्वभागे ।
हृत्कर्णिका मनुगता मणिपादुके त्वं
मञ्जुस्वना स्फुरसि वाग्भ्रमरी परेव ॥ १४.५४॥ ४३४॥

मानेषु दानव रिपो र्मणिपादरक्षे
त्वामाश्रितेषु निगमेष्ववधीरितेषु ।
मञ्जुस्वनै र्वदसि मैव मितीव मातः
वेलां लिलङ्घयिषतो मनुजा न्निरोद्धुम् ॥ १४.५५॥ ४३५॥

क्रन्दत्सु कातरतया करणव्यपाये
रङ्गोपशल्य शयितेषु जनेष्वलक्ष्यम् ।
आसीदसि त्वरित मस्खलि तानुकम्पा
मातेव मञ्जु निनदा मणिपाद्के त्वम् ॥ १४.५६॥ ४३६॥

भास्वत्सुवर्ण वपुषां मणिपादरक्षे
पद्मासहाय पदपद्म विभूषणानाम् ।
मञ्जीर शिञ्जित विकल्पित मञ्जुनादा
मञ्जूषिकेव भवती निगमान्त वाचाम् ॥ १४.५७॥ ४३७॥

रङ्गेश पाद कमलात् त्वदधीन वृत्तेः
अन्येषु केषुचि दलक्ष्य मनन्य वेद्यम् ।
आम्नाय गूढ मबहि र्मणिभिः क्वणद्भिः
नेदीयसां प्रथयसीव निजानुभावम् ॥ १४.५८॥ ४३८॥

कालोपपन्न करणात्यय निर्विचेष्टे
जातश्रमे मयि जनार्दन पादरक्षे ।
आश्वासनाय पुरतः प्रसरन्तु मातः
वार्ताहरास्तव रवाः शमितार्तयो मे ॥ १४.५९॥ ४३९॥

संरक्षणाय समये जगतां त्रयाणां
यात्रासु रङ्गनृपते रुपतस्थुषीषु ।
सम्पत्स्यते श्रुतिसुखै र्मणिपादरक्षे
मङ्गल्य सूक्ति रनघा तव मञ्जुनादैः ॥ १४.६०॥ ४४०॥

गर्भोपलै र्गमन वेग वशा द्विलोलैः

वाचालिता मधुभिदो मणिपादुके त्वम् ।
प्रस्तौषि भावितधियां पथि देवयाने
प्रस्थान मङ्गल मृदङ्ग विशेष घोषम् ॥ १४.६१॥ ४४१॥

पर्यङ्क माश्रितवतो मणिपादुके त्वं
पादं विहाय परिकल्पित मौनमुद्रा ।
श्रोतुं प्रभो रवसरं दिशसीव मातः
नाभी सरोज शयितार्भक सामगीतिम् ॥ १४.६२॥ ४४२॥

भोगाय देवि भवती मणिपादरक्षे
पद्मासहाय मधिरोप्य भुजङ्गतल्पे ।
विश्वस्य गुप्ति मधिकृत्य विहारहीना
वाचंयमा किमपि चिन्तयतीव कार्यम् ॥ १४.६३॥ ४४३॥

नित्य प्रबोध सुभगे पुरुषे परस्मिन्
निद्रा मुपेयुषि तदेक विहार शीला ।
मञ्जुस्वनं विजहती मणिपादुके त्वं
संवेश मिच्छसि परं चरणान्तिकस्था ॥ १४.६४॥ ४४४॥

लास्यं विहाय किमपि स्थित माश्रयन्ती
रङ्गेश्वरेण सहिता मणिमण्डपेषु ।
मञ्जुस्वनेषु विरतेष्वपि विश्वमेतत्

मौनेन हन्त भवती मुखरी करोति ॥ १४.६५॥ ४४५॥

विस्मापितेव भवती मणिपादरक्षे
वैरोचने र्वितरणेन तथाविधेन ।
एतावताऽलमिति देवि गृहीत पादा
नाथं त्रिविक्रम मवारयतेव नादैः ॥ १४.६६॥ ४४६॥

सामानि रङ्गनृपतिः सरसं च गीतं
लीलागतेषु विनिवारयति स्वतन्त्रः ।
श्रोतुं तव श्रुति सुखानि विशेष वेदी
मञ्जूनि काञ्चन पदावनि शिञ्जितानि ॥ १४.६७॥ ४४७॥

तत्तादृशीं प्रथयता रुचिरां स्वरेखां
वर्णाधिकेन मधुसूदन पादरक्षे ।
पश्यन्ति चित्तनिकषे विनिवेश्य सन्तो
मञ्जुस्वनेन तव नैगमिकं सुवर्णम् ॥ १४.६८॥ ४४८॥

मुग्धस्य हन्त भवतीं स्तुवतो ममैतानि
आकर्ण्य नूनमयथायथ जल्पितानि ।
इत्थं वद त्वमिति शिक्षयितुं प्रणादान्
मञ्जूनुदीरयसि माधव पादुके त्वम् ॥ १४.६९॥ ४४९॥

आदौ सहस्रमिति यत्सहसा मयोक्तं
तूष्टूषता निरवधिं महिमार्णवं ते ।
आम्रेडयस्यथ किमेत दमृष्यमाणा
मञ्जुस्वनेन मधुजिन् मणिपादुके त्वम् ॥ १४.७०॥ ४५०॥

परिमित परिबर्हं पादुके सञ्चरिष्णौ
त्वयि विनिहित पादे लीलया रङ्गनाथे ।
नियमयति विपञ्चीं नित्य मेकान्त सेवी
निशमयितु मुदारा न्नारदस्ते निनादान् ॥ १४.७१॥ ४५१॥

विहरति विशिखायां रङ्गनाथे सलीलं
गमन वश विलोलै र्गर्भरत्नैः क्वणन्त्याः ।
मणिवलय निनादै र्मञ्जुलैस्ते दिशन्ति
प्रतिवचन मुदारं पादुके पौरनार्यः ॥ १४.७२॥ ४५२॥

अनुकृत सवनीय स्तोत्र शस्त्रां निनादैः
अनुगत निगमां त्वा मास्थितो रङ्गनाथः ।
अनितर विबुधार्हं हव्य मास्वादयिष्यन्
विशति चरणरक्षे यज्ञवाटं द्विजानाम् ॥ १४.७३॥ ४५३॥

चरण कमल मेत द्रङ्गनाथस्य नित्यं
शरणमिति जनानां दर्शयन्ती यथावत् ।

प्रतिपदमपि हृद्यं पादुके स्वादुभावात्
अनुवदति परं ते नाद माम्नाय पङ्क्तिः ॥ १४.७४॥ ४५४॥

रहित भुजग तल्पे त्वत्सनाथे प्रजानां
प्रतिभय शमनाय प्रस्थिते रङ्गनाथे ।
प्रथम मुदयमानः पादुके तूर्यघोषात्
प्रतिफलति निनादः पाञ्चाजन्ये त्वदीयः ॥ १४.७५॥ ४५५॥

वकुलधर तनुस्त्वं संहितां यामपश्यः
श्रुतिपरिषदि तस्याः सौरभं योजयन्ति ।
हरिचरण सरोजा मोद सम्मोदितायाः
प्रतिपद रमणीयाः पादुके ते निनादाः ॥ १४.७६॥ ४५६॥

दनुतनय निहन्तु जैत्र यात्रानुकूले
शरदुपगम काले सह्यजा मापतन्ति ।
श्रुतिमधुर मुदारं शिक्षितुं ते निनादं
परिहृत निजवासाः पादुके राजहंसाः ॥ १४.७७॥ ४५७॥

विहरण समयेषु प्रत्यहं रङ्गभर्तुः
चरण नख मयूखैः सोत्तरीया विशुद्धैः ।
परिणमयसि नादं पादुके गर्भरत्नैः
दमयितुमिव शिष्यान् दीर्घिका राजहंसान् ॥ १४.७८॥ ४५८॥

परिषदि विरतायां पादुके रङ्गभर्तुः
परिजन मपवार्य प्रस्थित स्यावरोधान् ।
मणिनिकर समुद्यन् मञ्जुनादा पदेशात्
अभिलपसि यथार्हं नूनमालोक शब्दम् ॥ १४.७९॥ ४५९॥

गुरुजन नियतं तद्गोपिकानां सहस्रं
दिनकर तनयायाः सैकते दिव्यगोपः ।
वशमनय दयत्वाद्वंश नादानुयातैः
तव खलु पदरक्षे तादृशै र्मञ्जुनादैः ॥ १४.८०॥ ४६०॥

निजपद विनिवेशा न्निर्विशेष प्रचारान्
परिणमयति भक्तान् रङ्गनाथो यथा माम् ।
इति विहरणकाले मञ्जु शिञ्जा विशेषैः
हित मुपदिशसीव प्राणिनां पादुके त्वम् ॥ १४.८१॥ ४६१॥

अयमय मिति तैस्तैः कल्पिता नध्वभेदान्
प्रतिपद मवलोक्य प्राणिनां व्याकुलानाम् ।
चटुलमणि कलापैः शौरि पादावनि त्वं
मुखरयसि विहारै र्मुक्ति घण्टापथाग्र्यम् ॥ १४.८२॥ ४६२॥

पदकमल मुदारं दर्शयन्ती मुरारेः

कलमधुर निनादा गर्भरत्नै र्विलोलैः ।
विषम विषय तृष्णा व्याकुलानि प्रजानां
अभिमुखयसि नूनं पादुके मानसानि ॥ १४.८३॥ ४६३॥

मधुरिपु पदरक्षे मन्दबुद्धौ मयि त्वां
अनवधि महिमानं त्वत्प्रसादात् स्तुवाने ।
मणिनिकर समुत्थै र्मञ्जुनादैः कवीनां
उपरमयसि तांस्ता न्नून मुत्सेक वादान् ॥ १४.८४॥ ४६४॥

शरण मुपगते त्वां शार्ङ्गिणः पादरक्षे
सकृदिति विधि सिद्धं त्यक्तुकामे विमोहात् ।
प्रचलित मणिजाल व्यञ्जितैः शिञ्जितैः स्वैः
अलमलमिति नूनं वारयस्यादरेण ॥ १४.८५॥ ४६५॥

विकल करण वृत्तौ विह्वलाङ्गे विलक्षं
विलपति मयि मोहाद्बिभ्रती शौरिपादम् ।
परिसर मधिगन्तुं पश्य पादावनि त्वं
प्रतिभय मखिलं मे भर्त्सयन्ती निनादैः ॥ १४.८६॥ ४६६॥

करण विगम काले काल हुङ्कार शङ्की
द्रुतपद मुपगच्छन् दत्तहस्तः प्रियाभ्याम् ।
परिणमयतु कर्णे रङ्गनाथः स्वयं नः

प्रणवमिव भवत्याः पादुके मञ्जुनादम् ॥ १४.८७॥ ४६७॥

कमलवन सखीं तां कौमुदी मुद्वहन्तं
सविध मुपनयन्ती तादृशं रङ्गचन्द्रम् ।
प्रलयदिन समुत्थान्पादुके मामकीनान्
प्रशमय परितापान् शीतलैः शिञ्जितैः स्वैः ॥ १४.८८॥ ४६८॥

प्रशमयतु भयं नः पश्चिम श्वासकाले
रहसि विहरणं ते रङ्गनाथेन सार्धम् ।
नियत मनुविधत्ते पादुके यन्निनादो
निखिल भुवन रक्शा घोषणा घोष लीलाम् ॥ १४.८९॥ ४६९॥

त्रिकवि निहित हस्तं चिन्तयित्वा कृतान्तं
गतवति हृदि मोहं गच्छता जीवितेन ।
परिकलयतु बोधं पादुके शिञ्जितं ते
त्वरयितु मिव सज्जं त्वद्विधेयं मुकुन्दम् ॥ १४.९०॥ ४७०॥

उपघ्नं संवित्ते रुपनिष दुपोद्धात वचनं
तव श्रावं श्रावं श्रुति सुभग मन्त मर्णिरवम् ।
विजृम्भन्ते नूनं मधु मथन पादावनि मम
द्रवी भूत द्राक्षा मधुरि मधुरीणाः फणितयः ॥ १४.९१॥ ४७१॥

विलासैः क्रीणन्तो निखिल जन चेतांसि विविधाः
　　विहारास्ते रङ्ग क्षिति रमण पादावनि मुहुः ।
विगाहन्ता मन्त र्मम विलुठ दन्त र्मणिशिला-
　　खलात्कार व्याज क्षर दमृत धारा धमनयः ॥ १४.९२॥ ४७२॥

श्रुति श्रेणी स्थेय श्रुति सुभग शिञ्जा मुखरितां
　　भजेम त्वां पद्मा रमण चरण त्रायिणि परम् ।
न मुद्रा निद्राण द्रविण कण विश्राणन दशा-
　　विशाला हङ्कारं कमपि घन हुङ्कार परुषम् ॥ १४.९३॥ ४७३॥

तवैतच्छ्रीरङ्ग क्षिति पति पदत्रायिणि नृणां
　　भवत्याग श्चिन्ता रण रणक भङ्गाय रणितम् ।
शरीरे स्वं भावं प्रथयति यदाकर्णन वशात्
　　न नः कर्णे भावी यम महिष घन्टा घणघणः ॥ १४.९४॥ ४७४॥

परित्रस्ताः पुण्य द्रवपतन वेगात्प्रथमतः
　　क्षरद्भिः श्रीरङ्ग क्षिति रमण पादावनि तदा ।
विदामासु र्देवा बलिमथन संरम्भ मनघैः
　　प्रणादैस्ते सद्यः पदकमल विक्रान्ति पिशुनैः ॥ १४.९५॥ ४७५॥

स्वेषु स्वेषु पदेषु किं नियमय स्यष्टौ दिशा मीश्वरान्
　　स्वैरालाप कथाः प्रवर्तयसि किं त्रय्या सहासीनया ।

रङ्गेशस्य समस्त लोक महितं प्राप्ता पदाम्भोरुहं
मा भैषीरिति मामुदीरयसि वा मञ्जुस्वनैः पादुके॥ १४.९६॥ ४७६॥

रङ्गे देवि रथाङ्ग पाणि चरण स्वच्छन्द लीलासखि
स्तोक स्पन्दित रम्य विभ्रम गति प्रस्तावकं तावकम् ।
कालोपागत काल किङ्कर चमू हुङ्कार पारम्परी-
दुर्वार प्रतिवावदूक मनघं श्रोष्यामि शिञ्जारवम् ॥ १४.९७॥ ४७७॥

त्वच्छिञ्जारव शर्करा रससदा स्वादात् सतामुन्मदा
मातर्माधव पादुके बहुविदां प्रायः श्रुति र्मुह्यति ।
सारासार सकृद्विमर्शन परिम्लानाक्षर ग्रन्थिभिः
ग्रन्थै स्त्वामिह वर्णयाम्यहमत स्त्रासत्रपा वर्जितः ॥ १४.९८॥ ४७८॥

तवाम्ब किल खेलतां गतिवशेन गर्भाश्मनां
रमारमण पादुके किमपि मञ्जुभिः शिञ्जितैः ।
पदस्तुति विधायिभि स्त्वदनुभाव सिद्धान्तिभिः
सयूथ्य कलहायितं श्रुतिशतं समापद्यते ॥ १४.९९॥ ४७९॥

क्षिपति मणिपादरक्षे नादैर्नूनं समाश्रितत्राणे ।
रङ्गेश्वरस्य भवती रक्षापेक्षा प्रतीक्षण विलम्बम् ॥ १४.१००॥ ४८०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य

श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
नाद पद्धतिश्चतुर्दशी ॥

१५. पादुका सहस्रम् - रत्न सामान्य पद्धतिः (५०)

उदर्चिषस्ते रङ्गेन्द्र पादावनि बहिर्मणीन् ।
अन्तर्मणिरवं श्रुत्वा मन्ये रोमाञ्चिता कृतीन् ॥ १५.१॥ ४८१॥

विधेहि शौरे र्मणिपादुके त्वं
विपद्यमाने मयि रश्मिजालैः ।
आसीदता मन्तक किङ्कराणां
वित्रासनान् वेत्रलता विशेषान् ॥ १५.२॥ ४८२॥

मुकुन्द पादावनि मध्यनाड्या
मूर्धन्यया निष्पततो मुमुक्षोः ।
आब्रह्मलोका दवलम्ब नार्थं
रत्नानि ते रश्मिगणं सृजन्ति ॥ १५.३॥ ४८३॥

असूर्यभेद्यां रजनीं प्रजानाम्
आलोक मात्रेण निवारयन्ती ।
अमोघ वृत्ति र्मणिपादरक्षे
मुरद्विषो मूर्तिमती दया त्वम् ॥ १५.४॥ ४८४॥

रङ्गेश पादावनि तावकानां
    रत्नोपलानां द्युतयः स्फुरन्ति ।
श्रेयः फलानां श्रुति वल्लरीणाम्
    उपघ्न शाखा इव निर्व्यपायाः ॥ १५.५॥ ४८५॥

कस्यापि पुंसः कनकापगायाः
    पुण्ये सलीलं पुलिने शयालोः ।
समीपवृत्ति र्मणिपादुके त्वं
    संवाहयन्तीव पदं करैः स्वैः ॥ १५.६॥ ४८६॥

दिदृक्षमाणस्य परं निधानं
    स्नेहान्विते योगदशा विशेषे ।
संवित्प्रदीपं मणिपादरक्षे
    सन्धुक्षयन्तीव मरीचयस्ते ॥ १५.७॥ ४८७॥

समाधिभाजां तनुते त्वदीया
    रङ्गेश पादावनि रत्न पङ्क्तिः ।
स्थानं प्रयातुं तमसः परं तत्
    प्रदीपकृत्यं प्रभया महत्या ॥ १५.८॥ ४८८॥

बध्नासि रङ्गेश्वर पादरक्षे

मन्ये यथार्हं मणि रश्मिजालैः ।
सेवानतानां त्रिदशेश्वराणां
शेषापटीं शेखर सन्निकृष्टाम् ॥ १५.९॥ ४८९॥

भजन्ति रङ्गेश्वर पादरक्षे
प्रकल्पयन्तो विविधान्पुमर्थान् ।
उदर्चिष श्चिन्तयतां जनानां
चिन्तामणित्वं मणयस्त्वदीयाः ॥ १५.१०॥ ४९०॥

नाथस्य दत्ते नदराज कन्या
पातुं शुभान्पाद नखेन्दु रश्मीन् ।
मणि प्रभाभिः प्रतिपन्न पक्षां
लीला चकोरी मिव पादुके त्वाम् ॥ १५.११॥ ४९१॥

जनस्य रङ्गेश्वर पादुके त्वं
जातानुकंपा जनयस्य यत्नात् ।
आकृष्य दूरान् मणिरश्मिजालैः
अनन्य लक्षाणि विलोचनानि ॥ १५.१२॥ ४९२॥

रङ्गेश पादावनि तावकीनैः
स्पृष्टाः कदाचिन् मणिरश्मि पाशैः ।
कालस्य घोरं न भजन्ति भूयः

कारागृहान्तेषु कशाभि घातम् ॥ १५.१३॥ ४९३॥

रत्नानि रङ्गेश्वर पादरक्षे
त्वदाश्रितान्य प्रतिघै र्मयूखैः ।
आसेदुषीणां श्रुति सुन्दरीणां
वितन्वते वर्ण निचोल लक्ष्मीम् ॥ १५.१४॥ ४९४॥

निद्रारस प्रणयिनो मणिपादरक्षे
रङ्गेश्वरस्य सविधं प्रतिपद्यमाना ।
शय्या फणीन्द्र मभितो भवती विधत्ते
रत्नांशुभि र्यवनिका मिव दर्शनीयाम् ॥ १५.१५॥ ४९५॥

सद्यस्त्वदुद्वह दशा नमिता कृतीनां
स्रस्तांशुकं निजरुचा मणिपादुके त्वम् ।
पद्मा सहाय परिवार विलासिनीनां
पट्टांशुकै रिव पयोधर मावृणोषि ॥ १५.१६॥ ४९६॥

देवस्य रङ्गवसतेः पुरतः प्रवृत्तैः
उद्धूत विश्व तिमिरां मणिरश्मिजालैः ।
मन्ये मदीय हृदयायतन प्रवेश-
माङ्गल्य दीप कणिकां मणिपादुके त्वाम् ॥ १५.१७॥ ४९७॥

आकीर्ण रत्न निकरां मणिपादुके त्वां
रङ्गेश्वरस्य ललितां विपणिं प्रतीमः ।
यत्संश्रयेण भवति स्थिर भक्ति मूल्यं
कैवल्यमत्र जगतां क्रय विक्रयार्हम् ॥ १५.१८॥ ४९८॥

व्यङ्क्तुं क्षमं भगवतो जगदीश्वरत्वं
वज्राङ्कुश ध्वज सरोरुह चक्र चिह्नम् ।
आश्लिष्य निर्भर रुचिं मणिपादुके त्वां
आसीदनाभरण सुन्दर मङ्घ्रि पद्मम् ॥ १५.१९॥ ४९९॥

रत्नप्रभा पटल चक्र मनोहरा त्वं
पद्मारुणं पदमिदं त्वयि रङ्गभर्तुः ।
मन्ये तदेत दुभयं मणिपादरक्षे
चक्राब्ज मण्डल मकिञ्चन रक्षणार्थम् ॥ १५.२०॥ ५००॥

त्रासात्स्वयं प्रणमतां दनुजेश्वराणां
सङ्ख्येऽवलून शिरसा मपि मौलिरत्नैः ।
आयोजय त्यनुकलं मणिपादुके त्वां
सैरन्ध्रिकेव मुरवैरि कृपाणधारा ॥ १५.२१॥ ५०१॥

आस्कन्दनानि विबुधेन्द्र शिखामणीनां
त्वामाश्रिता न्यसुर सूदन पादरक्षे ।

रत्नानि ते स्तुति सुवर्ण परीक्षणार्थे
नूनं भजन्ति निकषोपलतां कवीनाम् ॥ १५.२२॥ ५०२॥

पादावनि प्रणयिनां प्रतिपादितार्थां
क्रीडा सरोज मिव शौरिपदं वहन्तीम् ।
प्रत्युप्त रत्न निकर प्रतिपन्न शोभां
पश्यामि रोहण गिरे रधिदेवतां त्वाम् ॥ १५.२३॥ ५०३॥

यामेव रत्न किरणै र्मणिपादरक्षे
चूडापदे तनुभृतां भवती विधत्ते ।
शक्रादि दैवत शिखामणि रज्यमानैः
त्वामेव ते प्रकटयन्ति पदै रभिख्याम् ॥ १५.२४॥ ५०४॥

रत्नाङ्कुरै रविरला मणिपादरक्षे
पाकोन्मुखैः परिगता पुरुषार्थ सस्यैः ।
देवेन रङ्गपतिना जगतां विभूत्यै
केदारिकेव कृपया परिकल्पिता त्वम् ॥ १५.२५॥ ५०५॥

निर्धूत मोह तिमिरास्तव रत्नदीपैः
निर्विश्यमान विभवं नदराज पुत्र्या ।
प्रत्यक्षयन्ति निगमान्त निगूढमर्थं
पादावनि त्वयि निवेशित भावबन्धाः ॥ १५.२६॥ ५०६॥

रत्नोपल प्रकर सम्भव एष दूरात्
रङ्गाधिराज चरणावनि तावकीनः ।
आर्द्रापराध परिखिन्न धियां प्रजानां
आश्वासनार्थ इव भाति करप्रसारः ॥ १५.२७॥ ५०७॥

व्यामुह्यतो विषयि बाल मृगान्मदीयान्
संसार घर्म जनितासु मरीचिकासु ।
पादावनि प्रगुण रत्न मयूख जालैः
आकृष्य विश्रमय केशव कान्ति सिन्धौ ॥ १५.२८॥ ५०८॥

अन्त र्निधाय मुनिभिः परिरक्षमाणाम्
आत्मीय रश्मि गुणितां मणिपादरक्षे ।
रङ्गेश पादकमल प्रतिपन्न मुद्रां
नीवीमवैमि भवतीं निगमान्त वाचाम् ॥ १५.२९॥ ५०९॥

रामस्य रङ्ग वसते श्चरणानुषङ्गात्
काष्ठां गतां भुवन पावनतां दधाना ।
पादावनि प्रचुर रत्न शिला निबद्धा
संसार सन्तरण सेतुरसि प्रजानाम् ॥ १५.३०॥ ५१०॥

दिविषन्मकुटेषु सञ्चरन्त्याः प्रचुरस्ते मणिपादुके प्रकाशः ।

दिवि रङ्गपते र्महोत्सवार्थं वितता वन्दन मालिकेव भाति ॥ १५.३१॥ ५११॥

प्रभवन्ति दवीयसां स्वभावात्
तव रत्नानि मुकुन्द पादरक्षे ।
अयसामिव हन्त लोहकान्ताः
कठिनानां मनसां विकर्षणाय ॥ १५.३२॥ ५१२॥

परिपश्यति देवि रङ्गनाथे रहसि त्वं सविधे निविश्य लक्ष्म्याः ।
परिपुष्यसि रत्नधामभिः स्वैः अनसूयेव मनोज्ञ मङ्गरागम् ॥ १५.३३॥ ५१३॥

तव रत्नकरार्पितं नवीनं परिगृह्य स्थिरमंशुकं मनोज्ञम् ।
जरदंशुकवत्सुखेन देहं कृतिनः केशव पादुके त्यजन्ति ॥ १५.३४॥ ५१४॥

अभितो मणिपादुके निबद्धैः
कृत संस्कार विशेष मात्मरत्नैः ।
कुरुते भवती पदं मुरारेः
कठिनेऽस्मिन् हृदि मे निवेश योग्यम् ॥ १५.३५॥ ५१५॥

निजरत्न कराञ्चलै र्मदीयान् अपराधा नवधूय दत्तसाम्या ।
रमया सहितस्य रङ्गभर्तुः पदयोरर्पय पादुके स्वयं माम् ॥ १५.३६॥ ५१६॥

रश्मिजाल परिवेष बन्धुरा रङ्गभूमिपति रत्नपादुके ।

विश्वलोचन विहङ्ग हारिणी वागुरेव वितता विराजसे ॥ १५.३७॥ ५१७॥

मानसाम्बुज विकास हेतुभिः सेविता मणिगणैः प्रभाकरैः ।
पादुके वहसि सद्भिराश्रितां देवि विष्णुपद सम्पदं नवाम् ॥ १५.३८॥ ५१८॥

अधिशयित फणिश्वरस्य शौरेः
स्वय मधिरूढ पदोपधान पार्श्वा ।
मणिवलय जुषा करेण मन्दं
स्पृशसि पदावनि पादयो र्युगं तत् ॥ १५.३९॥ ५१९॥

भवत्यन्ते त्वां प्रणतस्य जन्तोः
तदोकोऽग्र ज्वलनं त्वत्प्रकाशैः ।
यतो नाड्या मध्यमया विनिर्यन्
गतिं विन्देत् केशव पादरक्षे ॥ १५.४०॥ ५२०॥

अशिथिल परिणद्धा रश्मिजालै र्मणीनां
दुरधिगम तमं नः पार मारोपयन्ती ।
कमल नयन माद्यं कर्णधारं दधाना
भवसि भवपयोधेः पादुके पोतपात्री ॥ १५.४१॥ ५२१॥

मणिगण किरणैस्ते कल्पिते गुल्मभेदे
मृगयुरिव कुरङ्गीं त्वां पुरस्कृत्य भव्याम् ।

हरति चरणरक्षे भक्ति पाशावरुद्धं
        हृदय हरिण यूथं प्राणिनां रङ्गनाथः ॥ १५.४२॥ ५२२॥

परिचित पदमूला पादुके रङ्गिणस्त्वं
        प्रभवति भुजमध्ये कौस्तुभोऽयं तथाऽपि ।
भवति भृश मधस्तात् तेजसा भव्यभूम्ना
        शलभित दुरितानां तावकानां मणीनाम् ॥ १५.४३॥ ५२३॥

कल्प श्रेणी दिन परिणतौ जन्तुजाले प्रसुप्ते
        विष्वग्व्याप्ते जगति तमसा पादुके तादृशेन ।
स्त्याना लोकैस्तव मणिगणै र्वासगेह प्रदीपाः
        सम्पद्यन्ते सह कमलया जागरूकस्य यूनः ॥ १५.४४॥ ५२४॥

श्रीरङ्गेन्दो श्चरण कमल द्वन्द्व सेवाव लेपात्
        आरूढायां त्वयि मखभुजा मानतान् मौलि भागान् ।
तेषां चूडामणिभि रनघै स्तावकानां मणीनां
        केशाकेशि प्रभवति मिथ स्त्रास लेशोज्झितानाम् ॥ १५.४५॥ ५२५॥

त्वद्रत्नोपल रश्मि पञ्जर तनुत्राणं स्थिरं बिभ्रतो
        मात र्माधव पादुके न तु पुनर्हस्तैः स्पृशन्त्याकुलैः ।
दूरोत्सिक्त दुराढ्य जिह्मग बिलद्वाःपाल कोपानल-
        ज्वालामित्र कठोर वेत्रलतिका दत्तार्धचन्द्रं वपुः ॥ १५.४६॥ ५२६॥

संवर्तोदित सूर्यकोटि सदृशीं रङ्गेश पादावनि
प्रस्तौषि प्रतियत्न रत्न निकर ज्योतिश्छटा मुद्भटाम् ।
तन्मन्ये त्वदनन्य सूरि परिषन्मध्ये निवेशाय नः
तादृग्वासरसेऽपि भेत्तु मचिरा दस्माक मन्धन्तमः॥ १५.४७॥ ५२७॥

सलीलं विन्यस्य त्वयि चरणरक्षे निजपदं
यदृच्छा निष्क्रान्ते विहरति हरौ रङ्गरसिके ।
दिशा सौधा नष्टौ जनयसि तदा निर्भरमिलन्
मणिच्छाया माया घन घटित केतु व्यतिकरान् ॥ १५.४८॥ ५२८॥

महार्घै राश्लिष्टां मणिभि रवधूत द्युमणिभिः
कथञ्चित् क्षेत्रज्ञै रधिगत पदामम्ब भवतीम् ।
मुकुन्देन त्रातुं पदकमल मूले विनिहितां
निराबाधां मन्ये निधिमनघ वाचां निरवधिम् ॥ १५.४९॥ ५२९॥

तापत्रयं निरुन्धे पचति कषायान् विशोषयति पङ्कम् ।
तेजस्त्रितय मिदं ते शङ्के रङ्गेन्द्र पादुके तेजः ॥ १५.५०॥ ५३०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
रत्न सामान्य पद्धतिः पञ्चदशी ॥

१६. पादुका सहस्रम् - बहुरत्न पद्धतिः (५०)

मुखबाहूरु पादेभ्यो वर्णान् सृष्टवतः प्रभोः ।
प्रपद्ये पादुकां रत्नै र्व्यक्तवर्ण व्यवस्थितिम् ॥ १६.१॥ ५३१॥

मणिभिः सितरक्त पीतकृष्णै र्भवती काञ्चनपादुके विचित्रा ।
युगभेद विकल्पितं मुरारे र्युगपद्दर्शयतीव वर्णभेदम् ॥ १६.२॥ ५३२॥

नवरत्न विचित्रिता मुरारेः पदयोस्त्वं मणिपादुके विभासि ।
नवखण्डवती वसुन्धरेव प्रणयाज्जन्म भुवं समाश्रयन्ती ॥ १६.३॥ ५३३॥

सहसा विनिवेद्य सापराधान्
त्वदधीन स्वपदे मुकुन्दपादे ।
अरुणोपल सक्त मौक्तिकश्रीः
स्मयमानेव विभासि पादुके त्वम् ॥ १६.४॥ ५३४॥

बहुरत्न समुद्भवं मयूखं तव मन्ये मणिपादुके मुरारेः ।
चरणोपगतं मयूरपिञ्छं मकुटारोहण साहसं प्रमार्ष्टुम् ॥ १६.५॥ ५३५॥

प्रभया हरिनील मौक्तिकानां
विकसन्त्या दिशसीव पादुके त्वम् ।

मधुभिच्चरणारविन्द लक्ष्म्याः
स्रजमिन्दीवर पुण्डरीक बद्धाम् ॥ १६.६॥ ५३६॥

तव माधव पादुके मणीनां प्रभया देवि सितासितारुणानाम् ।
वहते गिरिशस्य मौलिगङ्गा कुमुदेन्दीवर पद्मकाननानि ॥ १६.७॥ ५३७॥

पृथग्विधानां द्युतिभि र्मणीनां त्वां पादुके लोहित शुक्लकृष्णाम् ।
विहारहेतोरिह रङ्गभर्तुः पादानुषक्तां प्रकृतिं प्रतीमः ॥ १६.८॥ ५३८॥

तमाल नीलद्युति मिन्द्रनीलै र्मुक्तानुविद्धां मणिपादुके त्वाम् ।
अवैमि रङ्गेश्वर कान्ति सिन्धो र्वेलामविश्रान्त गतागतार्हाम् ॥ १६.९॥ ५३९॥

अवैमि रङ्गेश्वर पादुकाभ्या मकालकाल्यं विभवं विधातुम् ।
वज्रेन्द्र नीलव्यपदेश दृश्यं बन्दीकृतं नूनमहस्त्रियामम् ॥ १६.१०॥ ५४०॥

पदस्य गोप्त्री भवती मुरारे र्मणिस्पृशा मौक्तिक रत्नभासा ।
अन्तर्दृशां साञ्जनया मुनीना मनक्ति कर्पूर शलाकयेव ॥ १६.११॥ ५४१॥

मुक्तामयूख प्रकरैः सुभद्रा कृष्णा महेन्द्रोपल रश्मिजालैः ।
मान्या मुरारे र्मणिपादुके त्वं विहारयुक्ता विजयं वृणोषि ॥ १६.१२॥ ५४२॥

विचित्रवर्णां मणिपादुके त्वां

छन्दोमयीं साम निबद्ध गीतिम् ।
मुनीन्द्रजुष्टां द्विपदां मुरारेः
प्रत्यायिकां काञ्चिदृचं प्रतीमः ॥ १६.१३॥ ५४३॥

प्रसेदुषी गोत्रभिदः प्रणामैः पुष्णासि रङ्गेश्वर पादुके त्वम् ।
मणिप्रभा संवलनापदेशात् प्रायस्तदर्हाणि शरासनानि ॥ १६.१४॥ ५४४॥

शोणाश्मनां तव हरिन्मणि रश्मिभिन्नं
बालातपं बलि विमर्दन पादरक्षे ।
श्यामीकृतं शुक शकुन्त गण प्रवेशात्
शङ्के सतां किमपि शालिवनं विपक्वम् ॥ १६.१५॥ ५४५॥

सम्भिद्यमान मणि विद्रुम मौक्तिकश्रीः ।
सैरन्ध्रिकेव भवती मणिपादरक्षे ।
प्रस्तौति रङ्ग नृपते श्चरणारविन्दे
कस्तूरिका घुसृण चन्दन पङ्क चर्चाम् ॥ १६.१६॥ ५४६॥

आतन्वती मसुर मर्दन पादरक्षे
शुद्धान्त पक्ष्मल दृशां मदनेन्द्रजालम् ।
वैहारिकीं विविधरत्न मयूख लक्षात्
मन्ये समुद्वहसि मोहन पिञ्छिकां त्वम् ॥ १६.१७॥ ५४७॥

रत्नै र्व्यवस्थित सितासित शोणवर्णैः
आलोकवह्नि रजहच्छुति सन्निकर्षैः ।
द्रष्टुं मुकुन्द चरणा वनिमेष दृश्यौ
सन्दृश्यसे जननि सम्भृत नेत्रपङ्क्तिः ॥ १६.१८॥ ५४८॥

गारुत्मतान्त रित मौक्तिक पङ्क्ति लक्षात्
दूर्वा मधूक रचितं दुरितोपशान्त्यै ।
मातः स्वयं वहसि मुग्धधियां प्रजानां
मङ्गल्य माल्यमिव माधव पादुके त्वम् ॥ १६.१९॥ ५४९॥

रङ्गाधिराज पदरक्षिणि राजते ते
वज्रोप सङ्घटित मौक्तिक विद्रुमश्रीः ।
सक्ता चिरं मनसि संयमिनां निवासात्
सूर्येन्दु वह्निमय मण्डल वासनेव ॥ १६.२०॥ ५५०॥

आसक्त वासव शिला शकला स्त्वदीयाः
पद्मा सहाय पदरक्षिणि पद्मरागाः ।
प्रत्यक्षयन्ति कमपि भ्रमराभिलीनं
पादारविन्द मकरन्द रसप्रवाहम् ॥ १६.२१॥ ५५१॥

अन्तः पुराणि समयेष्वभि गन्तु मेका
रङ्गेशितु र्ज्ञपयसीव पदावनि त्वम् ।

मुक्तांशुजाल मिलनाद्रुचिरैः प्रवालैः

बिम्बाधरं स्मित विशेषयुतं प्रियाणाम् ॥ १६.२२॥ ५५२॥

रङ्गेश्वरस्य मृगयो श्चरणावसक्तां

रक्षःकपीन्द्र मकुटेषु निवेश योग्याम् ।

मन्ये पदावनि निबद्ध विचित्ररत्नां

मायामृगस्य रचिता मिव चर्मणा त्वाम् ॥ १६.२३॥ ५५३॥

बध्नासि रङ्गपति विभ्रम पादुके त्वं

माया किरात मकुटे नवबर्ह मालाम् ।

आकृष्ट वासव धनुश्शकलै र्मणीनां

अन्योन्य सङ्घटित कर्बुरितै र्मयूखैः ॥ १६.२४॥ ५५४॥

अन्योन्य बन्धुर हरिन्मणि पद्मरागा

रङ्गेश्वरस्य चरणावनि राजसे त्वम् ।

आत्मोपमान विभवाच्चरितार्थयन्ती

शैलात्मजा गिरिशयो रिव मूर्ति मेकाम् ॥ १६.२५॥ ५५५॥

तापत्रय प्रशमनाय समाश्रितानां

सन्दर्शितारुण सितासित रत्नपङ्क्तिः ।

पुष्णासि रङ्ग नृपते र्मणिपादुके त्वं

प्रायः सरोज कुमुदोत्पल काननानि ॥ १६.२६॥ ५५६॥

देहद्युतिं प्रकटयन्ति महेन्द्रनीलाः
शौरेः पदाम्बुज रुचिं तव पद्मरागाः ।
अन्योन्य लब्ध परभाग तया त्वमीषां
आभाति कान्ति रपरा मणिपादरक्षे ॥ १६.२७॥ ५५७॥

आकीर्ण मौक्तिक हरिन्मणि पद्मरागां
अम्भोज लोचन पदावनि भावये त्वाम् ।
तत्पाद विश्रम जुषां श्रुति सुन्दरीणां
वर्णोपधान मिव मौलि निवेश योग्यम् ॥ १६.२८॥ ५५८॥

आसन्न वासव शिला शकला स्त्वदीयाः
पद्मेक्षणस्य पदरक्षिणि पद्मरागाः ।
सम्भावयन्ति समये क्वचिदुष्ण भानोः
सद्यः प्रसूत यमुना सुभगा मवस्थाम् ॥ १६.२९॥ ५५९॥

मुक्तेन्द्रनील मणिभि र्विहिते भवत्याः
पङ्क्ती दृढे परम पूरुष पादरक्षे ।
मन्ये समाश्रित जनस्य तवानुभावात्
उन्मोचिते सुकृत दुष्कृत शृङ्खले द्वे ॥ १६.३०॥ ५६०॥

उद्गीर्ण गाढ तमसो हरिनील भङ्गाः

तारा विशेष रुचिराणि च मौक्तिकानि ।
त्वत्सङ्गमात् सरसिजेक्षण पादरक्षे
संयोजयन्ति निशया भवमौलिचन्द्रम् ॥ १६.३१॥ ५६१॥

विष्णोः पदेन घटिता मणिपादुके त्वं
व्यक्तेन्द्र नीलरुचि रुज्ज्वल मौक्तिकश्रीः ।
कालेषु दीव्यसि मरुद्भि रुदीर्यमाणा
कादम्बिनीव परितः स्फुटवारि बिन्दुः ॥ १६.३२॥ ५६२॥

भासा स्वया भगवतो मणिपादरक्षे
मुक्तान्विता मरतकोपल पद्धतिस्ते ।
नित्याव गाहन सहं सकलस्य जन्तोः
गङ्गान्वितं जनयतीव समुद्रमन्यम् ॥ १६.३३॥ ५६३॥

सूर्यात्मजा हरिशिलामणि पङ्क्ति लक्षात्
त्वां नित्य माश्रितवती मणिपादरक्षे ।
आदौ जनार्दन पदे क्शणमात्र लग्नाम्
आसन्न मौक्तिक रुचा हसतीव गङ्गाम् ॥ १६.३४॥ ५६४॥

पर्यन्त सङ्घटित भासुर पद्मरागाः
पद्मोदर भ्रमर कान्ति मुषस्त्वदीयाः ।
त्वत्संश्रयेण चरणावनि शक्रनीलाः

पीताम्बरेण पुरुषेण तुलां लभन्ते ॥ १६.३५॥ ५६५॥

शङ्के पदावनि सदा परिचिन्वती त्वं
रङ्गेशितुश्चरण पङ्कज सौकुमार्यम् ।
अग्रे महोभि ररुणोपल मौक्तिकानां
प्राज्यां विनिक्षिपसि पल्लव पुष्प पङ्क्तिम् ॥ १६.३६॥ ५६६॥

निर्गच्छता चरण रक्षिणि नीयमाना
रङ्गेश्वरेण भवती रण दीक्षितेन ।
सूते सुरारि सुभटी नयनाम्बुजानां
ज्यौत्स्नीं निशामिव सितासित रत्नभासा ॥ १६.३७॥ ५६७॥

मरकत हरिताङ्गी मेदुरा पद्मरागैः
अभिनव जलबिन्दु व्यक्त मुक्ताफलश्रीः ।
कलयसि पदरक्षे कृष्णमेघ प्रचारात्
कनक सरिदनूपे शाद्वलं सेन्द्रगोपम् ॥ १६.३८॥ ५६८॥

विरचित सुर सिन्धो विष्णु पादरविन्दात्
समधिक मनुभावं पादुके दर्शयन्ती ।
वलभि दुपल मुक्ता पद्मराग प्रकाशैः
परिणमयसि नूनं प्राप्तशोणं प्रयागम् ॥ १६.३९॥ ५६९॥

विविधमणि मयूखै र्व्यक्तपक्षां विचित्रैः
जलनिधि दुहितुस्त्वां वेद्मि लीला चकोरीम् ।
अनिश मविकलानां पादुके रङ्गभर्तुः
चरण नखमणीनां चन्द्रिका मापिबन्तीम् ॥ १६.४०॥ ५७०॥

चरणकमल सेवा सङ्गिनां रङ्गभर्तुः
विनय गरिम भाजां वर्जितै रातपत्रैः ।
पुनरपि पदरक्षे पुष्यसि त्वं सुराणां
बहुविध मणिकान्त्या बर्हि पिञ्छातपत्रम् ॥ १६.४१॥ ५७१॥

मरकत रुचिपत्रा मौक्तिक स्मेरपुष्पा
स्फुट किसलय शोभा भासुरैः पद्मरागैः ।
फल मखिल मुदारा रङ्गनाथस्य पादे
कलयति भवती नः कल्पवल्लीव काचित् ॥ १६.४२॥ ५७२॥

बहुमणि रुचिराङ्गीं रङ्गनाथस्य पादात्
निजशिरसि गिरीशो निक्षिपन्पादुके त्वाम् ।
स्मरति ललित मन्त लॉलनीयं भवान्याः
तरल घन कलापं षण्मुख स्यौपवाह्यम् ॥ १६.४३॥ ५७३॥

विविधमणि समुत्थै र्व्यक्त मापादयन्तीं
दिवस रजनि सन्ध्या यौगपद्यं मयूखैः ।

उपनिष दुपगीतां पादुके रङ्गिणस्त्वां
अघटित घटनार्हां शक्ति मालोचयामः ॥ १६.४४॥ ५७४॥

सकलमिद मवन्ध्ये शासने स्थापयन्ती
मुरमथन पदस्था मौक्तिकादि प्रकारा ।
प्रकटयसि विशुद्ध श्याम रक्तादि रूपान्
फल परिणति भेदान्प्राणिनां पादुके त्वम् ॥ १६.४५॥ ५७५॥

प्रदिशति मुदमक्ष्णोः पादुके देहभाजां
शतमख मणि पङ्क्तिः शार्ङ्गिण स्तुल्यवर्णा ।
परिसर निहितैस्ते पद्मराग प्रदीपैः
घनतर परिणद्धा कज्जल श्यामिकेव ॥ १६.४६॥ ५७६॥

कलयाऽपि हानि रहितेषु सदा
तव मौक्तिकेषु परितः प्रथते ।
उपरज्यमान हरिणाङ्क तुला
हरिपादुके हरिशिला महसा ॥ १६.४७॥ ५७७॥

मरकत पत्रला रुचिर विद्रुम पल्लविता
पृथुतर मौक्तिक स्तबकिता निगमैः सुरभिः ।
उपवन देवतेव चरणावनि रङ्गपतेः
अभिलषतो विहार मभिगम्य पदं स्पृशसि ॥ १६.४८॥ ५७८॥

सदोत्तुङ्गे रङ्ग क्षिति रमण पाद प्रणयिनि
त्वदालोके तत्तन्मणि किरण सम्भेद कलुषे ।
प्रतिस्रोतो वृत्त्या प्रथित रुचिभेदं न सहते
नवाम्भः स्वाच्छन्द्यं नमदमर कोटीर मकरः ॥ १६.४९॥ ५७९॥

जनयसि पदावनि त्वं मुक्ता शोणमणि शक्रनीलरुचा ।
नखरुचि सन्तति रुचिरां नन्दक निस्त्रिंश सम्पदं शौरेः ॥ १६.५०॥ ५८०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
बहुरत्न पद्धतिः षोडशी ॥

१७. पादुका सहस्रम् - पद्मराग पद्धतिः (३०)

प्रपद्ये रङ्गनाथस्य पादुकां पद्मरागिणीम् ।
पदैक नियतां तस्य पद्मवासा मिवापराम् ॥ १७.१॥ ५८१॥

अतिवाङ्मनसं विचिन्त्य शौरेः पदरक्षे पदपद्म सौकुमार्यम् ।
परिपुष्यसि पद्मरागभासा पदवीमाहित पल्लवामिव त्वम् ॥ १७.२॥ ५८२॥

पदपल्लव सङ्गिभिः प्रदीप्तै रधिकोल्लासिभि रम्ब पद्मरागैः ।

अनले शयनं क्वचिन्मुरारे रविसंवादयसीव पादुके त्वम् ॥ १७.३॥ ५८३॥

विवृणोति रङ्गपति रत्नपादुके
त्वयि पद्मराग मनिपद्धतिः शुभा ।
निबिडोरु सङ्घटन पीडनक्षरन्
मधुकैटभ क्षतज पङ्कवासनाम् ॥ १७.४॥ ५८४॥

प्रतियन्ति रङ्गपति पादुके जनाः
तव पद्मराग मणि रश्मि सन्ततिम् ।
अभिजग्मुषां त्वदनुभाव खण्डितात्
अघसञ्चया द्विगलिता मसृक्छटाम् ॥ १७.५॥ ५८५॥

पश्यन्ति रङ्गेश्वर पादुके त्वां पौराङ्गनाः स्पर्शित रागबन्धाम् ।
शृङ्गारयोने र्ज्वलनस्य दीप्तै रङ्गारजालै रिव पद्मरागैः ॥ १७.६॥ ५८६॥

अवैमि दोषापगमस्य हेतुं तमोपहां सम्भृत पद्मरागाम् ।
अशेषवन्द्यां मणिपादुके त्वां रङ्गेश सूर्योदय पूर्वसन्ध्याम् ॥ १७.७॥ ५८७॥

अवाप्य पादावनि रङ्गभर्तुः पादाम्बुजे पल्लव संस्तराभाम् ।
त्वत्पद्मरागद्युतयो भजन्ते कालानलत्वं कलुषाम्बुधेर्नः ॥ १७.८॥ ५८८॥

निसर्गसिद्धं मणिपादरक्षे देवस्य रङ्गावसथ प्रियस्य ।

बालार्कवर्णाः पदपद्मरागं त्वत्पद्मरागाः पुनरुक्तयन्ति ॥ १७.९॥ ५८९॥

पदेन विश्वं मणिपादरक्षे पत्या समं पालयतो मुरारेः ।
यशःपयोधौ परिकल्पयन्ति प्रवालशोभां तव पद्मरागाः ॥ १७.१०॥ ५९०॥

अर्चिष्मती काञ्चन पादरक्षे प्रस्तौति ते पाटल रत्नपङ्क्तिः ।
रेखा रथाङ्गस्य महःप्रपञ्चं रङ्गेश पादाम्बुज मध्यभाजः ॥ १७.११॥ ५९१॥

त्वयैव पादावनि शोणरत्नै र्बालातपं नून मुदीरयन्त्या ।
पद्मापतेः पादतल प्ररूढं रेखाम्बुजं नित्यमभूदनिद्रम् ॥ १७.१२॥ ५९२॥

नित्यं निजालोकपथं गतानां श्रेयो दिशन्ती श्रितपद्मरागाम् ।
महीयसीं माधव पादरक्षे मन्यामहे मङ्गलदेवतां त्वाम् ॥ १७.१३॥ ५९३॥

देवस्य रङ्ग रसिकस्य विहार हेतोः
आत्मान मङ्घ्रि कमले विनिवेद्य पूर्वम् ।
प्रायो निवेदयसि शोणमणि प्रकाशैः
प्रत्यूष पद्मकलिकां पदरक्षिणि त्वम् ॥ १७.१४॥ ५९४॥

प्रत्यङ्गयस्य हविषः प्रणवेन देवि
प्रक्षेपणाय परमार्थविदां मुनीनाम् ।
प्राज्यां मुकुन्द चरणावनि पद्मरागैः

पर्याय पावक शिखां भवतीं प्रतीमः ॥ १७.१५॥ ५९५॥

सम्पद्यते तव पदावनि पद्मरागैः
प्रस्थान माङ्गलिक होम हुताशनश्रीः ।
क्षीराहुति र्भवति यत्र विकल्प गङ्गा
रङ्गेश्वरस्य रुचिरा नखरश्मि धारा ॥ १७.१६॥ ५९६॥

आमुञ्चता मरुण यावक पङ्कलक्ष्मीं
शोणाश्मनां तव पदावनि कान्ति योगात् ।
पद्मासहाय पदपद्म नखाः श्रयन्ते
सन्ध्यानुरञ्जित सुधाकर बिम्ब शोभाम् ॥ १७.१७॥ ५९७॥

स्थाने तवाच्युत पदावनि पद्मरागाः
तेजोमयाः प्रशमयन्ति तमो मदीयम् ।
चित्रं तदेतदिह यज्जनयन्ति नित्यं
रागात्मकेन महसा रजसो निवृत्तिम् ॥ १७.१८॥ ५९८॥

पद्माकरान्तर विकासिनि रङ्गभर्तुः
पीत्वा पदावनि मधूनि पदारविन्दे ।
शोणोपल द्युतिमयीं सुभग प्रचारां
मन्ये बिभर्षि महतीं मदराग शोभाम् ॥ १७.१९॥ ५९९॥

पादावनि प्रसृमरस्य कलेर्युगस्य
प्रायेण संप्रति निवारयितुं प्रवेशम् ।
श्रीरङ्ग सीम्नि तव शोणमणि प्रसूतः
प्राकार मग्निमय मारभते प्रकाशः ॥ १७.२०॥ ६००॥

लीलागृहान्तर विहारिणि रङ्गनाथे
लाक्षारसै ररुण रत्न मयूख लक्ष्यैः ।
प्रायेण रञ्जयति पाद सरोज युग्मं
सैरन्ध्रिकेव भवती मणिपादरक्षे ॥ १७.२१॥ ६०१॥

रङ्गेशितु र्विहरतो मणिपादरक्षे
रथ्यान्तरे सुमनसः परिकीर्यमाणाः ।
त्वत्पद्मराग किरण च्छुरणाद्भजन्ते
सन्ध्या तपान्तरित तारक पङ्क्ति लक्ष्मीम् ॥ १७.२२॥ ६०२॥

रङ्गाधिराज पदरक्षिणि बिभ्रतस्त्वां
गङ्गातरङ्ग विमले गिरिशस्य मौलौ ।
संवर्धयन्ति महसा तव पद्मरागाः
शैलात्मजा चरण यावक पङ्कलक्ष्मीम् ॥ १७.२३॥ ६०३॥

शरण मुपगतानां शर्वरीं मोहरूपां
शमयितु मुदयस्थान् मन्महे बालसूर्यान् ।

पदसरसिज योगा द्रङ्गनाथस्य भूयः
परिणम दरुणिम्नः पादुके पद्मरागान् ॥ १७.२४॥ ६०४॥

हरिपद रुचिराणां पादुके तावकानां
अरुण मणिगणानां नून मर्धेन्दु मौलिः ।
प्रणति समय लग्नां वासनामेव धत्ते
कलम कणिश कान्ति स्पर्धिनीभि र्जटाभिः ॥ १७.२५॥ ६०५॥

प्रति विहरण मेते पादुके रङ्गभर्तुः
पदकमल सगन्धाः पद्मरागा स्त्वदीयाः ।
तरुण तपन मैत्री मुद्वहद्भि र्मयूखैः
स्थल कमल विभूतिं स्थापयन्त्य व्यवस्थाम् ॥ १७.२६॥ ६०६॥

अयमनितर भोगान् रञ्जयन् वीतरागान्
अरुण मणिगणानां तावकानां प्रकाशः ।
मधुरिपु पदरक्षे मङ्क्षु जाज्वल्यमानः
शलभयति जनानां शाश्वतं पापराशिम् ॥ १७.२७॥ ६०७॥

प्रचुर निगम गन्धाः पादुके रङ्गभर्तुः
पदकमल समृद्धिं प्रत्यहं भावयन्तः ।
दधति शकलयन्तो गाढ मन्तस्तमिस्रं
समुचित मरुणत्वं तावकाः पद्मरागाः ॥ १७.२८॥ ६०८॥

लाक्षा लक्ष्मी मधुर रुचके रङ्गिणः पादरक्षे
वक्त्राम्भोजे मदपरिणतिं पद्मराग द्युतिस्ते ।
कर्णोपान्ते किसलय रुचिं देवि सेवानतानां
सीमन्ते च त्रिदश सुदृशां सौति सिन्धूर शोभाम् ॥ १७.२९॥ ६०९॥

अरुणमणय स्तवैते हरिपद रागेण लब्ध महिमानः ।
गमयन्ति चरणरक्षे द्युमणिगणं ज्योति रिङ्खणताम् ॥ १७.३०॥ ६१०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
पद्मराग पद्धतिः सप्तदशी ॥

१८. पादुका सहस्रम् - मुक्ता पद्धतिः (५०)

बद्धानां यत्र नित्यानां मुक्ताना मीश्वरस्य च ।
प्रत्यक्षं शेषशेषित्वं सा मे सिद्ध्यतु पादुका ॥ १८.१॥ ६११॥

तव रङ्गधुरीण पादरक्षे
विमला मौक्तिक पद्धति र्विभाति ।
सुहृदि त्वयि साधितापवर्गैः
समये सङ्क्रमितेव साधुकृत्या ॥ १८.२॥ ६१२॥

शरणागत सस्य मालिनीयं तव मुक्तामणि रश्मि निर्झरौघैः ।
ननु रङ्गधुरीण पादरक्षे जगती नित्यमदैव मातृकाऽभूत् ॥ १८.३॥ ६१३॥

अधिविष्णुपदं परिस्फुरन्ती
नव मुक्तामणि निर्मल प्रकाशा ।
परिपुष्यसि मङ्गलानि पुंसां
प्रतिपच्चन्द्रकलेव पादुके त्वम् ॥ १८.४॥ ६१४॥

निहिता नव मौक्तिकावलि स्त्वां
अभितः काञ्चन पादुके मुरारेः ।
नख चन्द्रमसां पदाश्रितानां
प्रतिमाचन्द्र परम्परेव भाति ॥ १८.५॥ ६१५॥

समता मुपैति वपुषाऽपि सदा
भवदीय मौक्तिक महश्छुरिता ।
हरिपादुके हरिपदोद्भवया
कनकापगा सुर पुरापगया ॥ १८.६॥ ६१६॥

तव रङ्गचन्द्र तपनीय पादुके
विमला समुद्वहति मौक्तिकावलिः ।
चरणारविन्द नख चन्द्रमण्डल-

प्रणयोपयात नव तारका रुचिम् ॥ १८.७॥ ६१७॥

चन्द्रचूड मकुटेन लालिता चारु मौक्तिक मयूख पाण्डरा ।
रङ्गनाथ पदपद्म सङ्गिनी लक्ष्यसे सुरधुनीव पादुके ॥ १८.८॥ ६१८॥

ये भजन्ति भवतीं तवैव ते मौक्तिक द्युति विकल्प गङ्गया ।
वर्धयन्ति मधुवैरि पादुके मौलिचन्द्र शकलस्य चन्द्रिकाम् ॥ १८.९॥ ६१९॥

मुक्तामयूखै र्नियतं त्वदीयैः आपूरयिष्य न्नवतंस चन्द्रम् ।
बिभर्ति रङ्गेश्वर पादरक्षे देवो महान् दर्शित सन्नतिस्त्वाम् ॥ १८.१०॥ ६२०॥

परिष्कृता मौक्तिक रश्मिजालैः पदस्य गोप्त्री भवती मुरारेः ।
भवत्य नेकोर्मि समाकुलानां पुंसां तमस्सागर पोतपात्री ॥ १८.११॥ ६२१॥

रङ्गेश पाद प्रतिपन्न भोगां रत्नानुविद्धै र्महितां शिरोभिः ।
मुक्तावदातां मणिपादुके त्वां मूर्तिं भुजङ्गाधिपतेः प्रतीमः ॥ १८.१२॥ ६२२॥

मुकुन्द पादावनि मौक्तिकैस्ते ज्योत्स्नामयं विश्वमिदं दिवाऽपि ।
वैमानिकानां न भजन्ति येन व्याकोचता मञ्जलि पद्मकोशाः॥१८.१३॥६२३॥

समाश्रिताना मनघां विशुद्धिं
त्रासव्यपायं च वितन्वती त्वम् ।

सायुज्य मापादयसि स्वकीयैः
        मुक्ताफलै र्माधव पादुके नः ॥ १८.१४॥ ६२४॥

अवैमि पादावनि मौक्तिकानां
        कीर्णामुदग्रैः किरण प्ररोहैः ।
यात्रोत्सवार्थं विहितां मुरारेः
        अभङ्गुरा मङ्कुर पालिकां त्वाम् ॥ १८.१५॥ ६२५॥

शिवत्वहेतुं सकलस्य जन्तोः
        स्रोतो विशेषैः सुभगा मसङ्ख्यैः ।
मुक्ता मयूखैः सुरसिन्धु मन्यां
        पुष्णासि रङ्गेश्वर पादुके त्वम् ॥ १८.१६॥ ६२६॥

रङ्गेशयानस्य पदावनि त्वां
        लावण्य सिन्धोः सविधे निषण्णाम् ।
परिस्फुरन् मौक्तिकजाल दृश्यां
        प्रसूतिभिन्नां प्रतियन्ति शुक्तिम् ॥ १८.१७॥ ६२७॥

अवैमि रङ्गेश्वर पादरक्षे
        मुक्ता फलानि त्वयि निस्तुलानि ।
तेनैव कल्पान्तर तारकाणां
        उप्तानि बीजानि जगद्विधात्रा ॥ १८.१८॥ ६२८॥

विक्रम्यमाण मभवत् क्शण मन्तरिक्षं
मायाविना भगवता मणिपादरक्षे ।
व्योमापगा विपुल बुद्बुद दर्शनीयैः
मुक्ताफलैस्तव शुभैः पुनरुक्ततारम् ॥ १८.१९॥ ६२९॥

लक्ष्मी विहार रसिकेन पदावनि त्वं
रक्षाविधौ भगवता जगतो नियुक्ता ।
सत्त्वं तदर्हमिव दर्शयसि प्रभूतं
मुक्ता मयूख निकरेण विसृत्वरेण ॥ १८.२०॥ ६३०॥

पादार्पणेन भवतीं प्रतिपद्यमाने
श्रीरङ्ग चन्द्रमसि सम्भृत मौक्तिकश्रीः ।
अङ्गीकरोषि चरणावनि कान्ति मग्र्यां
उद्भिद्यमान कुमुदेव कुमुद्वती त्वम् ॥ १८.२१॥ ६३१॥

त्रय्यन्त हर्म्य तलवर्ण सुधायितेन
ज्योत्स्ना विकल्पित रुचा मणिपादुके त्वम् ।
मुक्तामयी मुरभिदङ्घ्रि सरोज भाजां
वर्णेन ते शमयसीव सतामवर्णम् ॥ १८.२२॥ ६३२॥

वैकुण्ठ पाद नख वासनयेव नित्यं

पादावनि प्रसुवते तव मौक्तिकानि ।
अच्छिन्न ताप शमनाय समाश्रितानां
आलोक मण्डल मिषा दमृत प्रवाहम् ॥ १८.२३॥ ६३३॥

रामानुवृत्ति जटिले भरतस्य मौलौ
रङ्गाधिराज पद पङ्कज रक्षिणि त्वम् ।
एकातपत्रित जगत्रितया द्वितीयं
मुक्तांशुभिः कृतवती नव मातपत्रम् ॥ १८.२४॥ ६३४॥

पादावनि स्फुट मयूख मधु प्रवाहा
मुग्धा परिस्फुरति मौक्तिक पद्धतिस्ते ।
रूढस्य रङ्गपति पाद सरोज मध्ये
रेखात्मनः सुरतरो रिव पुष्प पङ्क्तिः ॥ १८.२५॥ ६३५॥

आम्रेडितैः पद नखेन्दु रुचा मनोज्ञैः
मुक्तांशुभि र्मुरभिदो मणिपादुके त्वम् ।
स्वाभाविकीं सकल जन्तुषु सार्वभौमीं
प्रायः प्रसक्ति ममलां प्रकटि करोषि ॥ १८.२६॥ ६३६॥

निस्सीम पङ्क मलिनं हृदयं मदीयं
नाथस्य रङ्ग वसते रधिरोढु मिच्छोः ।
मातस्तवैव सहसा मणिपादरक्षे

मुक्तांशवः स्फटिक सौधतुलां नयन्ति ॥ १८.२७॥ ६३७॥

श्यामा तनु र्भगवतः प्रतिपन्न तारा
त्वं चन्द्रिका विमल मौक्तिक दर्शनीया ।
स्थाने तदेत दुभयं मणिपादरक्षे
बोधं क्षणान्नयति बुद्धि कुमुद्वतीं नः ॥ १८.२८॥ ६३८॥

उद्गाढ पङ्क शमनै र्मणिपादरक्षे
मुक्तांशुभि र्मुरभिदो नख रश्मि भिन्नैः ।
चूडापदेषु निहिता त्रिदशेश्वराणां
तीर्थोदकैः स्नपयसीव पदार्थिनस्तान् ॥ १८.२९॥ ६३९॥

रङ्गेश पाद नखचन्द्र सुधानुलेपं
संप्राप्य सिद्ध गुलिका इव तावकीनाः ।
संसार सज्ज्वर जुषां मणिपादरक्षे
सञ्जीवनाय जगतां प्रभवन्ति मुक्ताः ॥ १८.३०॥ ६४०॥

भावोत्तरै रधिगता भरत प्रधानैः
प्रत्युप्त मौक्तिक मिषेण विकीर्ण पुष्पा ।
रङ्गेश्वरस्य नियतं त्वयि लास्य भाजो
रङ्गस्थलीव ललिता मणिपादुके त्वम् ॥ १८.३१॥ ६४१॥

मन्ये मुकुन्द चरणावनि मौलिदेशे
विन्यस्य देवि भवतीं विनतस्य शम्भोः ।
आपादयन्त्यधिकृताः प्रतिपन्नतारं
चूडा तुषार किरणं तव मौक्तिकौघैः ॥ १८.३२॥ ६४२॥

पद्मापते र्विहरतः प्रिय माचरन्ती
मुक्ता मयूख निवहैः पुरतो विकीर्णैः ।
कन्दानि काञ्चन पदावनि पद्मिनीनां
मन्ये विनिक्षिपसि मन्दिर दीर्घिकासु ॥ १८.३३॥ ६४३॥

आशास्य नून मनघां मणिपादरक्षे
चन्द्रस्य वारिधि सुता सहजस्य वृद्धिम् ।
धात्रीं मुकुन्द पदयो रनपायिनीं त्वां
ज्योत्स्ना समाश्रयति मौक्तिक पङ्क्ति लक्ष्यात् ॥ १८.३४॥ ६४४॥

ये नाम केऽपि भवतीं विनयावनम्रैः
उत्तंसयन्ति कृतिनः क्शण मुत्तमाङ्गैः ।
इ(ऋ)च्छन्ति रङ्गनृपते र्मणिपादरक्षे
त्वन्मौक्तिकौघ नियता मिह ते विशुद्धिम् ॥ १८.३५॥ ६४५॥

अनुदिन ललिताना मङ्गुली पल्लवानां
जनित मुकुल शोभै र्देवि मुक्ताफलै स्त्वम् ।

प्रकटयसि जनानां पादुके रङ्गभर्तुः
पदसरसिज रेखा पाञ्चजन्य प्रसूतिम् ॥ १८.३६॥ ६४६॥

बलि विमथन वेला व्यापिनस्तस्य विष्णोः
पद सरसिज माध्वी पावनी देवि नूनम् ।
जनन समय लग्नां जाह्नवी तावकानां
वहति चरणरक्षे वासनां मौक्तिकानाम् ॥ १८.३७॥ ६४७॥

मधु रिपु पद मित्रै र्वैरमिन्दोः सरोजैः
शमयितु मिव ताराः सेवमानाश्चिरं त्वाम् ।
प्रचुर किरण पूराः पादुके संश्रितानां
कलि कलुष मशेषं क्षालयन्तीव मुक्ताः ॥ १८.३८॥ ६४८॥

मुकुलित परितापां प्राणिनां मौक्तिकैः स्वैः
अमृतमिव दुहाना माद्रिये पादुके त्वाम् ।
विषधर फण पङ्क्ति र्यत् प्रभावेन मन्ये
ललित नटन योग्यं रङ्ग मासीन् मुरारेः ॥ १८.३९॥ ६४९॥

सकृदपि विनतानां त्रास मुन्मूलयन्तीं
त्रिभुवन महनीयां त्वामुपाश्रित्य नूनम् ।
न जहति निजकान्तिं पादुके रङ्गभर्तुः
चरण नखमणीनां सन्निधौ मौक्तिकानि ॥ १८.४०॥ ६५०॥

भुवनमिद मशेषं बिभ्रतो रङ्गभर्तुः
पदकमल मिदं ते पादुके धारयन्त्याः ।
चिर विहरण खेदात् सम्भृतानां भजन्ति
श्रमजल कणिकानां सम्पदं मौक्तिकानि ॥ १८.४१॥ ६५१॥

प्रकटित यशसां ते पादुके रङ्गभर्तुः
द्विगुणित नख चन्द्र ज्योतिषां मौक्तिकानाम् ।
करण विलय वेला कातर स्यास्य जन्तोः
शमयति परितापं शाश्वती चन्द्रिकेयम् ॥ १८.४२॥ ६५२॥

दिव्यं धाम स्थिर मभियतां देवि मुक्तामणीनां
मध्ये कश्चिद्भवति मधुजित्पादुके तावकानाम् ।
न्यस्तो नित्यं निजगुण गण व्यक्ति हेतो र्भवत्याम्
आत्मज्योति श्शमित तमसां योगिना मन्तरात्मा ॥ १८.४३॥ ६५३॥

शुद्धे नित्यं स्थिर परिणतां देवि विष्णोः पदे त्वां
आस्थानींताममित विभवां पादुके तर्कयामि ।
आलोकैः स्वैर्भुवन मखिलं दीपवद्व्याप्य कामं
मुक्ताः शुद्धिं यदुपसदनाद् बिभ्रति त्रासहीनाः ॥ १८.४४॥ ६५४॥

प्राप्ता शौरेश्चरणकमलं पादुके भक्तिभाजां

प्रत्यादेष्टुं किमपि वृजिनं प्रापिता मौलिभागम् ।
देवेन त्वं दशशत दृशा दन्तिराजस्य धत्से
मूर्ध्नि न्यस्ता मुखपट रुचिं मौक्तिकानां प्रभाभिः ॥ १८.४५॥ ६५५॥

तव हरिपादुके पृथुल मौक्तिक रत्नभुवः
प्रचलद मर्त्य सिन्धु लहरी सहधर्मचराः ।
पद मजरामरं विदधते कथमम्ब सतां
प्रणत सुरेन्द्र मौलि पलितङ्करणाः किरणाः ॥ १८.४६॥ ६५६॥

कपर्दे कस्यापि क्षितिधर पद त्रायिणि तथा
मुहुर्गङ्गा मन्यां क्षरति तव मुक्तामणिमहः ।
मुधारम्भः कुम्भस्थल मनुकलं सिञ्चति यथा
निरालम्बो लम्बोदर कलभ शुण्डार चुलकः ॥ १८.४७॥ ६५७॥

मुकुन्द पदरक्षिणि प्रगुण दीप्तय स्तावकाः
क्षरन्त्यमृत निर्झरं कमपि मौक्तिक ग्रन्थयः ।
मनागपि मनीषिणो यदनुषङ्गिन स्तत्क्षणात्
जरामरण दन्तुरं जहति हन्त तापत्रयम् ॥ १८.४८॥ ६५८॥

देवः श्रीपद लाक्षया तिलकित स्तिष्ठत्युपर्येव ते
गौरीपाद सरोज यावक धनी मूले समालक्ष्यते ।
इत्थं जल्पति दुर्मदान्मुरभिदः शुद्धान्त चेटीजने

प्रायस्त्वं मणिपादुके प्रहसिता मुक्ता मयूखच्छलात्॥१८.४९॥६५९॥

रङ्गेश चरण रक्षा सा मे विदधातु शाश्वतीं शुद्धिम् ।
यन्मौक्तिक प्रभाभिः श्वेतद्वीप मिव सह्यजा द्वीपम् ॥ १८.५०॥ ६६०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
मुक्ता पद्धति रष्टादशी ॥

१९. पादुका सहस्रम् - मरकत पद्धतिः (२०)

वन्दे गारुत्मतीं वृत्त्या मणिस्तोमैश्च पादुकाम् ।
यया नित्यं तुलस्येव हरितत्वं प्रकाश्यते ॥ १९.१॥ ६६१॥

सविलास गतेषु रङ्गभर्तुः
त्वदधीनेषु बहिष्कृतो गरुत्मान् ।
अधिगच्छति निर्वृतिं कथञ्चित्
निजरत्नैस्त्वयि पादुके निविष्टैः ॥ १९.२॥ ६६२॥

समये मणिपादुके मुरारेः
मुहुरन्तः पुर मुग्ध चेटिकास्ते ।
हरितान् हरिदश्मनां मयूखान्

तुलसी पल्लव शङ्कया क्षिपन्ति ॥ १९.३॥ ६६३॥

हरितः सहसा हरिन्मणीनां
प्रभया रङ्गनरेन्द्र पादरक्षे ।
तुलसीदल सम्पदं दधाति
त्वयि भक्तै र्निहितः प्रसूनराशिः ॥ १९.४॥ ६६४॥

प्रसादयन्ती मणिपादुके त्वं
विक्षेप योगेन विहार वेलाम् ।
हरिन्मनोज्ञा हरिकान्ति सिन्धोः
सन्दृश्यसे शैवल मञ्जरीव ॥ १९.५॥ ६६५॥

बध्नासि रङ्गेश्वर पादरक्षे
हरिन्मणीनां प्रभया स्फुरन्त्या ।
चूडापदेषु श्रुति सुन्दरीणां
माङ्गल्य दूर्वाङ्कुर माल्य पङ्क्तिम् ॥ १९.६॥ ६६६॥

अच्छेद्य रश्मि नियतै र्घटिता हरिद्भिः
सद्वर्त्मना गतिमती मणिपादरक्षे ।
सन्दृश्यसे सवितृ मण्डल मध्यभाजो
रङ्गेश्वरस्य रथसम्प दिवापरा त्वम् ॥ १९.७॥ ६६७॥

श्यामायमान निगमान्त वनोप कण्ठाः
स्थाने पदावनि हरिन्मणय स्त्वदीयाः ।
पर्यन्त शाद्वलवतीं प्रथयन्ति नित्यं
नारायणस्य रुचिरां नखरश्मि गङ्गाम् ॥ १९.८॥ ६६८॥

उद्दिश्य कामपि गतिं मणिपादरक्षे
रङ्गेश्वरस्य चरणे विनिवेशितात्मा ।
प्रायो हरिन्मणिरुचा दृढभक्ति बन्धा
प्रादुष्करोति भवती तुलसी वनानि ॥ १९.९॥ ६६९॥

सेवार्थ मागतवतां त्रिदशेश्वराणां
चूडामणि प्रकरशालिषु मौलिषु त्वम् ।
संवर्तय स्यसुरमर्दन पादरक्षे
स्वेनाश्म गर्भ महसा शुकपङ्क्ति शोभाम् ॥ १९.१०॥ ६७०॥

दर परिणत दूर्वा वल्लरी निर्विशेषैः
मरकत शकलानां मांसलै रंशुजालैः ।
पशुपति विधृता त्वं तस्य पाणौ निषण्णं
मधुरिपु पदरक्षे वञ्चयस्येणशावम् ॥ १९.११॥ ६७१॥

हरिचरण सरोज न्यास योग्यं भवत्याः
प्रगुण मभिलषन्त्यो वर्णलाभं तुलस्यः ।

प्रतिदिन मुपहारैः पादुके तावकानां
	मरतक शकलाना माश्रयन्ते मयूखान् ॥ १९.१२॥ ६७२॥

हरित मणि मयूखै रञ्चिता ध्यात्म गन्धैः
	दिशसि चरणरक्षे जात कौतूहला त्वम् ।
दनुज मथन लीला दारिकाणा मुदारां
	दमनक दल पङ्क्तिं देवि मौलौ श्रुतीनाम् ॥ १९.१३॥ ६७३॥

अधिगत बहुशाखै रश्मगर्भ प्रसूतैः
	मधुरिपु पदरक्षे मेचकै रंशुजालैः ।
अनितर शरणानां नून मारण्यकानां
	किमपि जनयसि त्वं कीचकारण्य दुर्गम् ॥ १९.१४॥ ६७४॥

प्रचुर निगम शाखां पादुके रङ्गिणस्त्वां
	चरण नखमयूखै श्चारु पुष्पानुबन्धाम् ।
मरतक दलरम्यां मन्महे सञ्चरन्तीं
	कनक सरिदनूपे काञ्चि दुद्यान लक्ष्मीम् ॥ १९.१५॥ ६७५॥

नखकिरण निकायै र्नित्य माविर्मृणाले
	महित रस विशेषे मेचकै रंशुभिस्ते ।
परिकलयसि रम्यां पादुके रङ्गभर्तुः
	पदकमल समीपे पद्मिनी पत्र पङ्क्तिम् ॥ १९.१६॥ ६७६॥

अनिमिष युवतीना मार्तना दोपशान्त्यै
त्वयि विनिहित पादे लीलया रङ्गनाथे ।
दधति चरणरक्षे दैत्य सौधानि नूनं
मरकत रुचिभिस्ते मङ्क्षु दूर्वाङ्कुराणि ॥ १९.१७॥ ६७७॥

विपुल तम महोभि र्वीत दोषानुषङ्गं
विलस दुपरि नैल्यं देवि विष्णोः पदं तत् ।
पृथु मरकत दृश्यां प्राप्य पादावनि त्वां
प्रकटयति समन्तात् संप्रयोगं हरिद्भिः ॥ १९.१८॥ ६७८॥

पद्माभूम्योः प्रणय सरणि र्यत्र पर्यायहीना
यत्संसर्गा दनघ चरिताः पादुके कामचाराः ।
तारासक्तं तमिह तरुणं प्रीणयन्ते जरत्यो
नित्य श्यामा स्तव मरतकै र्नून माम्नायवाचः ॥ १९.१९॥ ६७९॥

स्थलकमली नीव काचित् चरणावनि भासि कमल वासिन्याः ।
यन्मरतकदल मध्ये यः कश्चिदसौ समीक्ष्यते शौरिः ॥ १९.२०॥ ६८०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
मरतक पद्धति रेकोनविंशी ॥

२०. पादुका सहस्रम् - इन्द्रनील पद्धतिः (३०)

हरिणा हरिनीलैश्च प्रतियत्नवतीं सदा ।
अयत्न लभ्य निर्वाणा माश्रये मणिपादुकाम् ॥ २०.१॥ ६८१॥

हरिरत्न मरीचय स्तवैते नव नीलीरस निर्विशेष वर्णाः ।
श्रुतिमूर्धनि शौरिपादरक्षे पलिता नुद्भवभेषजं भवन्ति ॥ २०.२॥ ६८२॥

अलकैरिव बिम्बितैः श्रुतीनां
हरिनीलैः सृजसि त्वमुन्मयूखैः ।
कमला दयितस्य पादरक्षे
करुणोदन्वति शैवल प्ररोहान् ॥ २०.३॥ ६८३॥

अनघै र्हरिनील पद्धतीनां प्रथमानै र्मणिपादुके मयूखैः ।
अधरीकुरुषे रथाङ्गपाणे रमिता मूर्ध्व मवस्थितस्य कान्तिम्॥२०.४॥ ६८४॥

चरणावनि भाति सह्यकन्या हरिनील द्युतिभि स्तवानुविद्धा ।
वसुदेव सुतस्य रङ्गवृत्ते र्यमुनेव स्वयमागता समीपम् ॥ २०.५॥ ६८५॥

अवधीरित देवतान्तराणा मनघैस्त्वं मणिपादुके मयूखैः ।
हरिनील समुद्भवै र्विधत्से हरिसारूप्य मयत्नतो जनानाम् ॥ २०.६॥ ६८६॥

नेत्रेषु पुंसां तव पादरक्षे
        नीलाश्म भासा निहिताञ्जनेषु ।
श्रिया समं संश्रित रङ्गकोशो
        निधिः स्वयं व्यक्ति मुपैति नित्यम् ॥ २०.७॥ ६८७॥

अभङ्गुरा मच्युत पादरक्षे मान्यां महानीलरुचिं त्वदीयाम् ।
निश्श्रेयस द्वारक वाटिकायाः शङ्के समुत्पाटन कुञ्चिकां नः॥२०.८॥ ६८८॥

जीवयत्यमृत वर्षिणी प्रजाः तावकी दनुजवैरि पादुके ।
घोरसंसरण घर्मनाशिनी कालिकेव हरिनीलपद्धतिः ॥ २०.९॥ ६८९॥

शतमखोपल भङ्ग मनोहरा विहरसे मुरमर्दन पादुके ।
मणिकिरीट गणेषु दिवौकसां मधुकरीव मनोरम पङ्क्तिषु॥२०.१०॥६९०॥

अन्विच्छतां किमपि तत्त्व मनन्य दृश्यं
        सम्यक्प्रकाश जननी धृत कृष्णरूपा ।
पादावनि स्फुरसि वासव रत्नरम्या
        मध्ये समाधि नयनस्य कनीनिकेव ॥ २०.११॥ ६९१॥

मातः सलील मधिगम्य विहारवेलां
        कान्तिं समुद्वहसि काञ्चन पादुके त्वम् ।

लक्ष्मी कटाक्ष रुचिरै र्हरिनीलरत्नैः
लावण्य सिन्धु पृषतै रिव रङ्गधाम्नः ॥ २०.१२॥ ६९२॥

क्लृप्ताव कुण्ठन विधि र्मणिपादरक्षे
नीलांशुकै र्वलभि दश्म समुद्भवैस्ते ।
सङ्गच्छते मुनिजनस्य मतिः समाधौ
रात्रौ समस्त जगतां रमणेन लक्ष्म्याः ॥ २०.१३॥ ६९३॥

द्रष्टुं कदाचन पदावनि नैव जन्तुः
शक्नोति शाश्वत निधिं निहितं गुहायाम् ।
कृष्णानुरूप हरिनील विशेष दृश्या
सिद्धाञ्जनं त्वमसि यस्य न देवि दृष्टेः ॥ २०.१४॥ ६९४॥

प्रत्येमि रङ्गनृपते र्मणिपादुके त्वां
कृष्णान्तरङ्ग रुचिर्भि र्हरिनीलरत्नैः ।
विश्वापराध सहनाय पदं तदीयं
विश्वम्भरां भगवतीं समये भजन्तीम् ॥ २०.१५॥ ६९५॥

मत्वा मषीं परिमितां भवती तदन्यां
वैकुण्ठ पाद रसिके मणिपादुके स्वान् ।
अङ्क्ते स्वयं किरण लेपिभि रिन्द्रनीलैः
आशा तटेषु ललिता नपदान वर्णान् ॥ २०.१६॥ ६९६॥

वलमथन मणीनां धामभि स्तावकानां
मधुरिपु पदरक्षे वासरै रव्यपेता ।
अभिसरण पराणां वल्लवीनां तदाऽऽसीत्
शमित गुरुभयार्तिः शर्वरी काचिदन्या ॥ २०.१७॥ ६९७॥

शतमख मणिभङ्गैः रुन्मयूखै र्दिशन्ती
शरण मुपगतानां रङ्गनाथेन साम्यम् ।
प्रथयसि जगति त्वं पादुके हैतुकानां
उपनिष दुपगीतां तत्क्रतुन्याय वार्ताम् ॥ २०.१८॥ ६९८॥

परिचरति विधौ त्वां पादुके रङ्गभर्तुः
पद सरसिज भृङ्गैः र्भासुरै रिन्द्रनीलैः ।
प्रकटित यमुनौघा भक्ति नम्रस्य शम्भोः
परिणमयसि चूडा विष्णु पद्याः प्रयागम् ॥ २०.१९॥ ६९९॥

पद किसलय सङ्गात्पादुके पत्रलश्रीः
नखमणिभि रुदारै र्नित्य निष्पन्न पुष्पा ।
शतमख मणिनीला शौरि लावण्य सिन्धोः
निबिडत मतमाला काऽपि वेलावनी त्वम् ॥ २०.२०॥ ७००॥

त्वयि विनिहित मेतत् केऽपि पश्यन्ति मन्दाः

शतमख मणिजालं शार्ङ्गिणः पादरक्षे ।
वयमिदमिह विद्मः प्राणिनां भावुकानां
हृदयगृह गुहाभ्यः पीतमन्धं तमिस्रम् ॥ २०.२१॥ ७०१॥

क्लृप्त श्यामा मणिभि रसितैः कृष्णपक्षेण जुष्टा
श्रेयः पुंसां जनयसि गतिं दक्षिणा मुद्वहन्ती ।
तेनास्माकं प्रथयसि परं पादुके तत्त्वविद्भिः
मौलौ दृष्टां निगम वचसां मुक्तिकाला व्यवस्थाम् ॥ २०.२२॥ ७०२॥

सद्भिर्जुष्टा समुदितविधु जैत्रयात्रा विनोदेषु
आतन्वाना रजनि मनघा मिन्द्रनीलांशुजालैः ।
चित्रं ख्याता कुमुद वनतः पादुके पुष्यसि त्वं
व्याकोचत्वं विबुध वनिता वक्त्र पङ्केरुहाणाम् ॥ २०.२३॥ ७०३॥

नित्यं लक्ष्मी नयन रुचिरैः शोभिता शक्रनीलैः
सालग्राम क्षितिरिव शुभैः शार्ङ्गिणो रूपभेदैः ।
साकेतादेः समधिक गुणां सम्पदं दर्शयन्ती
मुक्तिक्षेत्रं मुनिभि रखिलैः पादुके गीयसे त्वम् ॥ २०.२४॥ ७०४॥

पादन्यास प्रियसहचरीं पादुके वासगेहात्
त्वामारुह्य त्रिचतुरपदं निर्गते रङ्गनाथे ।
अन्तः स्निग्धै रसुर महिला वेणि विक्षेप मित्रैः

श्यामच्छायं भवति भवनं शक्रनीलांशुभिस्ते ॥ २०.२५॥ ७०५॥

या ते बाह्याङ्गण मभियतः पादुके रङ्गभर्तुः
सञ्चारेषु स्फुरति विततिः शक्रनील प्रभायाः ।
विष्वक्सेन प्रभृतिभि रसौ गृह्यते वेत्रहस्तैः
भ्रूविक्षेप स्तव दिविषदां नूनमाह्वान हेतुः ॥ २०.२६॥ ७०६॥

अक्ष्णोरञ्जन कल्पना यवनिका लास्य प्रसूते र्गतेः
चिद्गङ्गा यमुना मुकुन्द जलधे र्वेला तमालाटवी ।
कान्ता कुन्तल सन्ततिः श्रुतिवधू कस्तूरिका लङ्क्रिया
नित्यं रत्नपदावनि स्फुरति ते नीला मणिश्रेणिका ॥ २०.२७॥ ७०७॥

निरन्तर पुरन्दरो पलभुवं द्युतिं तावकीं
अवैमि मणिपादुके सरणि सङ्गिनीं रङ्गिणः ।
तदीय नव यौवन द्विरद मल्ल गण्डस्थली-
गलन्मद झलञ्झला बहुल कज्जल श्यामिकाम् ॥ २०.२८॥ ७०८॥

प्रतीमस्त्वं पादावनि भगवतो रङ्गवसतेः
घनीभूता मित्थं पदकमल माध्वी परिणतिम् ।
स्फुरन्तः पर्यन्ते मद गरिम निष्पन्द मधुप-
प्रसक्तिं यत्रैते विदधति महानील मणयः ॥ २०.२९॥ ७०९॥

नमतां निजेन्द्रनील प्रभवेन मुकुन्दपादुके भवती ।
तमसा निरस्यति तमः कण्टक मिव कण्टकेनैव ॥ २०.३०॥ ७१०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वङ्केटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
इन्द्रनील पद्धति विंशी ॥

२१. पादुका सहस्रम् - बिम्ब प्रतिबिम्ब पद्धतिः (२०)

शौरेः शुद्धान्त नारीणां विहार मणि दर्पणम् ।
प्रसक्तेरिव संस्थानं पदत्राण मुपास्महे ॥ २१.१॥ ७११॥

कमलापति पादुके कदाचित्
विहगेन्द्रस्त्वयि बिम्बितो बिभाति ।
सविलास गतेऽपि रङ्गभर्तुः
निजमात्मान मिवोपधातु कामः ॥ २१.२॥ ७१२॥

मणि पङ्क्तिषु ते दिशा मधीशाः
प्रतिबिम्बानि निजानि वीक्षमाणाः ।
अभियन्ति मुकुन्द पादुके त्वां
अधिकारान्तर सृष्टि शङ्कयेव ॥ २१.३॥ ७१३॥

मणिमौलि शतेन बिम्बितेन
प्रणतानां परितः सुरासुराणाम् ।
मुरभिन् मणिपादुके महिम्ना
युगपत् तेषु समर्पितेव भासि ॥ २१.४॥ ७१४॥

उपनीत मुपायनं सुरेन्द्रैः
प्रतिबिम्बच्छलतस्त्वयि प्रविष्टम् ।
स्वयमेव किल प्रसाद भूम्ना
प्रतिगृह्णासि मुकुन्द पादुके त्वम् ॥ २१.५॥ ७१५॥

रङ्गेश्वरस्य नव पल्लव लोभनीयौ
पादौ कथन्नु कठिना स्वय मुद्वहेयम् ।
इत्याकलय्य नियतं मणिपादुके त्वं
पद्मास्तरं वहसि तत्प्रतिबिम्ब लक्षात् ॥ २१.६॥ ७१६॥

पादार्पणात् प्रथमतो हरिदश्मरम्ये
मध्ये तव प्रतिफलन् मणिपादरक्षे ।
मन्ये निदर्शयति रङ्गपति र्युगान्ते
न्यग्रोधपत्र शयितं निजमेव रूपम् ॥ २१.७॥ ७१७॥

यात्रावसान मधिगच्छति रङ्गनाथे
विश्राणय स्यनुपदं मणिपादुके त्वम् ।

प्रायः प्रयाण समये प्रतिबिम्बितानां
तीर्थावगाह मपरं त्रिदशेश्वराणाम् ॥ २१.८॥ ७१८॥

उच्चावचेषु तव रत्नगणेषु मातः
वेधाः प्रयाण समये प्रतिबिम्बिताङ्गः ।
आशङ्कते मुरभिदो मणिपादुके त्वां
आगामि कल्प कमलासन पङ्क्ति गर्भाम् ॥ २१.९॥ ७१९॥

आलोक रश्मि नियतां मणिपादुके त्वां
आरुह्य सञ्चरति रङ्गपतौ सलीलम् ।
अन्तः पुरेषु युगपत्सुदृशो भजन्ते
डोलाधिरोहण रसं त्वयि बिम्बिताङ्ग्यः ॥ २१.१०॥ ७२०॥

कालेषु राघव पदावनि भक्ति नम्रः
कार्याणि देवि भरतो विनिवेदयंस्ते ।
त्वद्रत्न बिम्बत तयाऽपि मुहुः स्वकीयां
राजासन स्थिति मवेक्ष्य भृशं ललज्जे ॥ २१.११॥ ७२१॥

प्रत्यागते विजयिनि प्रथमे रघूणां
विन्यस्यति त्वयि पदं मणिपादरक्षे ।
रत्नौघ बिम्बित निशाचर वानरां त्वां
पूर्वक्षणस्थ मिव पुष्पक मन्वपश्यन् ॥ २१.१२॥ ७२२॥

वैयाकुलीं शमयितुं जगतो वहन्त्या
        रक्षाधुरां रघु धुरन्धर पादरक्षे ।
प्राज्यं यशः प्रचुर चामर बिम्ब लक्षात्
        प्रायस्त्वया कबलितं प्रतिभूपतीनाम् ॥ २१.१३॥ ७२३॥

प्रतिदिश मुपयाते देवि यात्रोत्सवार्थं
        त्वयि विहरण काले बिम्बिते जीवलोके ।
वहसि मणिगणैस्त्वं पादुके रङ्गभर्तुः
        कबलित सकलार्थां काञ्चि दन्या मवस्थाम् ॥ २१.१४॥ ७२४॥

भगवति गरुडस्थे वाहनस्थाः सुरेन्द्राः
        त्वयि विनिहित पादे भूमिमे वाश्रयन्ति ।
तदपि चरणरक्षे रत्नजाले त्वदीये
        प्रतिफलित निजाङ्गा स्तुल्यवाहा भवन्ति ॥ २१.१५॥ ७२५॥

स्वच्छाकारां सुर युवतयः स्वप्रतिच्छन्द लक्षात्
        गाहन्ते त्वां प्रणति समये पादुके साभिमानाः ।
स्त्रीरत्नानां परिभव विधौ सृष्टिमात्रेण दक्षां
        नीचैः कर्तुं नरसखमुने रुर्वशी मूरुजाताम् ॥ २१.१६॥ ७२६॥

स्वेच्छाकेलि प्रियसहचरीं स्वच्छ रत्नाभिरामां

स्थाने स्थाने निहित चरणो निर्विशन् रङ्गनाथः ।
सञ्चारान्ते सह कमलया शेष शय्याधिरूढः
त्यक्त्वाऽपि त्वां त्यजति न पुनः स्वप्रतिच्छन्दलक्षात्॥२१.१७॥७२७॥

त्वामेवैका मधिगतवतः केलि सञ्चारकाले
पार्श्वे स्थित्वा विनिहित दृशोः पादुकेऽनन्य लक्ष्यम् ।
त्वद्रत्नेषु प्रतिफलितयो र्नित्य लक्ष्य प्रसादा
पद्माभूम्यो र्दिशति भवती पादसेवां मुरारेः ॥ २१.१८॥ ७२८॥

एकामेकः किल निरविशत्पादुके द्वारकायां
क्रीडायोगी कृत बहुतनुः षोडशस्त्री सहस्रे ।
शुद्धे देवि त्वदुपनिहिते बिम्बितो रत्नजाले
भुङ्क्ते नित्यं स खलु भवतीं भूमिकानां सहस्रैः ॥ २१.१९॥ ७२९॥

हरिपदनखेषु भवती प्रतिफलति तवैत दपि रत्नेषु ।
उचिता मिथः पदावनि बिम्ब प्रतिबिम्बता युवयोः ॥ २१.२०॥ ७३०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
बिम्ब प्रतिबिम्ब पद्धति रेकविंशी ॥

२२. पादुका सहस्रम् - काञ्चन पद्धतिः (२०)

कल्याण प्रकृतिं वन्दे भजन्तीं काञ्चनश्रियम् ।
पदार्हां पादुकां शौरेः पद एव निवेशिताम् ॥ २२.१॥ ७३१॥

मधुजित्तनु कान्ति तस्कराणां जलदाना मभयं विधातुकामा ।
चपलेव तदङ्घ्रि माश्रयन्ती भवती काञ्चनपादुके विभाति ॥ २२.२॥ ७३२॥

निकषीकृत रम्य कृष्णरत्ना भवती काञ्चन सम्पदं व्यनक्ति ।
परिपुष्यति पादुके यदीक्षा सहसा नः समलोष्ट काञ्चनत्वम् ॥ २२.३॥ ७३३॥

सुरभि र्निगमैः समग्रकामा कनकोत्कर्षवती पदावनि त्वम् ।
दिशसि प्रतिपन्न माधवश्री रनिशोन्निद्रम शोकवैभवं नः ॥ २२.४॥ ७३४॥

सति वर्णगुणे सुवर्णजाते र्जगति व्यात मसौरभा दवर्णम् ।
श्रुतिसौरभ शालिना स्वहेम्ना भवती शौरिपदावनि व्युदास्थत्॥२२.५॥७३५॥

प्रतिपन्न मयूर कण्ठ धाम्ना परिशुद्धेन पदावनि स्वकेन ।
कमलास्तन भूषणोचितं तद्भवती रत्नमलङ्करोति हेम्ना ॥ २२.६॥ ७३६॥

कान्त्या परं पुरुषमा प्रणखात् सुवर्णं
कर्तुं क्षमा त्वमसि काञ्चन पादरक्षे ।

अन्यादृशीं दिशसि या विनतस्य दूरात्
आरग्वध स्तबक सम्पद मिन्दुमौलेः ॥ २२.७॥ ७३७॥

चन्द्राकृतिः कथम कल्पयथा स्तदानीं
वैमानिक प्रणयिनी वदनाम्बुजानाम् ।
विक्रान्ति काल विततेन निजेन धाम्ना
बालातपं बलिविमर्दन पादुके त्वम् ॥ २२.८॥ ७३८॥

लेभे तदा प्रभृति नूनमियं भवत्याः
कान्त्या कवेर तनया कनकापगात्वम् ।
यावन्मुकुन्द पदहेम पदावनि त्वं
पुण्यं विभूषितवती पुलिनं तदीयम् ॥ २२.९॥ ७३९॥

चित्रं सरोज निलया सहितस्य शौरेः
वासोचितानि चरणावनि संविधित्सोः ।
सद्यो विकास मुपयान्ति समाधि भाजां
चन्द्रातपेन तव मानस पङ्कजानि ॥ २२.१०॥ ७४०॥

त्वय्येव पाद मधिरोप्य नवं प्रवाहं
नाथे पदावनि निशामयितुं प्रवृत्ते ।
आत्मीय काञ्चन रुचा भवती विधत्ते
हेमारविन्द भरिता मिव हेम सिन्धुम् ॥ २२.११॥ ७४१॥

विहरति पुलिनेषु त्वत्सखे रङ्गनाथे
कनकसरिदियं ते पादुके हेमधाम्ना ।
वहति सलिल केली स्रस्त चोलावरोध-
स्तनकलश हरिद्रा पङ्क पिङ्गा मवस्थाम् ॥ २२.१२॥ ७४२॥

सुरभि निगम गन्धा सौम्य पद्मा करस्था
कनक कमलिनीव प्रेक्ष्यसे पादुके त्वम् ।
भ्रमर इव सदा त्वां प्राप्त नानाविहारः
शतमख मणिनीलः सेवते शार्ङ्गधन्वा ॥ २२.१३॥ ७४३॥

कनकरुचि रवर्णा पादुके सह्यसिन्धुः
श्रियमिव महनीयां सिन्धु राजस्य पत्नी ।
स्वयमिह सविधस्था सौम्य जामातृ युक्तां
उपचरति रसेन त्वामपत्याभि मानात् ॥ २२.१४॥ ७४४॥

अनुकल मुपजीव्या दृश्यसे निर्जराणां
त्रिपुर मथन मौलौ शेखरत्वं दधासि ।
प्रतिपद मधिगम्य प्राप्त शृङ्गाऽसि शौरेः
तदपि चरणरक्षे पूर्ण चन्द्राकृति स्त्वम् ॥ २२.१५॥ ७४५॥

कनकमपि तृणं ये मन्वते वीतरागाः

तृणमपि कनकं ते जानते त्वत्प्रकाशैः ।
मधुरिपु पदरक्षे यत् त्वदर्थोपनीतान्
परिणमयसि हैमान् देवि दूर्वाङ्कुरादीन् ॥ २२.१६॥ ७४६॥

विशुद्धि मधिगच्छति ज्वलन सङ्गमात् काञ्चनं
विदन्ति च जगन्ति तन्न खलु तद्विपर्यस्यति ।
कथं कनक पादुके कमल लोचने साक्षिणि
त्वयैव परिशुद्धता हुतभुजोऽपि जाघट्यते ॥ २२.१७॥ ७४७॥

तारासङ्ग प्रथित विभवां चारु जाम्बून दाभां
त्वामारूढ स्त्रिदश महितां पादुके रङ्गनाथः ।
सञ्चारिण्यां सुरशिखरिण स्तस्थुषा मेखलायां
धत्ते मत्त द्विरद पतिना साम्यकक्ष्यां समीक्ष्याम् ॥ २२.१८॥ ७४८॥

कनक रुचिरा काव्या ख्याता शनैश्चरणोचिता
श्रितगुरुबुधा भास्वद्रूपा द्विजाधिप सेविता ।
विहित विभवा नित्यं विष्णोः पदे मणिपादुके
त्वमसि महति विश्वेषां नः शुभा ग्रहमण्डली ॥ २२.१९॥ ७४९॥

प्रज्वलित पञ्चहेतिः हिरण्मयीं त्वां हिरण्य विलयार्हः ।
आवहतु जातवेदाः श्रियमिव नः पादुके नित्यम् ॥ २२.२०॥ ७५०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे काञ्चन पद्धति द्वाविंशी ॥

२३. पादुका सहस्रम् - शेष पद्धतिः (१०)

सृष्टां भूमावनन्तेन नित्यं शेष समाधिना ।
अहं सम्भावयामि त्वा मात्मान मिव पादुके ॥ २३.१॥ ७५१॥

पद्माभोगात् पादुके रङ्गभर्तुः
पाद स्पर्शाद्भोग मन्यं प्रपित्सोः ।
शेषस्यैकां भूमिका मब्रवीत् त्वां
आचार्याणा मग्रणि र्यामुनेयः ॥ २३.२॥ ७५२॥

शेषत्व मम्ब यदि संश्रयति प्रकामं
त्वद्भूमिकां समधि गम्य भुजङ्ग राजः ।
त्वामेव भक्ति विनतै र्वहतां शिरोभिः
काष्ठां गतं तदिह केशव पादरक्षे ॥ २३.३॥ ७५३॥

मा भूदियं मयि निषण्ण पदस्य नित्यं
विश्वम्भरस्य वहनाद्व्यथितेति मत्वा ।
धत्से बलाभ्यधिकया मणिपादुके त्वं

शेषात्मना वसुमतीं निजयैव मूर्त्या ॥ २३.४॥ ७५४॥

तत्तादृशा निजबलेन निरूढ कीर्तिः
शेषस्तवैव परिणाम विशेष एषः ।
रामेण सत्य वचसा यदनन्य वाह्यां
वोढुं पुरा वसुमतीं भवती नियुक्ता ॥ २३.५॥ ७५५॥

शेषत्व सीमनियतां मणिपादरक्षे
त्वामागमाः कुलवधू मिव बालपुत्राः ।
त्वद्रूप शेष शयितस्य परस्य पुंसः
पादोपधान शयिता मुपधानयन्ति ॥ २३.६॥ ७५६॥

भरत शिरसि लग्नां पादुके दूरतस्त्वां
स्वतनु मपि ववन्दे लक्ष्मणः शेषभूतः ।
किमिद मिह विचित्रं नित्ययुक्तः सिषेवे
दशरथ तनयः सन् रङ्गनाथः स्वमेव ॥ २३.७॥ ७५७॥

भूयोभूयः स्तिमित चलिते यस्य सङ्कल्प सिन्धौ
ब्रह्मेशान प्रभृतय इमे बुद्बुदत्वं भजन्ति ।
तस्यानादे र्युग परिणतौ योग निद्रानुरूपं
क्रीडातल्पं किमपि तनुते पादुके भूमिकाऽन्या ॥ २३.८॥ ७५८॥

अहीनात्मा रङ्ग क्षिति रमण पादावनि सदा
सतामित्थं त्राणात्प्रथित निज सत्रत्व विभवा ।
अविद्या यामिन्याः स्पृशसि पुनरेकाह पदवीं
क्रतूना माराध्या क्रतुरपिच सर्वस्त्वमसि नः ॥ २३.९॥ ७५९॥

बहुमुख भोग समेतै र्निर्मुक्त तया विशुद्धि मापन्नैः ।
शेषात्मिका पदावनि निषेव्यसे शेष भूतैस्त्वम् ॥ २३.१०॥ ७६०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
शेष पद्धति स्त्रयोविंशी ॥

२४. पादुका सहस्रम् - द्वन्द्व पद्धतिः (२०)

प्रपद्ये पादुका रूपं प्रणवस्य कलाद्वयम् ।
ओतं मितमिदं यस्मिन् अनन्तस्यापि तत्पदम् ॥ २४.१॥ ७६१॥

मणिपादुकयो र्युगं मुरारे र्मयि नित्यं विदधातु मङ्गलानि ।
अधिकृत्य चराचरस्य रक्शां अनुकम्पा क्षमयो रिवावतारः ॥२४.२॥ ७६२॥

चरणौ मणिपादुके मुरारेः प्रणतान् पालयितुं प्रपद्यमानम् ।
विपदामिह दैव मानुषीणां प्रतिकारं युवयोर्द्वयं प्रतीमः ॥ २४.३॥ ७६३॥

मुरभिन् मणिपादुके भवत्यो र्विहितो नूनमसौ मिथो विभागः ।
भजता मपरस्पर प्रियाणा मविरोधाय सुरासुरेश्वराणाम् ॥ २४.४॥ ७६४॥

अहितोन्मथनाय संश्रिताना मलमालोक वशेन शब्दतो वा ।
करयोश्च रथाङ्ग पाञ्चजन्यौ मधुहन्तुः पदयोश्च पादुके ये ॥ २४.५॥ ७६५॥

अवधीरित साधु पद्धतीना मलसानां मधुवैरि पादुके द्वे ।
इतरेतर साहचर्य मित्थं प्रतिपन्ने इव दैवपौरुषे नः ॥ २४.६॥ ७६६॥

पार्श्वयोः सरसिजा वसुन्धरे पादयोश्च मणिपादुके युवाम् ।
सन्निकर्षथ न चेन्मधुद्विषः किं करिष्यति कृतागसां गणः ॥ २४.७॥ ७६७॥

पादुके भवभय प्रतीपयो र्भावयामि युवयोः समागमम् ।
सक्तयो र्दनुज वैरिणः पदे विद्ययो रिव परावरात्मनोः ॥ २४.८॥ ७६८॥

रङ्गसीमनि रथाङ्ग लक्ष्मण श्चिन्तयामि तपनीय पादुके ।
शापदोष शमनाय तत्पदे चक्रवाक मिथुनं कृतास्पदम् ॥ २४.९॥ ७६९॥

मानयामि जगतस्तमोपहे माधवस्य मणिपादुके युवाम् ।
दक्षिणोत्तर गति क्रमोचिते पद्धती इव मयूखमालिनः ॥ २४.१०॥ ७७०॥

रङ्गनाथ पदयो रलङ्क्रिया राजते कनक पादुका द्वयी ।
तद्विभूति युगलीव तादृशी छन्दतः समविभाग माश्रिता ॥ २४.११॥ ७७१॥

साक्षात्पदं मधुभिदः प्रतिपादयन्त्यौ
मानोपपत्ति नियते मणिपादुके द्वे ।
अन्योन्य सङ्गति वशा दुपपन्न चर्याम्
आज्ञां श्रुति स्मृतिमयी मवधारयामि ॥ २४.१२॥ ७७२॥

विश्वोपकार मधिकृत्य विहार कालेषु
अन्योन्यतः प्रथममेव परिस्फुरन्त्योः ।
दृष्टान्तयन्ति युवयो र्मणिपादरक्षे
दिव्यं तदेव मिथुनं दिविष न्निषेव्यम् ॥ २४.१३॥ ७७३॥

द्वावेव यत्र चरणौ परमस्य पुंसः
तत्र द्विधास्थितवती मणिपादुके त्वम् ।
यत्रैव दर्शयति देवि सहस्रपात्त्वं
तत्रापि नूनमसि दर्शित तावदात्मा ॥ २४.१४॥ ७७४॥

पर्यायतो गतिवशान् मणिपादरक्षे
पूर्वा परत्व नियमं व्यतिवर्तयन्त्यौ ।
मन्ये युवां महति विष्णुपदे स्फुरन्त्यौ
सन्ध्ये समस्त जगता मभिवन्दनीये ॥ २४.१५॥ ७७५॥

अश्रान्त सञ्चरणयो र्निज संप्रयोगात्
अम्लानतां चरण पङ्कजयो र्दिशन्त्यौ ।
मान्ये युवां रघुपते र्मणिपादरक्षे
विद्ये बला मतिबलां च विचिन्तयामि ॥ २४.१६॥ ७७६॥

अन्तर्मोहा दविदित वता मात्म तत्त्वं यथावत्
पद्यामित्थं परिचितवतां पादुके पाप लोक्याम् ।
नित्यं भक्ते रनुगुणतया नाथपादं भजन्त्यौ
निष्ठे साक्षात् स्वयमिह युवां ज्ञान कर्मात्मिके नः ॥ २४.१७॥ ७७७॥

न्यस्तं विष्णोः पदमिह महत् स्वेन भूम्ना वहन्त्योः
आम्नायाख्या मविहत गतिं वर्तयन्त्यो र्निजाज्ञाम् ।
आसन्नानां प्रणय पदवी मात्मना पूरयन्त्योः
द्वैराज्यश्री र्भवति जगता मैकराज्ये भवत्योः ॥ २४.१८॥ ७७८॥

अप्राप्ताना मुपजन यथः सम्पदां प्राप्तिमेवं
संप्राप्तानां स्वयमिह पुनः पालनार्थं यतेथे ।
साक्षाद्रङ्ग क्षितिपति पदं पादुके साधयन्त्यौ
योगक्षेमौ सुचरित वशान्मूर्ति मन्तौ युवां नः ॥ २४.१९॥ ७७९॥

बद्धहरि पादयुगलं युगलं तपनीय पादुके युवयोः ।

मोचयति संश्रितानां पुण्यापुण्य मय शृङ्खला युगलम् ॥ २४.२०॥ ७८०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे द्वन्द्व पद्धति श्चतुर्विंशी ॥

२५. पादुका सहस्रम् - सन्निवेश पद्धतिः (२०)

अणोरणीयसीं विष्णो र्महतोऽपि महीयसीम् ।
प्रपद्ये पादुकां नित्यं तत्पदेनैव सम्मिताम् ॥ २५.१॥ ७८१॥

प्रतितिष्ठति पाद संमितायां
त्वयि नित्यं मणिपादुके मुकुन्दः ।
इतरे तु परिच्छदास्त एते
विभव व्यञ्जन हेतवो भवन्ति ॥ २५.२॥ ७८२॥

तव रङ्गनरेन्द्र पादरक्षे प्रकृतिः सन्नपि भक्ति पारतन्त्र्यात् ।
भवतीं वहतीव पन्नगेन्द्रः प्रथित स्वस्तिक लक्षणैः शिरोभिः ॥ २५.३॥ ७८३॥

परस्य पुंसः पदसन्निवेशान् प्रयुञ्जते भावित पञ्चरात्राः ।
अघ प्रतीपा नपदिश्य पुण्ड्रा नङ्गेषु रङ्गेशय पादुके त्वाम् ॥ २५.४॥७८४॥

विमृश्य रङ्गेन्द्रपतिं वरायाः श्रुतेः स्थितां मूर्धनि पादुके त्वाम् ।
बध्नन्ति वृद्धाः समये वधूनां त्वन्मुद्रिता न्याभरणानि मौलौ ॥ २५.५॥७८५॥

वहन्ति रङ्गेश्वर पादरक्षे दीर्घायुशां दर्शित भक्ति बन्धाः ।
आशाधिपाना मवरोधनार्य स्त्वन्मुद्रिकां मङ्गल हेमसूत्रैः ॥ २५.६॥ ७८६॥

व्यूहक्रमेण प्रथितार मग्रे सन्दर्शयन्तीं मणिपादुके त्वाम् ।
पातुं त्रिलोकीं पदपद्मभाजं सौदर्शनीं शक्तिमवैमि शौरेः ॥ २५.७॥ ७८७॥

बद्धासिका कनक पङ्कज कर्णिकायां
मध्ये कृशा मुररिपो र्मणिपादुके त्वम् ।
सन्दृश्यसे सरसिजासनया गृहीतं
रूपान्तरं किमपि रङ्ग विहार योग्यम् ॥ २५.८॥ ७८८॥

मानोचितस्य मदधीन जनस्य नित्यं
मा भूदतः कृपणतेति विचिन्तयन्त्या ।
बन्दीकृतं ध्रुवमवैमि वलग्नदेशे
कार्श्यं त्वया कमल लोचन पादरक्षे ॥ २५.९॥ ७८९॥

मध्ये कृशा मुभयतः प्रतिपन्न वृद्धिं
मन्ये समीक्ष्य भवतीं मणिपादरक्षे ।
नित्यं मुकुन्द पद सङ्गम विप्रयोगौ

निश्चिन्वते कृतधियः सुख दुःख काष्ठाम् ॥ २५.१०॥ ७९०॥

रङ्गेशितु श्चरण पङ्कजयो र्भजन्ती
रक्षा प्रसाधन विकल्प सहा मवस्थाम् ।
मान्याकृति र्निविशसे मणिपादरक्षे
मध्ये परिच्छद विभूषण वर्गयोत्स्वम् ॥ २५.११॥ ७९१॥

अङ्गान्तरेषु निहिता न्यखिलानि कामम् ।
पर्याय कल्पन सहानि विभूषणानि ।
नित्यं मुकुन्द पदपद्म तलानुरूपं
नैपथ्यमम्ब भवती नयनाभिरामम् ॥ २५.१२॥ ७९२॥

ये नाम भक्ति नियतै स्तव सन्निवेशं
निर्विश्य नेत्रयुगलै र्न भजन्ति तृप्तिम् ।
काल क्रमेण कमलेक्षण पादरक्षे
प्रायेण ते परिणमन्ति सहस्रनेत्राः ॥ २५.१३॥ ७९३॥

पदम प्रमाण मिति वादिनां मतं
मधुजित्पदे महति मास्म भूदिति ।
व्युदपादि तस्य चरणावनि त्वया
निगमात्मन स्तव समप्रमाणता ॥ २५.१४॥ ७९४॥

अप्रभूत मभवज्जगत्त्रयं यस्य मातु मुदितस्य पादुके ।
अप्रमेय ममितस्य तत्पदं नित्यमेव ननु सम्मितं त्वया ॥ २५.१५॥ ७९५॥

आलवाल मिव भाति पादुके पादपस्य भवती मधुद्विषः ।
यत्समीप विनतस्य शूलिनः सारणी भवति मौलिनिम्नगा ॥ २५.१६॥ ७९६॥

मोदमान मुनिवृन्द षट्पदा
भाति मुक्ति मकरन्द वर्षिणी ।
काऽपि रङ्गनृपतेः पदाम्बुजे
कर्णिका कनक पादुकामयी ॥ २५.१७॥ ७९७॥

युगप दनुविधास्यन् यौवतं तुल्यरागं
यदुपति रधिचक्रे यावतो रूपभेदान् ।
तदिद मति विकल्पं बिभ्रती सन्निवेशं
तव खलु पदरक्षे तावती मूर्ति रासीत् ॥ २५.१८॥ ७९८॥

तत्तद्वृत्ते रनुगुणतया वामनीं व्यापिनीं वा
प्राप्ते रङ्ग प्रथित विभवे भूमिकां सूत्रधारे ।
मन्ये विश्व स्थितिमय महानाटिकां नेतुकामा
नानासंस्था भवति भवती पादुके नर्तकीव ॥ २५.१९॥ ७९९॥

माने परं सामने प्रत्यक्षे णागमेनापि ।

हरिचरणस्य तवापि तु वैषम्यं रक्ष्यरक्षक त्वाभ्याम् ॥ २५.२०॥ ८००॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
सन्निवेश पद्धतिः पञ्चविंशी ॥

२६. पादुका सहस्रम् - यन्त्रिका पद्धतिः (१०)

उदग्र यन्त्रिकां वन्दे पादुकां यन्निवेशनात् ।
उपर्यपि पदं विष्णोः प्रत्यादिष्ट प्रसाधनम् ॥ २६.१॥ ८०१॥

प्रसभं प्रतिरुध्य कण्टकादीन्
भवती शौरि पदाम्बुजा दधस्तात् ।
चराणावनि धारयत्य मुष्मिन्
उचितच्छाय मुपर्यपि प्रतीकम् ॥ २६.२॥ ८०२॥

मुरभिन् मणिपादुके त्वदीयां
अनघा मङ्गुलि यन्त्रिका मवैमि ।
स्वय मुन्नमितां प्रदेशिनीं ते
परमं दैवत मेकमित्यृचन्तीम् ॥ २६.३॥ ८०३॥

स्वदते मणिपादुके त्वदीया पदशाखा युग यन्त्रिका विचित्रा ।

परमं पुरुषं प्रकाशयन्ती प्रणवस्येव परेय मर्धमात्रा ॥ २६.४॥ ८०४॥

अनुयात मनोरथा मुरारे र्भवती केलिरथश्रियं दधाति ।
चरणावनि यन्त्रिका तवैषा तनुते कूबर सम्पदं पुरस्तात् ॥ २६.५॥ ८०५॥

शङ्के भवत्याः सुभगं प्रतीकं रङ्गेश पादाङ्गुलि सङ्ग्रहार्थम् ।
त्राणाय पादावनि विष्टपाना माज्ञाकरी मङ्गुलि मुद्रिकां ते ॥ २६.६॥८०६॥

अलङ्कृतं कर्णिकयो परिष्टात्
उदग्रनालं तव यन्त्रिकांशम् ।
पद्मापतेः पादसरोज लक्ष्म्याः
प्रत्येमि पादावनि केलिपद्मम् ॥ २६.७॥ ८०७॥

उपरि विनिहितस्य केशवाङ्घ्रेः
उपरि पदावनि यन्त्रिकात्मिका त्वम् ।
इति तव महिमा लघू करोति
प्रणत सुरेश्वर शेखराधिरोहम् ॥ २६.८॥ ८०८॥

नित्यं पदावनि निबद्ध किरीट शोभं
पद्मालया परिचितं पद मुद्वहन्त्याः ।
अङ्गीकरोति रुचि मङ्गुलि यन्त्रिका ते
साम्राज्य सम्प दनुरूप मिवातपत्रम् ॥ २६.९॥ ८०९॥

प्रथमा कलेव भवती चरणावनि भाति रङ्गचन्द्रमसः ।
शृङ्गोन्नतिरिव यत्र श्रियं विभावयति यन्त्रिका योगः ॥ २६.१०॥ ८१०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्रस्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
यन्त्रिका पद्धतिः षड्विंशी ॥

२७. पादुका सहस्रम् - रेखा पद्धतिः (१०)

सूचयन्तीं स्वरेखाभि रनालेख्य सरस्वतीम् ।
अलेखनीय सौन्दर्या माश्रये शौरि पादुकाम् ॥ २७.१॥ ८११॥

मणिमौलि निघर्षणात् सुराणां
वहसे काञ्चन पादुके विचित्रम् ।
कमलापति पादपद्म योगात्
अपरं लक्षण माधिराज्य सारम् ॥ २७.२॥ ८१२॥

अभितो मणिपादुके स्फुरन्त्याः
तव रेखा वितते स्तथा विधायाः ।
मुरवैरि पदारविन्द रूढैः
अनुकल्पायित माधिराज्य चिह्नैः ॥ २७.३॥ ८१३॥

रेखया विनमतां दिवौकसां मौलिरत्न मकरी मुखोत्थया ।
पादुके वहसि नून मद्भुतं शौरिपाद परिभोग लक्षणम् ॥ २७.४॥ ८१४॥

त्रिदश मकुट रत्नोल्लेख रेखापदेशात्
पारिणमयसि पुंसां पादुके मूर्ध्नि लग्ना ।
नरक मथन सेवा सम्पदं साधयित्री
नियति विलिखितानां निष्कृतिं दुर्लिपीनाम् ॥ २७.५॥ ८१५॥

पदकमल तलान्तः सम्श्रिता न्यातपत्र-
ध्वज सरसिज मुख्या न्यैश्वरी लक्षणानि ।
अवगमयसि शौरेः पादुके माद्दशानां
उपरि परिणतैः स्वैर्देवि रेखाविशेषैः ॥ २७.६॥ ८१६॥

स्नाता पदावनि चिरं परिभुज्य मुक्ता
पादेन रङ्गनृपतेः शुभलक्षणेन ।
रेखान्तरै र्नवनवै रुपशोभसे त्वं
संस्कार चन्दन विलेपन पङ्कलग्नैः ॥ २७.७॥ ८१७॥

भक्त्या मुहुः प्रणमतां त्रिदशेश्वराणां
कोटीर कोटि कषणा दुपजायमानैः ।
आभाति शौरि चरणा दधिकानुभावा

रेखाशतै स्तव पदावनि काऽपि रेखा ॥ २७.८॥ ८१८॥

पादावनि प्रतिपदं परमस्य पुंसः
पादारविन्द परिभोग विशेष योग्या ।
स्वाभाविकान् सुभग भक्ति विशेष दृश्यान्
रेखात्मकान् वहसि पत्रलता विशेषान् ॥ २७.९॥ ८१९॥

रेखापदेशतस्त्वं प्रशमयितुं प्रलय विप्लवाशङ्काम् ।
वहसि मधुजित्पदावनि मन्ये निगमस्य मातृकालेख्यम् ॥ २७.१०॥ ८२०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्रस्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
रेखापद्धतिः सप्तविंशी ॥

२८. पादुका सहस्रम् - सुभाषित पद्धतिः (१०)

कलासु काष्ठा मातिष्ठन् भूम्ने सम्बन्धिनामपि ।
पादुका रङ्गधुर्यस्य भरताराध्यतां गता ॥ २८.१॥ ८२१॥

सन्तः स्वदेश परदेश विभाग शून्यं
हन्त स्ववृत्ति मनघां न परित्यजन्ति ।
राज्ये वने च रघुपुङ्गव पादरक्षा

नैजं जहौ न खलु कण्टक शोधनं तत् ॥ २८.२॥ ८२२॥

ब्रह्मास्त्रता मधिजगाम तृणं प्रयुक्तं
पुण्यं शरव्य मभवत्पयसां निधिर्वा ।
पृथ्वीं शशास परिमुक्त पदं पदत्रम्
किं वा न किं भवति केलिविधौ विभूनां ॥ २८.३॥ ८२३॥

अन्येषु सत्स्वपि नरेन्द्रसुतेषु दैवात्
भ्रष्टः पदा दधिकरोति पदं पदार्हः ।
प्रायो निदर्शयति तत्प्रथमो रघूणां
तत्पादयोः प्रतिनिधी मणिपादुके वा ॥ २८.४॥ ८२४॥

चरण मनघ वृत्तेः कस्यचित्प्राप्य नित्यं
सकल भुवन गुप्त्यै सत्पथे वर्तते यः ।
नरपति बहुमानं पादुके वाधिगच्छन्
स भवति समयेषु प्रेक्षितज्ञै रुपास्यः ॥ २८.५॥ ८२५॥

रामे राज्यं पितुरभि मतं सम्मतं च प्रजानां
माता वव्रे तदहि भरते सत्यवादी ददौ च ।
चिन्तातीतः समजनि तदा पादुकाग्र्याभिषेको
दुर्विज्ञान स्वहृदयमहो दैवमत्र प्रमाणम् ॥ २८.६॥ ८२६॥

नातिक्रामे च्चरण वहनात्पादुका पादपीठं
यद्वाऽऽसन्नं परमिह सदा भाति राजासनस्य ।
पूर्वत्रैव प्रणिहित मभूद्धन्त रामेण राज्यं
शङ्के भर्तु र्बहुमति पदं विक्रमे साहचर्यम् ॥ २८.७॥ ८२७॥

प्रतिपद चपलाऽपि पादुका रघुपतिना स्वपदे निवेशिता ।
समजनि निभृत स्थिति स्तदा भवति गुणः श्रियमभ्युपेयुषाम्॥२८.८॥ ८२८॥

गतिहेतुरभूत् क्वचित्पदे स्थितिहेतु र्मणिपादुका क्वचित् ।
न हि वस्तुशु शक्ति निश्चयो नियतिः केवल मीश्वरेच्छया ॥ २८.९॥ ८२९॥

अधरीकृतोऽपि महता तमेव सेवेत सादरं भूष्णुः ।
अलभत समये रामात् पादाक्रान्ताऽपि पादुका राज्यम् ॥ २८.१०॥ ८३०॥

इति कवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
सुभाषित पद्धति रष्टाविंशी ॥

२९. पादुका सहस्रम् - प्रकीर्ण पद्धतिः (८०)

विधौ प्रवृत्ते यद्द्रव्यं गुण संस्कार नामभिः ।
श्रेयःसाधन माम्नातं तत्पदत्रं तथाऽस्तु मे ॥ २९.१॥ ८३१॥

मधुरस्मित रम्य मौक्तिकश्री र्विशसि व्यञ्जित मञ्जुल प्रणादा ।
सह रङ्गनृपेण वासगेहं तनुमध्या मणिपादुके त्वमेका ॥ २९.२॥ ८३२॥

शुभ शब्द विशेष संश्रिताभिः
भवती शौरि पदावनि क्रियाभिः ।
अनुतिष्ठति नून माश्रितानां
अखिलोपद्रव शान्तिकं नवीनम् ॥ २९.३॥ ८३३॥

मणिभि र्मधुवैरि पादरक्षे
भवती विक्रमणे प्रवर्धमाना ।
युगपद्भवतां युगान्त काले
दिवि लक्ष्मीं विदधे दिवाकराणाम् ॥ २९.४॥ ८३४॥

मञ्जुस्वनां मणिमयूख कलापिनीं त्वां
दृष्ट्वा कपर्दसविधे विनिवेश्यमानाम् ।
गूढी भवन्ति गरुडध्वज पादरक्षे
फूत्कारवन्ति पुरवैरि विभूषणानि ॥ २९.५॥ ८३५॥

मध्ये परिस्फुरित निर्मल चन्द्रतारा
प्रान्तेषु रत्न निकरेण विचित्रवर्णा ।
पुष्णासि रङ्गनृपते र्मणिपादुके त्वं

चक्षुर्वशीकरण यन्त्र विशेष शङ्काम् ॥ २९.६॥ ८३६॥

पादेन रङ्ग नृपतेः परिभुज्यमाना
मुक्ताफल प्रकटित श्रमवारि बिन्दुः ।
उत्कण्टका मणिमयूख शतै रुदग्रैः
सीत्कारिणीव चरणावनि शिञ्जितैस्त्वम् ॥ २९.७॥ ८३७॥

दूर प्रसारित करा निनदै र्मणीनां
आयाति दैत्य रिपुरित्य सकृद्ब्रुवाणा ।
दैत्येश्वरा नभिमुखान् जनितानुकम्पां
अन्ये निवारयसि माधव पादुके त्वम् ॥ २९.८॥ ८३८॥

अच्छेद्य रश्मि नियत क्रम रत्न धुर्या
निष्कम्प कूबर निभं दधती प्रतीकम् ।
क्रीडा गतेषु मधुजित्पदपद्म लक्ष्म्याः
कर्णीरथ स्त्वमसि काञ्चन पादरक्षे ॥ २९.९॥ ८३९॥

मञ्जुस्वना मरतकोपल मेचकाङ्गी
शोणाश्म तुण्ड रुचिरा मणिपादुके त्वम् ।
पद्मा विहार रसिकस्य परस्य यूनः
पर्यायतां भजसि पञ्जर शारिकाणाम् ॥ २९.१०॥ ८४०॥

शोणोपलै श्चरण रक्षिणि संश्रितेषु
च्छायात्मना मरकतेषु तवावगाढः ।
अन्वेति शौरि रभितः फलपङ्क्ति शोभिनि
आत्मानमेव शयितं वटपत्र मध्ये ॥ २९.११॥ ८४१॥

स्फीतं पदावनि तव स्नपनार्द्र मूर्तेः
आसागरं ततमभून् मणिरश्मिजालम् ।
लीलोचितं रघुसुतस्य शरव्य मासन्
यातूनि यस्य वलयेन विवेष्टितानि ॥ २९.१२॥ ८४२॥

रत्नांशुभि स्तव तदा मणिपादरक्षे
संरज्यमान वपुषां रजनी मुखेषु ।
आकस्मि कागत मदर्शि महौषधित्वं
साकेत पत्तन समीपरुहां द्रुमाणाम् ॥ २९.१३॥ ८४३॥

रामे वनं दशरथे च दिवं प्रयाते
निर्धूत विश्व तिमिरा सहसा बभूव ।
भूयिष्ठ रत्न किरणा भवती रघूणां
भूयः प्रताप तपनोदय पूर्वसन्ध्या ॥ २९.१४॥ ८४४॥

प्रीतेन देवि विभुना प्रतिपादनीयां
पादावनि प्रतिपदोदित मञ्जुनादाम् ।

विद्यां विदु र्भगवतः प्रतिपादनार्हां
पारायणागम पयोनिधि पारगास्त्वाम् ॥ २९.१५॥ ८४५॥

मुक्तांशु केसरवती स्थिर वज्रदंष्ट्रा
प्रह्लाद सम्प दनुरूप हिरण्यभेदा ।
मूर्तिः श्रियो भवसि माधव पादरक्षे
नाथस्य नून मुचिता नरसिंह मूर्तेः ॥ २९.१६॥ ८४६॥

सम्भावयन्ति कवयश्चतुर प्रचारां
मञ्जुस्वनां महित मौक्तिक पत्रलाङ्गीम् ।
स्वाधीन सर्वभुवनां मणिपादुके त्वां
रङ्गाधिराज पदपङ्कज राजहंसीम् ॥ २९.१७॥ ८४७॥

मुक्ता मयूख रुचिरां मणिपादरक्षे
मञ्जुस्वनां मणिभि राहित वर्णवर्गाम् ।
मन्ये मुकुन्द पदपद्म मधुव्रतीनां
अन्या मकृत्रिम गिरा मधिदेवतां त्वाम् ॥ २९.१८॥ ८४८॥

आसाद्य केकय सुता वरदान मूलं
कालं प्रदोष मनिरीक्ष्य रमा सहायम् ।
मञ्जुप्रणाद रहिता मणिपादरक्षे
मौनव्रतं किमपि नून मवर्तयस्त्वम् ॥ २९.१९॥ ८४९॥

वैडूर्य रम्य सलिला महिता मरुद्भिः
छायावती मरकतोपल रश्मिजालैः ।
अश्रान्त मोह पदवी पथिकस्य जन्तोः
विश्रान्ति भूमिरिव शौरि पदावनि त्वम् ॥ २९.२०॥ ८५०॥

आद्यो रघुक्षिति भुजा मभिषेक दीप्तैः
आप्यायित स्तव पदावनि रश्मिजालैः ।
मन्दी चकार तपनो व्यपनीत भीतिः
मन्दोदरी वदन चन्द्रमसो मयूखान् ॥ २९.२१॥ ८५१॥

मान्या समस्त जगतां मणिभङ्ग नीला
पादे निसर्ग घटिता मणिपादुके त्वम् ।
अन्तः पुरेषु ललितानि गतागतानि
च्छायेव रङ्गनृपते रनुवर्तसे त्वम् ॥ २९.२२॥ ८५२॥

रङ्गाधिराज पदपङ्कज माश्रयन्ती
हैमी स्वयं परिगता हरिनीलरत्नैः ।
सम्भाव्यसे सुकृतिभि र्मणिपादुके त्वं
सामान्य मूर्तिरिव सिन्धु सुता धरण्योः ॥ २९.२३॥ ८५३॥

अभ्यर्चिता सुमनसां निवहै रजस्रं

मुक्तारुणोपलन स्वाङ्गुलि पल्लवश्रीः ।
श्रेयस्करीं मुरभिद श्चरणद्वयीव
कान्तिं समाश्रयसि काञ्चन पादुके त्वम् ॥ २९.२४॥ ८५४॥

निर्मृष्टगात्र रुचिरा मणिपादुके त्वं
स्नातानुलेप सुरभि र्नवमाल्य चित्रा ।
प्राप्ते विहार समये भजसे मुरारेः
पादारविन्द परिभोग मनन्य लभ्यम् ॥ २९.२५॥ ८५५॥

नादे पदावनि तथा तव सन्निवेशे
निर्वेशन क्रम मसह्य मपाचिकीर्षुः ।
यैरेव लोचन शतै रभिवीक्षते त्वां
तैरेव पन्नगपतिः श्रुतिमान् बभूव ॥ २९.२६॥ ८५६॥

पादावनि स्फुट मयूख सहस्र दृश्या
विष्णोः पदेन भवती विहित प्रचारा ।
त्वद्भक्ति यन्त्रित जन प्रथमस्य शम्भोः
वैकर्तनी मनुकरोति विहार मूर्तिम् ॥ २९.२७॥ ८५७॥

राज्ये वनेपि रघुवीर पदोचितायाः
संस्मृत्य गौतम वधू परिरक्षणं ते ।
मन्ये समाहित धियो मणिपादुके त्वां

मूर्ध्ना भजन्त्यनुदिनं मुनि धर्मदाराः ॥ २९.२८॥ ८५८॥

त्वामाश्रितो मणि मयूख सहस्र दृश्यां
त्वच्छिञ्जितेन सह रङ्गपतिः समुद्यन् ।
आशङ्क्यते सुमतिभि र्मणिपादरक्षे
विद्यासखः सवितृ मण्डल मध्यवर्ती ॥ २९.२९॥ ८५९॥

रत्नाश्रितै र्हरिपदं मणिपादुके त्वं
स्पृष्ट्वा करैः श्रुति रसायन मञ्जुनादा ।
तत्त्वं तदेत दिति बोधयसीव सम्यक्
वेदान्प्रतारितवतो विविधान् कुदृष्टीन् ॥ २९.३०॥ ८६०॥

आनन्दसूः प्रणयिना मनघ प्रसादा
रङ्गाधिराज पदरक्षिणि रत्नभासा ।
न्यस्ते मुहु र्निजभरे स्थिरतां भजन्त्याः
वर्णांशुकं वितरसीव वसुन्धरायाः ॥ २९.३१॥ ८६१॥

त्वं चित्रभानु रसि रत्न विशेष योगात्
भूम्ना निजेन परिपुष्यसि पावकत्वम् ।
स्वेनैव शौरि चरणावनि चन्द्ररूपा
तेजस्त्रयीव मिलिताऽसि तमोपहा नः ॥ २९.३२॥ ८६२॥

प्रौढ प्रवाल रुचिरा भुवनैक वन्द्या
रङ्गाधिराज चरणावनि रम्यचन्द्रा ।
सम्भिन्न मौक्तिक रुचिः सततं प्रजानां
तापात्ययं दिशसि तारकितेव सन्ध्या ॥ २९.३३॥ ८६३॥

रङ्गेश्वरस्य पुरतो मणिपादुके त्वं
रत्नांशुभि र्विकिरसि स्फुट भक्ति बन्धा ।
पादौ विहारयितु मद्भुत सौकुमार्यौ
प्रायः सरोज कुमुदोत्पल पत्र पङ्क्तिम् ॥ २९.३४॥ ८६४॥

आसन्न वृत्ति रवरोध गृहेषु शौरेः
आपादयस्यनुपदं वरवर्णिनीनाम् ।
आलग्न रत्न किरणा मणिपादुके त्वं
मञ्जुस्वना मदन बाण निघर्ष शङ्काम् ॥ २९.३५॥ ८६५॥

पर्याप्त मौक्तिक नखा स्फुट पद्मरागा
रेखा विशेष रुचिरा ललित प्रचारा ।
रङ्गाधिराज पदयो र्मणिपादुके त्वं
सायुज्य माश्रितवतीव समस्त वन्द्या ॥ २९.३६॥ ८६६॥

प्राप्ताभिषेका मणिपादुके त्वं प्रदीप्तरत्ना रघुराज धान्याः ।
प्रदक्षिण प्रक्रमणा दकार्षीः प्राकार माग्नेय मिव प्रभाभिः॥२९.३७॥ ८६७॥

रत्नासने राघव पादरक्षे प्रदीप्यमाना स्तव पद्मरागाः ।
प्रायो नरेन्द्रान् भरतस्य जेतुः प्रतापवह्ने रभवन्प्ररोहाः ॥ २९.३८॥ ८६८॥

शुभप्रणादा भवती श्रुतीनां कण्ठेशु वैकुण्ठपतिं वराणाम् ।
बध्नासि नूनं मणिपादरक्षे मङ्गल्यसूत्रं मणिरश्मिजालैः ॥ २९.३९॥ ८६९॥

विचित्रवर्णा श्रुति रम्य शब्दा निषेव्यसे नाकसदां शिरोभिः ।
मधुद्विषस्त्वं मणिपादरक्षे श्रेयस्करी शासन पत्रिकेय ॥ २९.४०॥ ८७०॥

स्थिरा स्वभावान् मणिपादुके त्वं
सर्वंसहा स्वादुफल प्रसूतिः ।
पृथ्वीव पद्भ्यां परमस्य पुंसः
संसृज्यसे देवि विभज्यसे च ॥ २९.४१॥ ८७१॥

पश्यन्ति रङ्गेश्वर पादरक्षे
पूजासु ते संहित पुष्पजालाम् ।
मृगीदृशो वासव रत्नरेखां
सचित्र पुङ्खामिव मन्मथज्याम् ॥ २९.४२॥ ८७२॥

करैरुदग्रैः स्फुरतां मणीनां मञ्जुस्वना माधव पादुके त्वम् ।
अनूपदेशे कनकापगायाः कलेः प्रवेशं प्रतिषेधसीव ॥ २९.४३॥ ८७३॥

आक्रान्तवेदिर्भवती तदानीं अदर्शि मुक्तान्वित शोणरत्ना ।
करग्रहार्थं भरतेन भूम्याः लाजोत्करै र्वह्निशिखेव कीर्णा ॥२९.४४॥ ८७४॥

पत्रला मणिगणै र्हिरण्मयी भासि रङ्गपति रत्नपादुके ।
केलिमण्टप गतागतोचिता भूमिकेव गरुडेव कल्पिता ॥ २९.४५॥ ८७५॥

उन्नतं बलि विरोधिन स्तदा
पादुके पदसरोज माश्रिता ।
मौक्तिक स्तबक मध्य सम्मितं
व्योम षट्पदतुला मलम्भयः ॥ २९.४६॥ ८७६॥

कोमलाङ्गुलि निवेश यन्त्रिका-
न्यस्त मौक्तिक मयूख दन्तुरा ।
मङ्गलानि वमसीव देहिनां
रङ्गराज मणिपादुके स्वयम् ॥ २९.४७॥ ८७७॥

पङ्कजा सहचरस्य रङ्गिणः
पादुके निजपदा दनन्तरम् ।
न्यस्यत स्त्वयि जगन्ति जायते
नाग भोग शयनं निरङ्कुशम् ॥ २९.४८॥ ८७८॥

साधयन्ति मधुवैरि पादुके
साधवः स्थिर मुपाय मन्तिमम् ।
त्वत्प्रवृत्ति विनिवर्त नोचित-
स्वप्रवृत्ति विनिवर्त नान्वितम् ॥ २९.४९॥ ८७९॥

नन्दसूनु पदपद्म मिन्दिरा पाणि पल्लव निपीडनासहम् ।
पादुके तव बलेन पर्यभृ दूष्मला मुरग मौलि शर्कराम् ॥ २९.५०॥ ८८०॥

मणिनिकर समुत्थैः सर्ववर्णा मयूखैः
प्रकटित शुभनादा पादुके रङ्गभर्तुः ।
निखिल निगम सूते र्ब्रह्मणस्त त्सनाथां
अवगमयसि हृद्या मर्धमात्रां चतुर्थीम् ॥ २९.५१॥ ८८१॥

श्रुति विषय गुणा त्वं पादुके दैत्यहन्तुः
सतत गति मनोज्ञा स्वेन धाम्ना ज्वलन्ती ।
जनित भुवन वृद्धि र्दृश्यसे स्थैर्य युक्ता
विधृत निखिल भूता वैजयन्तीव माला ॥ २९.५२॥ ८८२॥

रघुपति पद सङ्गा द्राज्य खेदं त्यजन्ती
पुनरपि भवती स्वान् दर्शयन्ती विहारान् ।
अभिसमधित वृद्धिं हर्ष कोलाहलानां
जनपद जनितानां ज्यायसा शिञ्जितेन ॥ २९.५३॥ ८८३॥

हरिचरण मुपघ्नं पादुके संश्रितायां
अधिगत बहुशाखं वैभवं दर्शयन्त्याम् ।
अभजत विधिहस्त न्यस्त धर्म द्रवायां
त्वयि मुकुल समृद्धिं मौक्तिकश्री स्तदानीम् ॥ २९.५४॥ ८८४॥

कनक रुचिर कान्तिः कल्पिता शोकभारा
कृतपद कमलश्रीः क्रीडता माधवेन ।
दिशिदिशि सुमनोभि र्दर्शनी यानुभावा
सुरभि समय लक्ष्मीं पादुके पुष्यसि त्वम् ॥ २९.५५॥ ८८५॥

प्रणिहित पदपद्मा पादुके रङ्गभर्तुः
शुभतर गति हेतु श्चारु मुक्ता प्रवाला ।
स्थिर परिणत रागां शुद्ध बोधानुबद्धां
स्वजनयसि मुनीनां त्वन्मयीं चित्तवृत्तिम् ॥ २९.५६॥ ८८६॥

विरचित नवभागा रत्नभेदै र्विचित्रैः
विविध वितत रेखा व्यक्तसीमा विभागा ।
हरिचरण सरोजं प्रेप्सता मर्चनीयं
प्रथयसि नवनाभं मण्डलं पादुके त्वम् ॥ २९.५७॥ ८८७॥

परिणत गुणजाला पङ्क्तिभि र्मौक्तिकानां

बहुविध मणि रश्मि ग्रन्थ बन्धाभिरामा ।
रघुपति पदरक्षे राजवाह्यस्य कुम्भे
कलित रुचिर भूस्त्वं काऽपि नक्षत्रमाला ॥ २९.५८॥ ८८८॥

चरित निखिल वृत्ति श्चारु पद्मासनस्था
गुण निबिडित मुक्ता पङ्क्ति बद्धाक्षमाला ।
सविध मधिवसन्ती पादुके रङ्गभर्तुः
चरण कमल मन्त बिंम्बितं ध्यायसीव ॥ २९.५९॥ ८८९॥

अनुपधि परिरक्ष न्नेक पुत्राभिमानाद्-
भुवनमिद मशेषं पादुके रङ्गनाथः ।
निजपद निहितायां देवि तिष्ठन् व्रजन् वा
त्वयि निहित भरोऽभृत् किं पुनः स्वापमृच्छन् ॥ २९.६०॥ ८९०॥

त्वरित मुपगतानां श्रीमतो रङ्गभर्तुः
त्वदुपहित पदस्य स्वैर यात्रोत्सवेषु ।
मुखरयति दिगन्तान् मुह्यतां त्वत्प्रशस्तौ
विहित कुसुम वृष्टि र्व्योवघोषी सुराणाम् ॥ २९.६१॥ ८९१॥

मनसि नियम युक्ते वर्तमाना मुनीनां
प्रतिपद मुपयान्ती भावनीय क्रमत्वम् ।
श्रुतिरिव निजशब्दैः पादुके रङ्गभर्तुः

पद मनितर गम्यं व्यङ्कुमर्हा त्वमेव ॥ २९.६२॥ ८९२॥

अविकल निज चन्द्रा लोक सन्दर्शनीया
प्रतिकल मुपभोग्या पादुके रङ्गभर्तुः ।
मुकुलयितु मशेषं मौक्तिक ज्योत्स्नया नः
प्रभवसि तिमिरौघं पौर्णमासी निशेव ॥ २९.६३॥ ८९३॥

हंसश्रेणी परिचित गति र्हारिणी कल्मषाणां
मौलौ शम्भोः स्थिति मधिगता मुग्ध चन्द्रानुबद्धा ।
राज्ञामेका रघुकुल भुवां सम्य गुत्तारिका त्वं
काले तस्मिन् क्षिति मधिगता पादुके जाह्नवीव ॥ २९.६४॥ ८९४॥

स्वच्छाकारां श्रुति सुरभितां स्वादुभा वोपपन्नां
मार्गेमार्गे महित विभवां पादुके तीर्थभेदैः ।
शीतस्पर्शां श्रम विनयिनीं गाहते मन्दमन्दं
क्रीडालोलः कमलनिलया दत्तहस्तो युवा त्वाम् ॥ २९.६५॥ ८९५॥

अभ्यस्यन्त्योः क्रम मनुपमं रङ्गभर्तु र्विहारे
स्थानेस्थाने स्वर परिणतिं लम्भितस्तत्तदर्हाम् ।
पर्यायेण प्रहितपदयोः पादुके श्रुत्युदारः
शिञ्जानादः स्फुरति युवयोः शृङ्खला बन्धरम्यः ॥ २९.६६॥ ८९६॥

आसन्नानां दिवस मपुन र्नक्त मापादयन्ती
स्फीतालोका मुनिभि रभितः प्राणिना मस्तदोषा ।
प्रह्वैर्जुष्टा विबुध निवहैः पादुके रङ्गभर्तुः
पादाम्भोजे दिशति भवति पूर्वसन्ध्येव कान्तिम् ॥ २९.६७॥ ८९७॥

रम्यालोका ललित गमना पद्मरागा धरोष्ठी
मध्ये क्षामा मणिवलयिनी मौक्तिक व्यक्तहासा ।
श्यामा नित्यं हरित मणिभिः शार्ङ्गिणः पादरक्षे
मन्ये धातुर्भवसि महिला निर्मितौ मातृका त्वम् ॥ २९.६८॥ ८९८॥

स्थित्वा पूर्वं क्वचन भवती भद्रपीठस्य मध्ये
रत्नोदञ्चत्किरण निकरा रङ्गिणः पादरक्षे ।
व्याकीर्णानां नृपति विरहाद्देवि वर्णाश्रमाणां
नूनं सीमा विभजनसहं निर्ममे सूत्रपातम् ॥ २९.६९॥ ८९९॥

मात र्मञ्जुस्वन परिणत प्रार्थना वाक्य पूर्वं
निक्षिप्तायां त्वयि चरणयोः पादुके रङ्गभर्तुः ।
त्वय्यायत्तं किमपि कुशलं जानतीनां प्रजानां
पर्याप्तं तन्न खलु न भवत्यात्म निक्षेपकृत्यम् ॥ २९.७०॥ ९००॥

नित्यं रङ्ग क्षितिपति पदन्यास धन्यात्मनस्ते
शिञ्जानादं श्रवणमधुरं पादुके दीर्घयन्तः ।

काले तस्मिन् करण विगम क्लेशजातं विहन्युः
सन्तापं नस्तरुण तुलसी गन्धिनो गन्धवाहाः ॥ २९.७१॥ ९०१॥

संसाराध्व श्रमपरिणतं संश्रितानां जनानां
तापं सद्यः शमयितुमलं शार्ङ्गिणः पादुके त्वम् ।
चन्द्रापीडे प्रणमति नवां चन्द्रिका मापिबद्भिः
धारा निर्यत्सलिल कणिका शीकरै श्चन्द्रकान्तैः ॥ २९.७२॥ ९०२॥

वज्रोपेतां वलभि दुपल श्यामलां मञ्जुघोषां
मुक्तासारां मधुर चपलां वीक्ष्य विष्णोः पदे त्वाम् ।
हर्षोत्कर्षा दुपरि चलयन्पादुके चन्द्रकान्तं
धत्ते नित्यं धृतघनरुचि स्ताण्डवं नीलकण्ठः ॥ २९.७३॥ ९०३॥

श्रीरङ्गेन्दोश्चरण कमलं तादृशं धारयन्ती
कालेकाले सह कमलया क्लृप्त यात्रोत्सवश्रीः ।
गत्वा गत्वा स्वय मनुगृह द्वार मुन्निद्रनादा
पौरान्नित्यं किमपि कुशलं पादुके पृच्छसीव ॥ २९.७४॥ ९०४॥

चतुर विहारिणीं रुचिर पक्षरुचिं भवतीं
मनसिज सायकासन गुणोचित मञ्जुरवाम् ।
अनुपद माद्रिये महि महेन्द्र शिला महितां
हरिचरणारविन्द मकरन्द मधुव्रतिकाम् ॥ २९.७५॥ ९०५॥

कनकरुचा जटा मुरग मौलिमणीन् मणिभिः
त्रिदिव तरङ्गिणीं तरल मौक्तिक दीधितिभिः ।
कुटिल तया क्वचिच्छशिकला मधरी कुरुषे
मुररिपु पादुके पुरभिदः शिरसा विधृता ॥ २९.७६॥ ९०६॥

काले तल्प भुजङ्ग मस्य भजतः काष्ठां गतां शेषतां
मूर्तिं कामपि वेद्मि रङ्गनृपते श्चित्रां पदत्रद्वयीम् ।
सेवानम्र सुरासुरेन्द्र मकुटी शेषापटी सङ्गमे
मुक्ता चन्द्रिकयेव या प्रथयते निर्मोकयोगं पुनः ॥ २९.७७॥ ९०७॥

चन्द्रापीड शिखण्ड चन्द्र शिखर च्योतत्सुधा निर्झर-
स्तोकाश्लिष्ट सुरेन्द्र शेखर रजः स्त्यानां स्तुमः पादुकाम् ।
ब्रह्मस्तम्ब विभक्त सीम विविध क्षेत्रज्ञ सर्ग स्थिति-
ध्वंसानुग्रह निग्रह प्रणयिनी या सा क्रिया रङ्गिणः ॥ २९.७८॥ ९०८॥

लक्ष्मी नूपुर शिञ्जितेन गुणितं नादं तवाकर्णयन्
आजिघ्रन्निगमान्त गन्ध तुलसी दामोत्थितं सौरभम् ।
काले कुत्रचि दागतं करुणया सार्धं त्वया चाग्रतः
पश्येयं मणिपादुके परतरं पद्मेक्षणं दैवतम् ॥ २९.७९॥ ९०९॥

वहति क्षितिव्य वहितां सोऽपि त्वां गतिषु पादुके रङ्गी ।

कमठपति भुजग परिबृढ करिवर कुल शिखरि भूमिका भेदैः ॥ २९.८०॥
९१०॥

इति श्रीकवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
प्रकीर्ण पद्धतिः एकोनत्रिंशी ॥

३०. पादुका सहस्रम् - चित्र पद्धतिः (४०)

प्रतिष्ठां सर्व चित्राणां प्रपद्ये मणिपादुकाम् ।
विचित्र जगदाधारो विष्णुर्यत्र प्रतिष्ठितः ॥ ३०.१॥ ९११॥

शृणु ते पादुके चित्रं चित्राभि र्मणिभि र्विभोः
युगक्रम भुवो वर्णान् युगपद्वहसे स्वयम् ॥ ३०.२॥ ९१२॥

सुरासुरार्चिता धन्या तुङ्गमङ्गल पालिका ।
चराचरार्चिता मान्या रङ्गपुङ्गव पादुका ॥ ३०.३॥ ९१३॥

पद्मेव मङ्गल सरित्पारं संसार सन्ततेः ।
दुरित क्षेपिका भूयात्पादुका रङ्गभूपतेः ॥ ३०.४॥ ९१४॥

अनन्य शरणः सीदन्ननन्त क्लेश सागरे ।

शरणं चरणत्राणं रङ्गनाथस्य संश्रये ॥ ३०.५॥ ९१५॥

प्रतिभायाः परं तत्त्वं बिभ्रती पद्मलोचनम् ।
पश्चिमाया मवस्थायां पादुके मुह्यतो मम ॥ ३०.६॥ ९१६॥

यामः श्रयति यां धत्ते यैन यात्याय याच्च या ।
याऽस्य मानाय यैवान्या सा मामवतु पादुका ॥ ३०.७॥ ९१७॥

चर्या नः शौरिपादु त्वं प्रायश्चित्तेष्वनुत्तमा ।
निवेश्यसे ततः सद्भिः प्रायश्चित्तेष्वनुत्तमा ॥ ३०.८॥ ९१८॥

रामपाद गता भासा सा भातागद पामरा ।
कादुपानञ्च कासह्या ह्यास काञ्चन पादुका ॥ ३०.९॥ ९१९॥

बाढा घाळी झाटतुच्छे गाथाभानाय फुल्लखे ।
समाधौ शठजिच्चूडां वृणोषि हरिपादुके ॥ ३०.१०॥ ९२०॥

सा भूपा राम पारस्था विभूपास्ति सपारता ।
तारपा सकृपा दुष्टि पूरपा रामपादुका ॥ ३०.११॥ ९२१॥

कारिका न न यात्राया यागेयास्य स्यभानुभा ।
पादपा हह सिद्धासि यज्ञाय मम साञ्जसा ॥ ३०.१२॥ ९२२॥

सराघवा श्रुतौ द्दष्टा पादुका सनृपासना ।
सलाघवा गतौ श्लिष्टा स्वादुर्मे सदुपासना ॥ ३०.१३॥ ९२३॥

काव्याया स्थित मावर्ग व्याज यातग मार्गका
कामदा जगतः स्थित्यै रङ्गपुङव पादुका ॥ ३०.१४॥ ९२४॥

सुरकार्यकरी देवी रङ्गधुर्यस्य पादुका ।
कामदा कलितादेशा चरन्ती साधुवर्त्मसु ॥ ३०.१५॥ ९२५॥

भरताराधितां तारां वन्दे राघव पादुकाम् ।
भवता पाधितान्तानां वन्द्यां राजीव मेदुराम् ॥ ३०.१६॥ ९२६॥

कादुपास्य सदालोका कालो दाहृत दामका ।
कामदाध्वरि रंसाकाऽकासा रङ्गेश पादुका ॥ ३०.१७॥ ९२७॥

पापा कूपार पाळीपा त्रिपादी पाद पादपा ।
कृपारूपा जपालापा स्वापा माऽपान्नृपाधिपा ॥ ३०.१८॥ ९२८॥

स्थिरागसां सदाराध्या विहताकत तामता ।
सत्पादुके सरासामा रङ्गराजपदं नय ॥ ३०.१९॥ ९२९॥

स्थिता समय राजत्पा गतरा मादके गवि ।
दुरंहसां सन्नतादा साध्या ताप करासरा ॥ ३०.२०॥ ९३०॥

लोकतारा कामचारा कविराज दुरावचा ।
तारागते पादराम राजते रामपादुका ॥ ३०.२१॥ ९३१॥

जयामपा पामयाज यामहे दुदुहे मया ।
महेशका काशहेम पादुका मम कादुपा ॥ ३०.२२॥ ९३२॥

पापादपा पादपापा पाद पाद दपा दपा ।
दपा दपा पाद पाद पादपा दद पादपा ॥ ३०.२३॥ ९३३॥

कोपोद्दीपक पापेऽपि कृपापा कोप पादिका ।
पूद पादोद कापादो द्दीपिका काऽपि पादुका ॥ ३०.२४॥ ९३४॥

तता तत्ताति तत्तेता तात तीतेति ताति तुत् ।
तत्तत्तत्ता तितितता ततेता तेत तातुता ॥ ३०.२५॥ ९३५॥

यायायाया यायायाया यायायाया यायायाया
यायायाया यायायाया या या या या या या या या ॥ ३०.२६॥ ९३६॥

रघुपति चरणावनी तदा विरचित सञ्चरणा वनीपथे ।

कृतपरिचरणा वनीपकै र्निगम मुखैश्च रणावनीगता ॥ ३०.२७॥ ९३७॥

दत्तकेलिं जगत्कल्पना नाटिका-
रङ्गिणा रङ्गिणा रङ्गिणा रङ्गिणा ।
तादृशे गाधि पुत्राध्वरे त्वां विना
अपादुका पादुका पादुका पादुका ॥ ३०.२८॥ ९३८॥

पादपा पादपा पादपा पादपा पादपा पादपा पादपा पादपा ।
पादपा पादपा पादपा पादपा पादपा पादपा पादपा पादपा ॥ ३०.२९॥ ९३९॥

साकेतत्रान वेला जनित ततनिज प्राङ्कणश्री प्रभासा
साभाप्रश्री रटव्या मियम मम यमि व्याप दुच्छेदिलासा ।
सालादिच्छेद तिग्माहवरुरु रुवह ह्रीकर स्यामरासा-
सा रामस्याङ्घ्रि मभ्या जतिनन नतिज स्थूल मुत्रातकेसा ॥ ३०.३०॥ ९४०॥

रम्ये वेश्मनि पाप राक्षसभिदा स्वासत्तधी नायिका
नन्तुं कर्मज दुर्मदा लसधियां सा हन्तनाथी कृता ।
सद्वाटभ्रमिकासु तापस तपो विस्रम्भ भूयन्त्रिका
काचित्स्वैरगमेन केलिसमये कामव्रता पादुका ॥ ३०.३१॥ ९४१॥

श्रीसंवेदन कर्मकृद्वसु तव स्यामृद्ध धैर्य स्फुटः
श्रीपादावनि विस्तृतासि सुखिनी त्वं गेय यातायना ।
वेदान्तानुभवाति पातिसु तनुः सान्द्रेड्य भाव प्रथे
अङ्कस्था चाच्युत दिव्यदास्य सुमतिः प्राणस्थसीताधन॥३०.३२॥
९४२॥

कनकपीठ निविष्ट तनुस्तदा सुमतिदायि निजानुभव स्मृता ।
विधिशिव प्रमुखै रभिवन्दिता विजयते रघुपुङ्गव पादुका ॥ ३०.३३॥ ९४३॥

दीनगोपी जनि क्लिष्ट भीनुत्सदा
राम पादावनि स्वानुभाव स्थिता ।
एधि मेऽवश्य मुत्तार भावश्रिता
तेजसा तेन घुष्टिं गता पालिका ॥ ३०.३४॥ ९४४॥

धाम निराकृत तामस लोका धातृमुखै र्विनता निजदासैः ।
पाप मशेष मपाकुरुषे मे पादु विभूषित राघव पादा ॥ ३०.३५॥ ९४५॥

कृपानघ त्रात सुभूरदुष्टा
मेध्या रुचा पारिषदाम भूपा ।
पदावनि स्त्यान सुखैर्न तृप्ता
कान्त्या समेता धिकृताऽनिरोधा ॥ ३०.३६॥ ९४६॥

सारस सौख्य समेता ख्याता पदपा भुवि स्वाज्ञा ।
साहसकार्य वनाशा धीरा वसुदा नवन्यासा ॥ ३०.३७॥ ९४७॥

सान्याऽवनदा सुरवराऽधीशाना वर्यका सहसा ।
ज्ञा स्वा विभुपादपता ख्याता मे सख्यसौ सरसा ॥ ३०.३८॥ ९४८॥

तार स्फार तरस्वर रसभररा सा पदावनी सारा ।
धीरस्वैर चर स्थिर रघुपुर वासरति राम सवा ॥ ३०.३९॥ ९४९॥

चरमचरं च नियन्तुः चरणावनिदम्परेतरा शौरेः ।
चरमपुरुषार्थ चित्रौ चरणावनि दिशसि चत्वरेषु सताम् ॥ ३०.४०॥ ९५०॥

इति श्रीकवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
चित्रपद्धतिः त्रिंशी ॥

३१. पादुका सहस्रम् - निर्वेद पद्धतिः (२०)

प्रपद्ये पादुकां देवी परविद्यामिव स्वयम् ।
यामर्पयति दीनानां दयमानो जगद्गुरुः ॥ ३१.१॥ ९५१॥

अपि जन्मनि पादुके परस्मिन्

अनघैः कर्मभि रीदृशो भवेयम् ।
य इमे विनयेन रङ्गभर्तुः
समये त्वां पदयोः समर्पयन्ति ॥ ३१.२॥ ९५२॥

परिवर्तयिता पितामहादीन् ।
त्वमिवानन्त मसौ वहत्यनेहा ।
अधुनाऽपि न शौरि पादुके त्वां
अनघालम्बन मभ्युपैति चित्तम् ॥ ३१.३॥ ९५३॥

कमला ध्युषिते निधौ निरीहे
सुलभे तिष्ठति रङ्गकोश मध्ये ।
त्वयि तत्प्रति लम्भने स्थितायां
परमन्विच्छति पादुके मनो मे ॥ ३१.४॥ ९५४॥

यद्यप्यहं तरलधी स्तव न स्मरेयं
न स्मर्तु मर्हसि कथं भवती स्वयं मे ।
वत्से विहार कुतुकं कलय त्यवस्था
का नाम केशव पदावनि वत्सलायाः ॥ ३१.५॥ ९५५॥

मात र्मुकुन्द करुणामपि निह्नुवानात्
किं वा परं किमपि किल्बिषतो मदीयात् ।
गाढं गृहीत चरणा गमनापदेशात्

तत्प्रेरण प्रणयिनी तव चेन्न लीला ॥ ३१.६॥ ९५६॥

क्षीबाऽसि काञ्चन पदावनि कैटभारेः
पादारविन्द मकरन्द निषेवणेन ।
देवि त्वदन्तिक जुषः कथ मन्यथा मे
दीनाक्षराणि न शृणोषि दयाधिका त्वम् ॥ ३१.७॥ ९५७॥

मातस्त्व दर्पित भरस्य मुकुन्दपादे
भद्रेतराणि यदि नाम भवन्ति भूयः ।
कीर्तिः प्रपन्न परिरक्षण दीक्षितायाः
किं न त्रपेत तव काञ्चन पादरक्षे ॥ ३१.८॥ ९५८॥

दौवारिक द्विरसन प्रबलान्तरायैः
दूये पदावनि दुराढ्य बिलप्रवेशैः ।
तद्रङ्गधाम निरपाय धनोत्तरायां
त्वय्येव विश्रमय मङ्क्षु मनोरथं मे ॥ ३१.९॥ ९५९॥

व्यामुह्यतां त्रिविध तापमये निदाघे
मायाविशेष जनितासु मरीचिकासु ।
संस्पृष्ट शौरि चरणा चरणावनि त्वं
स्थेया स्वयं भवसि नश्वरमे पुमर्थे ॥ ३१.१०॥ ९६०॥

अच्छेद्यया विषय वागुरया निबद्धान्
दीनान् जनार्दन पदावनि सत्पथस्था ।
प्रायः क्रमेण भवती परिगृह्य मौलौ
कालेन मोचयति नः कृपया सनाथा ॥ ३१.११॥ ९६१॥

संवाहिका चरणयो र्मणिपादरक्षे
देवस्य रङ्गवसते र्दयिता ननु त्वम् ।
कस्त्वां निवारयितु मर्हति योजयन्तीं
मातः स्वयं गुणगणेषु ममापराधान् ॥ ३१.१२॥ ९६२॥

किं वा भविष्यति परं कलुशैकवृत्तेः
एतावताऽप्यनुपजात मनेहसा मे ।
एकं तदस्ति यदि पश्यसि पादुके ते
पद्मा सहाय पदपङ्कज भोगसाम्यम् ॥ ३१.१३॥ ९६३॥

विविध विषय चिन्ता सन्तताभि श्चिरं मां
जनित कलुष मित्थं देवि दुर्वासनाभिः ।
पद सरसिजयोत्स्वं पादुके रङ्गभर्तुः
परिमल परिवाहैः पावनै र्वासयेथाः ॥ ३१.१४॥ ९६४॥

शरण मधिगत स्त्वां शार्ङ्गिणः पादरक्षे
सकृदपि विनियुक्तं त्वत्सपर्याधिकारे ।

पुनरपि कथमेनं हस्त मुत्तानयेयं
धनमद मुदितानां मानवानां समाजे ॥ ३१.१५॥ ९६५॥

यदि किमपि समीहे कर्म कर्तुं यथावत्
प्रतिपद मुपजातैः प्रत्यवेयां निमित्तैः ।
अवधिरसि यदि त्वं तत्र नैमित्तिकानां
शरणमिह न किं मे शौरि पादावनि स्याः ॥ ३१.१६॥ ९६६॥

अन्तर्लीनै रघपरिकरै राविला चित्तवृत्तिः
शब्दादीनां परवशतया दुर्जया नीन्द्रियाणि ।
विष्णोः पाद प्रणयिनि चिरादस्य मे दुःख सिन्धोः
पारं प्रप्यं भवति परया विद्यया वा त्वया वा ॥ ३१.१७॥ ९६७॥

गोमायूनां मलय पवने तस्कराणां हिमांशौ
दुर्वृत्तानां सुचरित मये सत्पथे त्वत्सनाथे ।
तत्त्वज्ञाने तरल मनसां शार्ङ्गिणः पादरक्षे
नित्योद्वेगो भवति नियते रीदृशी दुर्विनीतिः ॥ ३१.१८॥ ९६८॥

काले जन्तून् कलुष करणे क्षिप्र माकारयन्त्या
घोरं नाहं यम परिषदो घोष माकर्णयेयम् ।
श्रीमद्रङ्गेश्वर चरणयो रन्तरङ्गैः प्रयुक्तं
सेवाह्वानं सपदि शृणुयां पादुका सेवकेति ॥ ३१.१९॥ ९६९॥

पाषाण कल्प मन्ते परिचित गौतम परिग्रह न्यायात् ।
पतिपद परिचरणार्हं परिणमय मुकुन्द पादरक्षिणि माम् ॥ ३१.२०॥ ९७०॥

इति श्रीकवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे निर्वेद पद्धति रेकत्रिंशी ॥

३२. पादुका सहस्रम् - फल पद्धतिः (३८)

उपाख्यातां तथात्वेन वसिष्ठाद्यै र्महर्षिभिः ।
उपाय फलयोः काष्ठा मुपासे रामपादुकाम् ॥ ३२.१॥ ९७१॥

निविशेय निरन्तरं प्रतीत स्त्रिदशानां विभवं तृणाय मत्वा ।
सविधे तव देवि रङ्गभर्तुः पदलीला कमलं समुद्वहन्त्याः ॥ ३२.२॥ ९७२॥

किमहं मणिपादुके त्वया मे सुलभे रङ्गनिधौ श्रिया सनाथे ।
करणानि पुनः कदर्थयेयं कृपणद्वार दुरासिकादि दुःखैः ॥ ३२.३॥ ९७३॥

सकृदप्यनुभूय रङ्गभर्तुः त्वदुपश्लेष मनोहरं पदाब्जम् ।
अपुनर्भव कौतुकं तदैव प्रशमं गच्छति पादुके मुनीनाम् ॥ ३२.४॥ ९७४॥

अपरस्पर पातिना ममीषां
अनिदम्पूर्व निरूढ सन्ततीनाम् ।
भरत व्यसनाद नून सीम्नां
दुरितानां मम निष्कृति स्त्वमासीः ॥ ३२.५॥ ९७५॥

त्वदुपासन संप्रदायविद्भिः
समये सात्त्वत सेविते नियुक्ताः ।
भरत व्रतिनो भवाम्बुराशिं
कतिचित् काञ्चन पादुके तरन्ति ॥ ३२.६॥ ९७६॥

अलमच्युत पादुके यथावत्
भवती यच्च पदं त्वदेक धार्यम् ।
इतरेतर भूषितं तदेतत्
द्वितयं संवननाय चेतसो नः ॥ ३२.७॥ ९७७॥

अनन्य सामान्य तया मुरारेः
अङ्गेष्ववाप्तेषु किरीट मुख्यैः ।
पादावनि त्वं निजमेव भागं
सर्वात्म साधारणता मनैषीः ॥ ३२.८॥ ९७८॥

समाश्रितानां मणिपादुके त्वां

विपश्चितां विष्णुपदेऽप्यनास्था ।
कथं पुनस्ते कृतिनो भजेरन्
वासादरं वासव राजधान्याम् ॥ ३२.९॥ ९७९॥

विमृश्य रङ्गेश्वर पादरक्षे वारक्रमं नून मवारणीयम् ।
पद्माग्रहेऽपि स्पृशती प्रतीता स्थूलेन रूपेण वसुन्धरा त्वाम् ॥३२.१०॥९८०॥

अभिरक्षसि त्वमनपाय निधिं
मणिपादुके मधुभिद श्चरणम् ।
अत एव देवि तदनन्य धनाः
शिरसा वहन्ति भवतीं कृतिनः ॥ ३२.११॥ ९८१॥

पदयुग मिव पादुके मुरारेः
भवति विभूति रकण्टका त्वयैव ।
कथमिव हृदयानि भावुकानां
त्वदनुभवा दुपजात कण्टकानि ॥ ३२.१२॥ ९८२॥

ज्ञानक्रिया भजन सीम विदूर वृत्तेः
वैदेशिकस्य तदवाप्ति कृतां गुणानाम् ।
मौलौ ममासि मधुसूदन पादुके त्वं
गङ्गेव हन्त पतिता विधिनैव पङ्गोः ॥ ३२.१३॥ ९८३॥

रङ्गेश्वरस्य यदियं मणिपादरक्षे
पादारविन्द युगलं भवती समेतम् ।
पुंसा मुपोषित विलोचन पारणार्हं
क्षीरं तदेतदिह शर्करया समेतम् ॥ ३२.१४॥ ९८४॥

कामादि दोष रहितं त्वदनन्य कामाः
कर्म त्रयोदश विधं परिशीलयन्तः ।
पादावनि त्वदनुषङ्ग विशेष दृश्यं
एकान्तिनः परिचरन्ति पदं मुरारेः ॥ ३२.१५॥ ९८५॥

मौलौ स्थिता मखभुजा मथवा श्रुतीनां
तद्रङ्गराज चरणावनि वैभवं ते ।
अस्मादृशा मपि यदि प्रथितं ततः स्यात्
सौलभ्य मम्ब तदिदं तव सार्वभौमम् ॥ ३२.१६॥ ९८६॥

स्वप्नेऽपि चेत् त्वमसि मूर्धनि सन्निविष्टा
नम्रस्य मे नरक मर्दन पादरक्षे ।
स्थाने तदेतदिह देवि यतः समाधौ
सन्तो विदुस्तमपि तादृश बुद्धि गम्यम् ॥ ३२.१७॥ ९८७॥

बद्धाञ्जलिः परिचर न्नियमेव रङ्गे
विश्राणि ताच्युत निधिं मणिपादुके त्वाम् ।

कस्यापि कूणितदृशो धनिनः पुरस्तात्
उत्तानयेय न कदाऽपि करं विकोशम् ॥ ३२.१८॥ ९८८॥

त्वय्यर्पितेन चरणेन सदध्व भाजः
पादावनि प्रथित सात्त्विक भाव दृश्याः ।
रङ्गेशव द्विदधते मुहुरङ्ग हारान्
रङ्गे महीयसि नटा इव भावुकास्ते ॥ ३२.१९॥ ९८९॥

येन स्थिता शिरसि मे विधिनाऽधुना त्वं
तेनैव देवि नियतं मम साम्पराये ।
लक्ष्यी करिष्यसि पदावनि रङ्गनाथं
लक्ष्मी पदाम्बुरुह यावक पङ्क लक्ष्यम् ॥ ३२.२०॥ ९९०॥

हरिचरण सरोजे भक्ति भाजां जनानां
अनुकरण विशेषै रात्मनै वोपहास्यम् ।
परिणमय दयार्द्रा पादुके तादृशं मां
भरत परिषदन्त र्वर्तिभिः प्रेक्षणीयम् ॥ ३२.२१॥ ९९१॥

दुरित मपनयन्ती दूरतः पादुके त्वं
दनुज मथन लीलां देवता मानयन्ती ।
अनितर शरणाना मग्रिम स्यास्य जन्तोः
अवश करणवृत्ते रग्रतः सन्निधेयाः ॥ ३२.२२॥ ९९२॥

चरम निगम गीते सप्ततन्तौ समाप्ते
निज सदन समीपे प्रापयिष्यन् विहारम् ।
ज्वलन मिव भवत्योः सम्य गारोपयेन्मां
प्रथम वरण वश्यः पादुके रङ्गनाथः ॥ ३२.२३॥ ९९३॥

पुनरुदर निवासच्छेदनं सह्य सिन्धोः
पुलिन मधिवसेयं पुण्य माब्रह्म लाभात् ।
परिणमति शरीरे पादुके यत्र पुंसां
त्वमसि निगम गीता शाश्वतं मौलिरत्नम् ॥ ३२.२४॥ ९९४॥

बहुविध पुरुषार्थ ग्राम सीमान्त रेखां
हरिचरण सरोज न्यास धन्या मनन्यः ।
भरत समय सिद्धां पादुके भावयंस्त्वां
शतमिह शरदस्ते श्रावयेयं समृद्धिम् ॥ ३२.२५॥ ९९५॥

तिलकयसि शिरो मे शौरि पादवनि त्वं
भजसि मनसि नित्यं भूमिकां भावनाख्याम् ।
वचसि च विभवैः स्वैर्व्यक्ति मित्थं प्रयाता
तदिह परिणतं मे तादृशं भागधेयम् ॥ ३२.२६॥ ९९६॥

अजनिषि चिरमादौ हन्त देहेन्द्रियादिः

तदनु तदधिकः सन्नीश्वरोऽहं वभूव ।
अथ भगवत एवाभूव मर्था दिदानीं
तव पुनरह मासं पादुके धन्यजन्मा ॥ ३२.२७॥ ९९७॥

त्वय्यायत्तौ भगवति शिला भस्मनोः प्राणदानात्
आस्त्री बालं प्रथित विभवौ पादपद्मौ मुरारेः ।
तामेवाहं शिरसिनि हिता मद्य पश्यामि दैवात्
आत्माधारां जननि भवती मात्म लाभ प्रसूतिम् ॥ ३२.२८॥ ९९८॥

कथङ्कारं लक्श्मी करकमल योग्यं निजपदं
निदध्या द्रङ्गेशः कुलिश कठिनेऽस्मिन्मनसि नः ।
न चेदेवं मध्ये विशति दयया देवि भवती
निजाकान्ति क्षुण्ण स्मरशर शिखा कण्टकततिः ॥ ३२.२९॥ ९९९॥

क्रीडालौल्यं किमपि समये पादुके वर्जयन्ती
निर्वेशं स्वं दिशसि भवती नाथयोः श्रीधरण्योः ।
मामप्येवं जनय मधुजित्पादयो रन्तरङ्गं
रङ्गं याऽसौ जनयसि गुणै र्भारती नृत्तरङ्गम् ॥ ३२.३०॥ १०००॥

इति रङ्गधुरीण पादुके त्वं
स्तुति लक्ष्येण सहस्रशो विमृष्टा ।
सफलं मम जन्म ताव देतत्

यदिहाशास्य मतः परं किमेतत् ॥ ३२.३१॥ १००१॥

मातः स्वरूप मिव रङ्गपते र्निविष्टं
वाचाम सीमनि पदावनि वैभवं ते ।
मोहा दभिष्टुतवतो मम मन्दबुद्धेः
बालस्य साहसमिदं दयया सहेथाः ॥ ३२.३२॥ १००२॥

ये नाम भक्ति नियताः कवयो मदन्ये
मातः स्तुवन्ति मधुसूदन पादुके त्वाम् ।
लप्स्ये गुणांश विनिवेशित मानसानां
तेषामहं सबहुमा नविलोकितानि ॥ ३२.३३॥ १००३॥

सङ्घर्षयन्ति हृदया न्यसतां गुणांशे
सन्तस्तु सन्तमपि न प्रथयन्ति दोषम् ।
तद्रङ्गनाथ चरणावनि ते स्तुतीनां
एका परं सहसतोरिह साक्षिणी त्वम् ॥ ३२.३४॥ १००४॥

इत्थं त्वमेव निजकेलि वशा दकार्षीः
इक्ष्वाकुनाथ पद पङ्कजयो रनन्या ।
स्वीयं पदावनि मया सुमहच्चरित्रं
सीतेव देवि सहजेन कवीश्वरेण ॥ ३२.३५॥ १००५॥

पृथुक वदन शङ्ख स्पर्शनीत्या कदाचित्
शिरसि विनिहितायाः स्वेन भूम्ना तवैव ।
स्तुतिरिय मुपजाता मन्मुखेने त्यधीयुः
परिचरण परास्ते पादुकेऽपास्त दोषाः ॥ ३२.३६॥ १००६॥

यदिस्फीता भक्तिः प्रणय मुख वाणी परिपणं
पदत्राण स्तोत्रं हृदि बिभृत रङ्गक्षितिभृतः ।
निरुन्मादो यद्वा निरबधिसुधा निर्झरमुचो
वचोभङ्गीरेता न कथमनुरुन्धे सहृदयः ॥ ३२.३७॥ १००७॥

जयति यतिराज सूक्ति र्जयति मुकुन्दस्य पादुका युगली ।
तदुभय धना स्त्रिवेदी मवन्ध्ययन्तो जयन्ति भुवि सन्तः॥ ३२.३८॥ १००८॥

इति श्रीकवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रे
फल पद्धतिः द्वात्रिंशी ॥

इति श्रीकवितार्किक सिंहस्य सर्वतन्त्र स्वतन्त्रस्य श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य
श्रीमद्वेदान्ताचार्यस्य कृतिषु श्रीरङ्गनाथ पादुकासहस्रं सम्पूर्णम् ॥

कवितार्किक सिंहाय कल्याण गुण शालिने ।
श्रीमते वेङ्कटेशाय वेदान्त गुरवे नमः ॥